

КУЙБІДА В.С., НЕГОДА В.А., ТОЛКОВАНОВ В.В.

**Регіональний розвиток та
просторове планування територій:
досвід України та інших держав-
членів Ради Європи**

Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
Академія муніципального управління
Центр досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння
адміністративній реформі
Всеукраїнська Асоціація магістрів державного управління
Українська асоціація місцевих і регіональних влад

Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи

*(збірник нормативно-правових актів і
науково-аналітичних матеріалів з питань регіонального
розвитку та просторового планування)*

Київ - 2009

Збірник «Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи». В.С. Куйбіда, В.А.Негода, В.В.Толкованов. — Київ, Видавництво «Крамар», 2009, 170 с.

Автори:

КУЙБІДА В.С., доктор наук з питань державного управління, професор, Міністр регіонального розвитку та будівництва України

НЕГОДА В.А., заступник Міністра регіонального розвитку та будівництва України

ТОЛКОВАНОВ В.В., кандидат юридичних наук, доктор права, Директор Департаменту міжнародного співробітництва, інвестиційного розвитку та з питань європейської інтеграції Міністерства регіонального розвитку та будівництва України, Президент Європейського Комітету з питань місцевої і регіональної демократії Ради Європи

Рецензенти:

БАЙМУРАТОВ М.О., доктор юридичних наук, професор

КНЯЗЄВ В.М., доктор філософських наук, професор

УДОВИЧЕНКО В.П., доктор економічних наук, професор

Анотація: Збірник «Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи», який було підготовлено працівниками Міністерства регіонального розвитку та будівництва України у співпраці з експертами Ради Європи, фахівцями Центру досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі, Академії муніципального управління, Всеукраїнської Асоціації магістрів державного управління та Української асоціації місцевих і регіональних влад представляє нормативно-правові акти, аналітичні документи з питань впровадження політики у галузі регіонального розвитку та просторового планування на основі діяльності Європейської конференції міністрів, відповідальних за просторове/регіональне планування (СЕМАТ) Ради Європи. До збірника також увійшли матеріали міжнародної конференції «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту», яка була проведена на базі Міністерства регіонального розвитку та будівництва України 11-12 червня 2009 р.

Для державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, науковців, студентів, а також широкого кола громадян, які цікавляться питаннями сталого розвитку, регіонального/ просторового планування.

Затверджено Вченою радою Академії муніципального управління, протокол № 5 від «13» травня 2009 р.

ЗМІСТ

Вступне слово	6
Розділ І. Матеріали Європейських конференцій міністрів, відповідальних за просторове/регіональне планування (СЕМАТ) Ради Європи.....	8
Перша Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Бонн, Німеччина, 9-11 вересня 1970 року)	14
Друга Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Ла Гранде Мотте, Франція, 25-27 вересня 1973 року)	15
Третя Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Барі, Італія, 21-23 жовтня 1976 року)	16
Четверта Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Відень, Австрія, 5-7 жовтня 1978 року).....	17
П'ята Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Лондон, Великобританія, 21-22 жовтня 1980 року).....	18
Шоста Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Торремолінос, Іспанія, 19-20 травня 1983 року)	19
А) Європейська хартія регіонального/просторового планування (Торремоліноська Хартія).....	20
Сьома Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Гаага, Нідерланди, 22-23 жовтня 1985 року)	26
Восьма Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Лозанна, Швейцарія, 20-21 жовтня 1988 року)	27
Дев'ята Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Анкара, Туреччина, 4-5 листопада 1991 року)	28
Десята Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Осло, Норвегія, 6-7 вересня 1994 року).....	29
...	

Одинадцята Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Лімассол, Кіпр, 16-17 жовтня 1997 року)	30
Дванадцята Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Ганновер, Німеччина, 7-8 вересня 2000 року)	31
А) Резолюція № 1 стосовно 10 пунктів програми підвищення згуртованості серед регіонів Європи.....	32
Б) Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту.....	35
Тринадцята Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Ганновер, Німеччина, 7-8 вересня 2000 року)	58
А) Резолюція № 1 стосовно державно-приватного партнерства в реалізації політики територіального/ просторового розвитку.	59
Б) Резолюція № 2 щодо підготовки кадрів, відповідальних за просторове планування	64
В) Резолюція № 3 щодо запобігання повеням та покращення координації усіх дій, спрямованих на мінімізацію ризиків та наслідків стихійних повеней.....	65
Г) Резолюцію № 4 щодо компетенції Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ та його секретаріату.....	67
Д) Декларація про співпрацю в басейні річки Тиса.....	70
Чотирнадцята Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ) Ради Європи (Лісабон, Португалія, 26-27 жовтня 2006 року).....	82
А) Резолюція № 1 стосовно поліцентричного розвитку: підвищення конкурентоспроможності та підвищення згуртованості.....	83
Б) Резолюція № 2 стосовно територіального управління: розширення можливостей шляхом зміцнення координації.....	90
В) Резолюція № 3 стосовно територіального порядку денного Європейського Союзу та його зв'язок із СЕМАТ.....	97
Г) Лісабонська Декларація про мережі сталого просторового розвитку Європейського континенту: мости через Європу.....	98
Розділ II. Глосарій термінів з питань просторового/регіонального планування.....	105
Розділ III. Матеріали міжнародної конференції «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту» (11-12 червня 2009 року, м. Київ).....	132

ВСТУПНЕ СЛОВО

Сучасна система територіального планування в Україні сформувалась на основі багаторічного вітчизняного досвіду, який розвивається, особливо останнім часом, дедалі більше згідно з вимогами Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, інших документів СЕМАТ/ Ради Європи та Європейського Союзу. Відбувається переорієнтація на забезпечення соціальної єдності, зміцнення незалежності та територіальної цілісності України, а також більш чітке розмежування повноважень та відповідальності державних органів, органів місцевого самоврядування, що створює принципово нові можливості для подальшого демократичного розвитку нашого суспільства.

При цьому зростає роль територіального планування як ефективного інструменту інтеграції на конкретних територіях не тільки місцевих, регіональних та загальнодержавних інтересів, а й різноманітних секторальних інтересів, обґрунтованого визначення перспектив їх збалансованого розвитку. Сучасний світ демонструє зростання ролі простору у суспільному розвитку. Це обумовлюється тим, що простір розглядається не просто як пасивне вмістище різних видів діяльності, а як складна біо-соціо-економічна система, яка завдяки своїм диференційованим особливостям активно впливає на вибір рішень щодо напрямів та інтенсивності використання простору.

На сьогодні в Україні діяльність у цій сфері регулюється насамперед Законами «Про основи містобудування», «Про планування і забудову територій», «Про архітектурну діяльність», «Про охорону культурної спадщини», «Про Генеральну схему планування території України», «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» та іншими нормативно-правовими актами, а також державними будівельними нормами, нормативними документами тощо.

Одним із основних завдань Мінрегіонбуду є участь у формуванні та реалізації державної регіональної політики, зокрема з питань забезпечення сталого територіального розвитку. Міністерством розроблено ряд документів, покликаних врегулювати ці проблеми просторового розвитку країни, зокрема, підготовлено проекти Концепції державної регіональної політики, Концепції реформи адміністративно-територіального устрою, Концепції реформи місцевого самоврядування. На базі цих документів триває робота з підготовки Бюджетного кодексу, нових редакцій законів «Про основні засади державної регіональної політики», «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про адміністративно-територіальний устрій».

В контексті обговорення досвіду країн-членів Ради Європи у галузі просторового планування та регіонального розвитку та з огляду на підготовку до 15-ї сесії Конференції Міністрів СЕМАТ, яка буде організована у м. Москві у 2010-му ювілейному для СЕМАТ році на тему «Майбутні виклики: сталий просторовий розвиток Європейського континенту у змінюваному світі», було важливим та корисним проведення 11-12 червня 2009 року на базі Мінрегіонбуду

міжнародної конференції «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту».

У зв'язку з цим особливу подяку за сприяння в організації цього заходу та впровадження в Україні європейських стандартів та принципів з питань сталого розвитку та просторового/ регіонального планування хотілося б висловити п. Магльон ДЕЖАН-ПОНС, співробітнику Генерального Секретаріату Ради Європи, п. Антону ВІРТУ, в.о. керівника Київського Бюро Німецького Товариства технічного співробітництва (ГТЦ), п. Оксані ГАРНЕЦЬ, керівнику Швейцарсько-українського проекту DesPRO, п. Олаву БЕРСТАДУ, послу Королівства Норвегії в Україні, п. Байбі ПЕТЕРСОНЕ, керівнику проекту «Сприяння реформуванню публічного сектору в Україні», п. Світлані СОКОЛИК, начальнику відділу з питань європейської інтеграції Департаменту міжнародного співробітництва, інвестиційного розвитку та з питань європейської інтеграції Мінрегіонбуду, п. Наталії ЩЕРБАК, Виконавчому Директору Центру досліджень питань регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі, п. Наталії РОМАНОВІЙ, Голові Чернігівської обласної ради, Віце-Президенту Української Асоціації місцевих та регіональних влад, Віце-Президенту Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи.

Василь КУЙБІДА,
Міністр регіонального розвитку та будівництва України

РОЗДІЛ І

МАТЕРІАЛИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОНФЕРЕНЦІЙ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ПРОСТОРОВЕ/РЕГІОНАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ

Європейська Конференція міністрів, відповідальних за просторове/регіональне планування (СЕМАТ), переслідуючи спільну мету — забезпечення сталого територіального розвитку Європейського континенту - збирає разом представників 47 країн-членів Ради Європи, а саме: Албанії, Андорри, Вірменії, Австрії, Азербайджану, Бельгії, Боснії та Герцеговини, Болгарії, Хорватії, Кіпру, Чеської Республіки, Данії, Естонії, Фінляндії, Франції, Грузії, Німеччини, Греції, Угорщини, Ісландії, Ірландії, Італії, Латвії, Ліхтенштейну, Литви, Люксембургу, Мальти, Молдови, Монако, Чорногорії, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Російської Федерації, Сан-Марино, Сербії, Словаччини, Словенії, Іспанії, Швеції, Швейцарії, «колишньої Югославської Республіки Македонія», Туреччини, України, Великої Британії.

Метою діяльності Ради Європи є сприяння забезпеченню прав людини, верховенства права та демократії. Політика територіального розвитку, хоч і базується на правових та інституційних засадах, проте виходить за межі виключно правового регулювання згаданих питань. Ціль діяльності СЕМАТ можна розглядати як забезпечення «прав європейських громадян щодо сталого розвитку у територіальному вимірі».

Основною метою СЕМАТ є формування та розповсюдження нових ідей та ініціатив з питань регіонального/просторового розвитку. За результатами проведених досліджень та перспективних наукових розробок СЕМАТ також ідентифікує, вивчає та порівнює конкретні проекти країн-членів Ради Європи з питань реалізації політики у галузі сталого просторового розвитку.

Політичні заходи, пов'язані з просторовим/регіональним плануванням, є однією з головних умов для послідовної, гармонійної інтеграції Європейського континенту, розвитку територіального виміру прав людини і демократії та сприяння територіальній і соціальній єдності. На своєму третьому саміті, який відбувся у 2005 році, глави держав та урядів країн-членів Ради Європи зобов'язались покращувати якість життя своїх громадян. У розділі нового Плану дій РЄ, присвяченому «сприянню сталому розвитку», задекларовано, що Рада Європи має продовжувати, на основі існуючих інструментів, розвивати та підтримувати інтегровані з точки зору сталого розвитку напрями політики у сферах довкілля, ландшафтного та регіонального планування.

Слід наголосити, що заходи Ради Європи, пов'язані з просторовим плануванням, було розпочато у 1970 році у м. Бонні шляхом проведення першої Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування.

Слід зазначити, що участь громадськості є складовим елементом реалізації політики просторового розвитку. Підтримка громадськості має важливе значення для управління розвитком регіонів на основі принципів сталого розвитку. Ще на початку 1983 року Європейська хартія регіонального/просторового планування

привернула увагу до необхідності активної участі громадськості в процесі просторового планування, що було підтверджено протягом наступних років конкретним досвідом.

Рекомендація (2002) 1 Комітету Міністрів Ради Європи щодо Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту ще раз наголосила на важливості ефективної участі суспільства в реалізації політики просторового розвитку. Консенсус в суспільстві відіграє важливе значення для успішної реалізації місцевих та регіональних ініціатив, а також створення привабливого середовища для зовнішніх інвесторів та економічних гравців. Залучення молодого покоління до процесу планування також збільшує шанси щодо вироблення довгострокової політики планування територій.

Цікавим є також питання тлумачення концепції прав людини у просторовому/територіальному вимірі. Мова йде насамперед про спільну турботу про майбутнє наших природних ландшафтів заради наступних поколінь.

Як було вже зазначено, Рада Європи здійснює діяльність щодо зміцнення верховенства права. Три рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи визначають спільну позицію країн-членів Організації з питань просторового розвитку (Рекомендація (84) 2 стосовно Європейської Хартії регіонального/просторового планування (Торремоліноська Хартія), Рекомендація (2002) 1 про Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту та Рекомендація (2008) 3 стосовно основних засад у впровадженні Європейської ландшафтно-конвенції).

Слід зауважити, що 15-та сесія Європейської конференції міністрів, відповідальних за просторове/ регіональне планування, яка буде проведена у ювілейному для СЕМАТ 2010-му році у м. Москві (Російська Федерація), має бути присвячена обговоренню теми «Майбутні виклики: сталий просторовий розвиток Європейського континенту у світі, що змінюється».

Робоча програма Комітету вищих посадовців на 2007-2010 роки, запропонована за російського головування в СЕМАТ та схвалена Комітетом вищих посадових осіб РЕ, складається з семи тематичних блоків, вибраних відповідно до їх важливості для наступного десятиліття у контексті виникнення нових територіальних викликів, а саме:

1. Демографія, міграція та їх вплив на територіальний розвиток.

Більшість країн Європи стикаються з проблемами старіння населення та зростаючого тиску міграції населення, що створює серйозні виклики для міст та регіонів. Внутрішньоевропейські міграційні потоки також відіграють значну роль, наприклад, у відносинах між Сходом та Заходом, а також у межах окремих країн. Зусилля СЕМАТ сконцентровані на висвітленні проблем, які виникають, а також на спільному виробленні стратегій, спрямованих на вирішення конкретних проблем та використання нових можливостей, що виникають внаслідок розвитку економіки у конкретних регіонах. Ключовими питаннями, які потребують додаткового вивчення, є:

- старіння населення;
- міграція населення в контексті розвитку регіональних ринків праці, житлових пропозицій та послуг;
- додаткові можливості для розвитку регіональної економіки.

2. Територіальні впливи нової енергетичної парадигми в Європі (енергопостачання, енергозбереження та енергобезпека, нова географія енергетичних систем).

Значне збільшення цін на енергоносії через стійкий дисбаланс між пропозицією та попитом у світовому масштабі, спричинило появу нової енергетичної парадигми, зокрема в Європі, яка має на меті зменшення зовнішньої залежності від постачання енергії. Нова парадигма включає в себе заходи з енергозбереження, розвиток відновлюваних джерел енергії та інших інноваційних технологій постачання енергії (наприклад, технологій з використанням водних ресурсів), більш раціональне використання традиційних джерел енергії, наявних в Європі (нафта, газ, вугілля тощо). Територіальні аспекти нової енергетичної парадигми, які досліджуються СЕМАТ, стосуються нової географії енергопостачання в Європі (резерви твердого палива, основні енергетичні транспортні осі, найбільш пристосовані до виробництва відновлюваної енергії зони тощо), а також змін, які відбуваються у транспортних системах населених пунктів, організації виробничої діяльності тощо. У зв'язку з цим ключовими питаннями для подальшого вивчення є:

- вплив на територіальний розвиток цін на енергоносії, заходів енергозбереження тощо;
- вплив на територіальний розвиток відновлюваних джерел енергії та нових технологій в енергетиці;
- нова географія постачання енергетичних ресурсів в Європі.

3. Територіальний вплив процесів глобалізації.

Процеси глобалізації мають фундаментальний вплив на розвиток Європи. Додатковим виміром процесів глобалізації є розвиток інформаційного суспільства, яке генерує нові види діяльності. СЕМАТ зосереджує особливу увагу у своїй діяльності на тих аспектах глобалізації, які мають найбільш важливий вплив на територіальний розвиток Європейського континенту, а саме:

- вплив процесів глобалізації на регіональні виробничі системи, регіональні ринки праці та організацію системи поселень (населених пунктів);
- вимоги щодо створення територіальних кластерів для посилення конкурентоспроможності;
- пошук нових можливостей, які створює інформаційне суспільство.

4. Створення нових транспортних і торгівельних коридорів, доступ до основних послуг.

Модернізація транспортної інфраструктури, яка необхідна для покращення доступу до віддалених регіонів та забезпечення доступу населення до основних послуг, і потребує дослідження наступних питань:

- створення нових транскордонних коридорів на Європейському континенті;
- покращення доступності до віддалених територій з метою забезпечення розвитку їх потенціалу;
- збереження та покращення доступу громадян до основних послуг, зокрема в депресивних регіонах.

5. Зміни клімату, заходи, спрямовані на запобігання природних катастроф у територіальному вимірі.

Зміни клімату на сьогодні вважаються основним фактором, який має серйозний вплив на просторовий розвиток та потребує вивчення наступних питань:

- вплив зміни клімату на розвиток інфраструктури, екосистем, зайнятість населення;
- заходи із запобігання та усунення негативних наслідків природних катаклізмів.

6. Роль політики просторового розвитку для забезпечення стійкого життєздатного людського середовища та ландшафту.

Захист навколишнього середовища є одним з пріоритетних напрямків діяльності національних урядів держав-членів РЄ, що потребує вивчення наступних питань:

- довгостроковий характер політики територіального розвитку з визначенням можливих заходів на користь захисту довкілля;
- міжгалузевий характер політик територіального розвитку з метою подолання шкідливого впливу на довкілля;
- внесок політики територіального розвитку у захист ландшафтів.

7. Транскордонне співробітництво та територіальна інтеграція Європейського континенту.

Не зважаючи на те, що транскордонне співробітництво має довгу традицію в Європі, територіальна роздрібненість все ще існує на деяких кордонах, особливо на тих, що знаходяться у Східній та Південно-Східній Європі, що є наслідком меншого практичного досвіду відповідних країн щодо вироблення політик інтеграції та співпраці. У зв'язку з цим мають бути розроблені пропозиції та рекомендації щодо подальшої еволюції транскордонного виміру політики сталого регіонального розвитку, а саме:

- ідентифікація прикордонних регіонів, які потребують додаткової уваги з боку європейських інституцій;
- розробка загальних принципів і методів реалізації політики сталого

територіального розвитку в транскордонних регіонах.

Слід зазначити, що крім міністерських конференцій СЕМАТ протягом 2001-2008 років Радою Європи було ініційовано проведення наступних семінарів та колоквиумів:

- *“Інтеграція великих Європейських просторів”*, Салоніки, Греція, 25-26 червня 2001 року;
- *“Ландшафтна спадщина, просторове планування і сталий розвиток”*, Лісабон, Португалія, 26-27 листопада 2001 року;
- *«Роль місцевих та регіональних влад в міжнаціональному співробітництві у галузі регіонального/просторового розвитку»*. Дрезден, Німеччина, 15-16 травня 2002 року (у співпраці з Конгресом місцевих та регіональних влад Ради Європи);
- *“Просторове планування для сталого розвитку окремих європейських територій: гір, приморських районів, сільських зон”*, Софія, Болгарія, 23-24 жовтня 2002 року;
- *“Сталий просторовий розвиток: зміцнення міжсекторальних зв'язків”*, Будапешт, Угорщина, 26-27 березня 2003 року (у співпраці з науково-дослідним інститутом Організації Об'єднаних Націй UNITAR);
- *“Стихийні лиха і сталий просторовий розвиток: попередження повеней”*, Вроцлав, Польща, 30 червня 2003 року;
- *“Врядування для просторового розвитку: інституційна мережа співпраці”*, Єреван, 28-29 жовтня 2004 року;
- *“Роль навчання в реалізації політики сталого просторового розвитку на місцевому та регіональному рівнях у Європі”*, Страсбург, 15 березня 2004 року (у співпраці з Європейською мережею навчальних організацій для місцевих та регіональних влад (ENTO), Комітетом з питань сталого розвитку Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи);
- *“Управління міським господарством в Європі”*, Любляна, Словенія, 17-18 листопада 2005 року;
- *“Спільна відповідальність за наш регіон: переосмислення суспільних інтересів щодо територіального розвитку”*, Братислава, Словацька Республіка, 22-23 травня 2006 року (у співпраці з Урядом Словацької Республіки та Європейською економічною комісією ООН);
- *“Доступність і привабливість сільських районів та регіонів, які не мають виходу до моря: сталий розвиток транспорту і послуг, що становлять загальний інтерес”*, (Андорра, 25-26 жовтня 2007 року);
- *“Проблеми та стратегії економічного, соціального, екологічного і культурного розвитку великих міст та їх регіонів в умовах зростаючої глобалізації”*, м. Санкт-Петербург, Росія, 26-27 червня

2008 року;

- “Просторовий вимір прав людини: за нову культуру розвитку територій”, Єреван, Вірменія, 13-14 жовтня 2008 року.

Більш детальну інформацію про діяльність Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (CEMAT) можна знайти на наступних веб-сайтах:

- www.coe.int/CEMAT;
- www.coe.int/EuropeanLandscapeConvention;
- www.coe.int/naturope.

**ПЕРША ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ
ЗА ПРОСТОРОВЕ/РЕГІОНАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ)
РАДИ ЄВРОПИ (БОНН, ФРН, 9-11 ВЕРЕСНЯ 1970) НА ТЕМУ
«ОСНОВИ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО
ПЛАНУВАННЯ»**

Під час першої Європейської конференції міністрів, відповідальних за просторове/ регіональне планування, наголос було зроблено на відповідальності національних урядів щодо реалізації заходів у галузі просторового планування територій та на європейському вимірі питань просторового розвитку. Було вирішено, що це питання слід розглядати в контексті майбутнього європейського суспільства і покращення якості життя громадян. Його метою було проголошено служіння інтеграційним процесам в Європі.

Визнаючи це питання «одним з найважливіших завдань у своїй діяльності», міністри погодились, що планування має здійснюватись шляхом розвитку найменш розвинених районів, економічної інтеграції районів, розділених кордоном, та досягнення балансу між міськими та сільськими районами. Конференція прийняла до уваги основні фактори розбудови системи збалансованого розвитку у країнах Європи, а саме:

- якість навколишнього середовища;
- збереження балансу між урбанізованими та аграрними регіонами;
- проблеми розвитку сільських районів;
- специфічні проблеми, притаманні деяким окремим регіонам (прикордонні, гірські регіони тощо);
- проблеми розвитку периферійних (депресивних) районів;
- розвиток мереж зв'язку і транспорту;
- участь населення у житті місцевих громад.

Міністри визначили основні фактори співпраці у сфері регіонального планування на європейському рівні, яка покликана забезпечити кращий баланс в Європі та гармонійний розвиток її регіонів. Було вирішено продовжити співпрацю з наступних питань:

- перспективні дослідження з питань просторового планування;
- узгодження планів і різноманітних заходів стосовно просторового планування;
- організація зустрічей та обмінів між державними службовцями та науковцями, які працюють над питаннями просторового планування;
- гармонізація термінології, методів статистичних і картографічних досліджень.

**ДРУГА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ
ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ/ ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ) РАДИ
ЄВРОПИ (ЛА ГРАНД МОТТ, ФРАНЦІЯ, 25-27 ВЕРЕСНЯ 1973)
НА ТЕМУ «ЦІЛІ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРОВОГО
ПЛАНУВАННЯ»**

Під час другої сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування, було конкретизовано довгострокові цілі для місцевого і регіонального розвитку, основними з яких було визначено питання покращення людського добробуту та економічне зростання. Міністри наголосили на необхідності:

- забезпечити в регіонах Європи високий рівень соціальних і екологічних стандартів, зокрема з питань зайнятості та оплати праці громадян;
- сприяти розвитку усіх периферійних регіонів, що знаходяться у небезпеці;
- зберегти життєво необхідні елементи інфраструктури у регіонах, що переживають занепад;
- захистити навколишнє середовище від усіх форм забруднення і негативних впливів.

Інструкції, прийняті з метою досягнення економічного і соціального балансу, передбачають можливості залучення приватного капіталу до реалізації програм регіонального розвитку.

Було наголошено, що задля досягнення поставлених цілей реалізація політики регіонального/ просторового планування в Європі має здійснюватись на засадах демократичності, функціональності та бути орієнтованим на довгострокову перспективу із залученням відповідних груп населення та їх обраних представників. Вона також має брати до уваги регіональну свідомість, прагнути забезпечити добробут кожної людини та процвітання усіх громад, а також здійснювати аналіз довготривалих економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших явищ (чинників) в рамках реалізації перспективного планування.

Під час конференції було здійснено наголос на розвитку транспортних мереж, вирішенні проблем прикордонних та гірських регіонів.

**ТРЕТЯ ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА
РЕГІОНАЛЬНЕ/ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ) РАДИ ЄВРОПИ
(БАРІ, ІТАЛІЯ, 21-23 ЖОВТНЯ 1976)
НА ТЕМУ «УРБАНІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ»**

Міністри країн-членів Ради Європи, відповідальні за регіональне/просторове планування, до яких приєдналися деякі спостерігачі з країн, які не є членами РЄ, та представники інших міжнародних організацій, провели третю конференцію в м. Барі 21-23 жовтня 1976 року.

Звертаючи увагу на проблеми, пов'язані з управлінням містами в контексті загального планування, міністри наголосили на важливості:

- намагатися розв'язати проблему розростання міст в контексті комплексних програм регіонального планування;
- чітко визначити загальні цілі регіонального планування та міського розвитку;
- сприяти розвитку збалансованої міської структури на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- надати органам публічної влади ресурси, необхідні для здійснення управління розвитком міст та прилеглих районів;
- покращити співпрацю та координацію між відповідними органами державної влади та органами місцевого самоврядування;
- забезпечити більш тісний зв'язок між планами розвитку транспортних мереж і розвитком регіонів;
- унеможливити нерациональне використання природних ресурсів;
- звернутися до органів державної влади, органів регіонального та місцевого самоврядування з проханням вжити усіх необхідних заходів для захисту навколишнього середовища;
- забезпечити раціональне використання земель під забудову.

З огляду на важливість питань розвитку міської інфраструктури конференція ухвалила резолюцію щодо забезпечення сталого міського розвитку на загальноєвропейському рівні.

У другій резолюції конференції було наголошено на важливості більш активного залучення населення до підготовки та впровадження програм міського та регіонального планування. Було також підкреслено на необхідності:

- оприлюднювати плани і рішення для забезпечення їх обговорення з населенням;
- вдосконалювати методи та інструменти, що використовуються для інформування та консультацій з відповідними групами населення;
- краще розуміти і сприймати погляди громадян на різні аспекти планування.

Згадана конференція стала логічним продовженням роботи, започаткованої у 1976 р. Ванкуверською конференцією, яка була проведена під егідою ООН з питань розвитку людських поселень. Вона також дозволила розглянути реальні можливості майбутнього співробітництва на основі принципів, закладених Конференцією по безпеці і співробітництву в Європі в Гельсінкі у 1975 році.

**ЧЕТВЕРТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ,
ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ/ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ
(СЕМАТ) РАДИ ЄВРОПИ (ВІДЕНЬ, АВСТРІЯ, 5-7 ЖОВТНЯ 1978)
НА ТЕМУ «ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
РАЙОНІВ ЄВРОПИ»**

Зустрівшись у Відні в рамках чергової сесії СЕМАТ, міністри, відповідальні за регіональне/просторове планування, ще раз підтвердили:

- загальну мету своєї діяльності (в рамках СЕМАТ), спрямовану на більш глибоке вивчення сучасних викликів в контексті активного обміну досвідом та інформацією щодо реалізації програм регіонального/просторового планування;
- своє бажання разом досягти гармонійного просторового розподілу людської діяльності та збалансованого розвитку регіонів.

Продовжуючи розпочату у м. Барі роботу над дослідженням проблем міського (урбаністичного) розвитку, Віденська конференція також розглянула питання розвитку сільськогосподарських районів. Вона визначила три основні цілі планування розвитку сільськогосподарських районів Європи:

- створення рівних (високих) умов для життя громадян у різних регіонах — забезпечення зайнятості, рівня доходів, побутових умов, належної роботи соціальних служб;
- якісний менеджмент природних ресурсів;
- врахування вимог екологічного балансу та проблем використання відновлюваних ресурсів.

На думку міністрів, досягнення цих цілей потребує:

- реалізації скоординованих заходів усіх органів публічної влади на регіональному та місцевому рівнях, які мають бути вжиті за активної участі населення;
- розробку програм національного планування, що мають встановити схеми використання природних ресурсів, які становлять національний інтерес, а також розвитку генеральних планів розвитку територій;
- забезпечення більш тісної координації заходів регіонального/просторового планування на європейському рівні, що дало б змогу розробити відповідні національні та регіональні програми.

За підсумками роботи конференції міністрами було ухвалено рішення щодо підготовки нового правового документу Ради Європи — Європейської Хартії регіонального/просторового планування.

**П'ЯТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА
РЕГІОНАЛЬНЕ / ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ) РАДИ ЄВРОПИ
(ЛОНДОН, ВЕЛИКОБРИТАНІЯ, 21-22 ЖОВТНЯ 1980)
НА ТЕМУ «ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО
ПЛАНУВАННЯ В ЄВРОПІ»**

Під час Лондонської конференції було висловлено думку, що європейське співробітництво у сфері регіонального/ просторового планування значно поглибилося за останнє десятиліття, даючи країнам-членам РЄ змогу досягнути високого рівня порозуміння з питань реалізації політики сталого/ просторового розвитку.

Було відзначено, що документи, ухвалені на чотирьох попередніх конференціях СЕМАТ, заклали засади інтегрованого підходу для вирішення проблем регіонального/ просторового планування на загальноєвропейському рівні, а також зробили суттєвий внесок у розвиток діалогу між Північчю та Півднем з питань збалансованого сталого розвитку Європейського континенту.

Було також прийнято рішення, що СЕМАТ має перейти до другої фази своєї роботи з метою втілення в життя вже задекларованих основних принципів. У зв'язку з цим було вирішено:

- вивчити вплив основних проблем, що мають з'явитися у галузі регіонального/ просторового розвитку протягом наступного періоду та підготувати проект відповідної середньострокової програми роботи СЕМАТ;
- розглянути можливість затвердження Європейської стратегії регіонального планування на наступній сесії СЕМАТ;
- інтенсифікувати співробітництво між європейськими регіонами і громадами та відповідними міжнародними організаціями.

**ШОСТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ
ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ/ ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ) РАДИ
ЄВРОПИ (ТОРРЕМОЛІНОС, ІСПАНІЯ, 19-20 ТРАВНЯ 1983)
НА ТЕМУ «ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПРОСТОРОВОГО
ПЛАНУВАННЯ У ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНАХ»**

Ця конференція стала особливою подією у зв'язку з тим, що на ній було прийнято Європейську Хартію регіонального/ просторового планування.

В контексті реалізації програми майбутньої роботи міністри, відповідальні за регіональне/просторове планування, ще раз підтвердили принципи, проголошені на попередніх конференціях СЕМАТ, та висловили впевненість у великій значущості роботи щодо розробки Європейської стратегії регіонального планування, здійснюючи наголос на наступних коротко- і середньострокових завданнях:

- завершення роботи над остаточною версією стратегії;
- обговорення можливостей розробки стратегій регіонального/ просторового планування на національному та регіональних рівнях;
- дослідження впливу окремих проектів на здійснення політики регіонального/просторового планування.

Конференція також ухвалила резолюцію, в якій визначаються цілі, які у майбутньому мають бути враховані у кожній програмі регіонального/ просторового планування, а саме:

- збалансований розвиток приморських регіонів;
- інтегральне планування «наземних/ морських систем»;
- планування розвитку морських територій: раціональний та прогресивний підходи;
- контрольована урбанізація;
- боротьба із забрудненням навколишнього середовища;
- контроль за промисловою діяльністю;
- раціональна організація туристичної діяльності.

А. Європейська хартія регіонального/просторового планування (Торремоліноська Хартія)

Регіональне/ просторове планування є географічним відображенням економічної, соціальної, культурної та екологічної політики суспільства.

Одночасно, це наукова дисципліна, управлінський механізм та програма, які було розроблено як міждисциплінарний та всебічний підхід, спрямований на збалансований регіональний розвиток та фізичну організацію простору відповідно до загальної стратегії.

Європейський вимір

Регіональне/просторове планування сприяє кращому просторовому плануванню в Європі та пошуку вирішення проблем, що виходять за національні кордони, а отже має на меті створення відчуття спільної ідентичності, з урахуванням відносин Північ-Південь та Схід-Захід.

Характеристика

В центрі уваги регіонального/ просторового планування знаходяться людина та її добробут, а також взаємовідносини людини з навколишнім середовищем. Завданням регіонального/ просторового планування є забезпечення кожного громадянина таким середовищем та якістю життя, які сприяли б розвитку його особистості у спланованому в людському вимірі навколишньому світі.

Регіональне/ просторове планування повинно бути демократичним, всебічним, функціональним та орієнтованим на довгу перспективу.

Демократичність:	планування має здійснюватись таким чином аби забезпечити участь громади та її політичних представників у цьому процесі,
Всебічність:	воно має забезпечувати координацію різноманітних секторальних програм та інтегрувати їх в єдиний інтегрований підхід,
Функціональність:	воно має враховувати існування регіональної свідомості, що базується на спільних цінностях, культурі та інтересах, які іноді перетинають адміністративні та територіальні кордони, а також брати до уваги існуючі інституційні домовленості між різними країнами,
Орієнтованість на довгу перспективу:	воно має аналізувати та враховувати довгострокові тенденції та шляхи розвитку економічних, соціальних, культурних, екологічних та пов'язаних з охороною навколишнього середовища явищ і видів діяльності.

Дія:

Регіональне/ просторове планування має враховувати існування розмаїття індивідуальних та інституційних суб'єктів прийняття рішень, які впливають на організацію простору, вірогідність усіх прогностичних досліджень, ринкові умови, особливості управлінських систем та різноманітні соціально-економічні та еколого-кліматичні умови.

Фундаментальні цілі

Регіональне/просторове планування одночасно переслідує чотири наступні цілі:

Збалансований соціально-економічний розвиток регіонів

Беручи до уваги економічні процеси, що впливають на Європу в цілому, специфічні регіональні ознаки та важливу роль моделей розвитку і мереж зв'язку, воно має контролювати зростання тих регіонів, які є перевантаженими або розвиваються занадто швидко, стимулювати розвиток відсталих регіонів та підтримувати чи створювати інфраструктуру, необхідну для пришвидшення економічного зростання відсталих регіонів і регіонів, що мають серйозні проблеми з безробіттям, зокрема шляхом впорядкування трудової міграції на загальноєвропейському рівні. Периферійні райони, що мають особливі потреби і структурний потенціал для соціально-економічного розвитку, повинні мати більш тісний зв'язок з промисловими та економічними центрами Європи.

Покращення якості життя

Регіональне/ просторове планування стимулює покращення якості життя, зокрема, у сферах побуту, праці, культури, дозвілля. Регіональне/ просторове планування сприяє добробуту кожної людини шляхом створення робочих місць і надання економічних, соціальних та культурних послуг для забезпечення потреб різних верств населення у різних регіонах.

Відповідальний менеджмент природних ресурсів та захист навколишнього середовища

Сприяючи розвитку стратегій, що мінімізують конфлікт між зростаючим попитом на природні ресурси та потребою їх збереження, регіональне/ просторове планування спрямовується на запровадження відповідального менеджменту навколишнього середовища, земельних, ґрунтових, повітряних, водних, енергетичних ресурсів, фауни і флори, приділяючи особливу увагу збереженню природної, культурної та архітектурної спадщини.

Раціональне землекористування

З метою досягнення вищезазначених цілей, землекористування має відповідати місцезнаходженню, організації та розвитку великих міських та промислових комплексів, основним інфраструктурам, а також вимогам захисту

сільськогосподарських та лісових угідь. Будь-яка програма регіонального/ просторового планування має обов'язково доповнюватися програмою землекористування — лише таким чином можна досягти цілей, що становлять загальнодержавний інтерес.

Реалізація завдань регіонального/ просторового планування

Реалізація завдань регіонального/ просторового планування є по своїй суті політичним питанням.

Велика кількість приватних та державних інституцій впливають своїми діями на розробку та зміну організації простору. Регіональне/ просторове планування відображає потяг до міждисциплінарної інтеграції, координації та співпраці між залученими до цього процесу сторонами.

Пошук узгодженості між різними секторами

Це прагнення до координації стосується більшою мірою розподілу населення, господарської діяльності, житла, комунальних служб та енергопостачальників, транспорту, водопостачання та водоочищення, попередження забрудненості і переробки відходів, охорони навколишнього природного середовища, історичної та культурної спадщини, інших ресурсів.

Посилення координації та співпраці між різними рівнями прийняття рішень і стабілізації фінансових ресурсів

Різноманітні органи, що залучені до регіонального/ просторового планування, повинні мати повноваження приймати та втілювати в життя відповідні рішення, а також володіти необхідними фінансовими ресурсами. Аби забезпечити оптимальний рівень координації, узгодження між місцевими, регіональними, національними та європейським рівнями, в тому числі і в сфері транскордонної співпраці, діяльність цих органів повинна завжди враховувати усі заходи, що проводяться або заплановані на інших рівнях, а отже між цими органами має відбуватися постійний обмін інформацією.

На місцевому рівні: узгодження планів розвитку органів місцевого самоврядування з урахуванням основних пріоритетів регіонального та національного планування;

На регіональному рівні: цей рівень є найкращим для впровадження програм регіонального/просторового планування, узгодження позицій органів державного управління та органів місцевого самоврядування, а також здійснення координації між регіональними владами сусідніх держав;

На національному рівні: координація різних програм регіонального/ просторового планування і домовленостей щодо регіональної допомоги, а також гармонізація пріоритетів політики національного та регіонального розвитку;

На європейському рівні: координація програм регіонального/ просторового планування з метою досягнення цілей європейської

інтеграції та загального збалансованого розвитку територій.

Участь громади

Будь-яка програма регіонального/ просторового планування на усіх рівнях повинна базуватися на активній участі громадян. Важливо, щоб громадяни отримували чітку і зрозумілу інформацію про кожен з етапів процесу планування, що має бути невід'ємною частиною діяльності відповідних органів влади.

Зміцнення європейської співпраці

Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне планування (СЕМАТ), є ідеальним політичним інструментом для активної співпраці на європейському рівні.

- Вона розвиває співробітництво між Радою Європи та Європейським Союзом, а також відповідними міжурядовими організаціями. Конференція представляє регулярні доповіді щодо європейської співпраці у цій сфері на засіданнях Парламентської Асамблеї та Постійної конференції місцевих та регіональних влад Європи.
- Крім інтенсифікації політичної співпраці між державами вона стимулює співпрацю у галузі планування, зокрема з таких питань, як довгострокове прогнозування, регіональна статистика, картографія і термінологія. Конференція повинна оволодіти науковими, адміністративними, технічними та фінансовими інструментами, необхідними для втілення її цілей, зокрема шляхом створення концепції європейського регіонального планування.

Міністри просять усі органи влади та організації, що працюють у сфері регіонального планування, керуватись у своїй діяльності положеннями Хартії.

Хартія може бути переглянута з метою її адаптації до потреб європейського суспільства.

Міністри зобов'язуються рекомендувати своїм урядам прийняти до уваги викладені у Хартії принципи і цілі та будувати міжнародну співпрацю з огляду на досягнення європейської політики планування сталого просторового розвитку.

Додаток до Європейської хартії регіонального/просторового планування

Конкретні цілі

Усі принципи, закладені у цій Хартії, було розроблено в рамках роботи Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування.

Сільськогосподарські райони відіграють вирішальну роль в реалізації політики сталого розвитку. Важливо створити сприятливі життєві умови у сільській місцевості, які стосуються усіх економічних, соціальних, культурних та екологічних аспектів, а також розвитку інфраструктури. Одночасно необхідно розрізняти мало розвинені периферійні сільськогосподарські регіони і регіони, наближені до великих міських агломерацій.

При розробці планів місцевого і регіонального розвитку необхідно брати до уваги питання збереження і управління природними ландшафтами.

Збалансована міська структура вимагає систематичного виконання планів землекористування і застосування інструкцій з розвитку господарської діяльності заради покращення життєвих умов громадян.

Особливу увагу слід приділити питанням покращення житлових умов, розвитку громадського транспорту та іншим заходам, спрямованим на стримування надлишкової міграції.

Відновлення архітектурної спадщини, історичних пам'яток повинно бути невід'ємною частиною місцевих і державних програм планування.

Розвиток прикордонних районів більш за все потребує узгодженості в діях держав, метою яких є відкритість кордонів та запровадження транскордонних консультацій і співпраці, а також спільне використання об'єктів інфраструктури. Держави повинні сприяти прямим контактам між відповідними регіонами та громадами згідно з Європейською рамковою конвенцією щодо транскордонного співробітництва між місцевими владами та громадами.

У прикордонних районах без попередніх консультацій з усіма зацікавленими державами не можна реалізовувати жодний проект, що може мати негативні наслідки для навколишнього середовища країн-сусідів.

Просторовий менеджмент має приділяти особливу увагу збереженню та розвитку гірських районів, зважаючи на їх важливість для екологічного, економічного, соціального, культурного та сільськогосподарського секторів, їх цінність як депозитаріїв природних ресурсів, а також враховуючи велику кількість проблем, що існує у цих регіонах.

Регіони зі структурними проблемами їх розвитку, де умови життя і праці мало змінилися, зокрема з історичних причин, або ті, яких не торкнулися зміни економічного життя, потребують особливої допомоги, пов'язаної з відмінностями, що існують між умовами життя і праці різних держав.

Депресивні регіони. Особливі програми мають бути розроблені для регіонів, де розвиток господарської діяльності значно загальмувався після промислової реструктуризації та морального і фізичного старіння

інфраструктури.

Приморські райони і острови. Розвиток масового туризму і транспорту в Європі, а також індустріалізація приморських районів та островів вимагають особливих програм для цих регіонів для того, щоб забезпечити збалансований розвиток та скоординовану урбанізацію з урахуванням потреб захисту навколишнього середовища і регіональних особливостей. Особливу увагу слід приділити окремим питанням розвитку приморських районів, зокрема розвитку їх транспортної інфраструктури.

**СЬОМА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ
ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ/ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ) РАДИ
ЄВРОПИ (ГААГА, НІДЕРЛАНДИ, 22-23 ЖОВТНЯ 1985 РОКУ)
НА ТЕМУ «ЕВОЛЮЦІЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У
СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ»**

На запрошення Уряду Королівства Нідерланди Європейська конференція міністрів, відповідальних за просторове/ регіональне планування, провела свою сьому сесію у м. Гаазі 22-23 жовтня 1985 року.

На конференції, основною темою якої було визначено «Еволюція процесу прийняття рішень у сфері регіонального/просторового планування», було представлено три основні доповіді:

- Вступна доповідь, підготовлена представником делегації Нідерландів;
- «Децентралізація», підготовлена представником делегації Швейцарії;
- «Транскордонне співробітництво», підготовлена представником делегації Франції.

Під час конференції було також розглянуто та схвалено три наступні документи:

- Доповідь про підготовку та впровадження Європейської стратегії регіонального планування, підготовлена делегацією Люксембургу;
- Доповідь про виконання Європейської хартії регіонального/просторового планування, підготовлена делегацією Іспанії;
- Доповідь щодо діяльності СЕМАТ у 1983-1985 роках, підготовлена головою Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ.

**ВОСЬМА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ
ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ/ ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ) РАДИ
ЄВРОПИ (ЛОЗАННА, ШВЕЙЦАРІЯ, 20-21 ЖОВТНЯ 1988)
НА ТЕМУ «РАЦІОНАЛЬНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ: ОСНОВА ТА
СТРИМУЮЧИЙ ФАКТОР ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ»**

Усвідомлюючи, що земля разом з іншими природними ресурсами, повітрям і водою, є необхідним та обмеженим ресурсом для забезпечення людської життєдіяльності, а також визначаючи той факт, що земельні ресурси знаходяться у небезпеці, Лозанська конференція:

- вкотре підтвердила важливість питань просторового планування для забезпечення належного землекористування;
- прийняла до уваги той факт, що збалансоване використання земельних ресурсів є необхідним елементом в реалізації політики сталого регіонального розвитку;
- підкреслила нагальну потребу кількісного та якісного захисту земельних ресурсів;
- визнала пріоритетним питання створення глобальної програми раціонального використання земельних ресурсів.

За підсумками роботи конференції було вироблено принципи нової (загальної) програми землекористування, зокрема з питань забудови міських районів, розвитку промисловості, працевлаштування, туризму, інфраструктури, сільського господарства та природних ресурсів.

**ДЕВ'ЯТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ
ЗА ПРОСТОРОВЕ/ РЕГІОНАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ)
РАДИ ЄВРОПИ (АНКАРА, ТУРЕЧЧИНА, 4-5 ЛИСТОПАДА 1991)
НА ТЕМУ «МЕХАНІЗМ ВПРОВАДЖЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ»**

Під час конференції в Анкарі міністри, відповідальні за регіональне/ просторове планування, прийняли резолюцію стосовно вдосконалення механізму раціонального землекористування на основі принципів, прийнятих у 1988 році на конференції в Лозанні.

Враховуючи, що в усіх державах-членах РЄ існує багато різноманітних інструментів для раціонального землекористування, а також той факт, що ефективність кожного з них залежить від політичної волі їх впроваджувати, конференція:

- наголосила на тому, що питання міжнародної співпраці в обміні інформацією та досвідом, дослідження майбутніх можливостей збалансованого розвитку та раціонального використання земельних ресурсів на європейському рівні повинні бути проаналізовані та вивчені більш уважно;
- рекомендувала здійснити усі необхідні кроки для створення законодавчої бази, необхідної для впровадження методів раціонального використання земельних ресурсів;
- вирішила співпрацювати з Європейською конференцією міністрів, відповідальних за питання охорони навколишнього середовища, з питань розробки рамкової конвенції щодо використання земельних ресурсів.

За підсумками роботи конференції було ухвалено резолюцію щодо нових перспектив просторового планування на європейському рівні. Визнаючи питання сталого збалансованого розвитку територій в якості фундаментального принципу просторового планування на регіональному, національному та європейському рівнях, міністри вирішили за необхідне:

- розробити керівні принципи, які могли б допомогти Європі достойно відповісти на виклики нового тисячоліття;
- спрямувати роботу конференції на пошук відповідних рішень заради забезпечення збалансованого та сталого розвитку територій;
- вивчити ті політичні рішення, що несуть за собою суттєві зміни у забезпеченні високого рівня життя громадян;
- дослідити можливі моделі сталого розвитку, які б дозволили узгодити та скоординувати діяльність у сфері просторового планування.

**ДЕСЯТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ
ЗА ПРОСТОРОВЕ/ РЕГІОНАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ) РАДИ
ЄВРОПИ (ОСЛО, НОРВЕГІЯ, 6-7 ВЕРЕСНЯ 1994)
НА ТЕМУ «СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО/ ПРОСТОРОВОГО
РОЗВИТКУ В ЄВРОПІ ПІСЛЯ 2000 РОКУ»**

Протягом 10-ї сесії СЕМАТ, яка була проведена в м. Осло, міністри, відповідальні за питання просторового планування, дослідили цілі та елементи процесу планування та сталого розвитку Європейського континенту після 2000 року. Вони наголосили на тому, що соціальне та економічне співробітництво у розбудові спільної Європи потребує, насамперед, визначення довгострокових цілей політики сталого розвитку. В той самий час необхідно взяти до уваги вимоги економічного розвитку, соціальні проблеми, потреби забезпечення сталого використання природних ресурсів, збільшення кількості населення (демографічні проблеми) тощо.

У фінальних документах конференції було підкреслено важливість:

- проаналізувати різноманітні моделі координації політики просторового розвитку на європейському рівні з метою визначення загальних цілей просторового планування та представити стратегії, що мають дозволити втілити у життя Європейську концепцію сталого розвитку;
- визначити майбутні європейські стратегії сталого та раціонального розвитку територій, що дозволить об'єднаний Європі відповісти на виклики, з якими їй доведеться зіткнутися на початку XXI-го століття.

Вивчивши критерії розподілу повноважень між різними рівнями прийняття рішень з питань реалізації стратегій сталого розвитку міських (урбаністичних) районів Європи, міністри рекомендували сприяти створенню і розвитку мереж міжмуніципального співробітництва, зокрема у прикордонних районах.

**ОДИНАДЦЯТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ,
ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ/ ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ
(СЕМАТ) РАДИ ЄРОПИ (ЛІМАССОЛ, КІПР, 16-17 ЖОВТНЯ 1997)
НА ТЕМУ «СТАЛЕ РЕГІОНАЛЬНЕ/ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ В
ЄВРОПІ ТА ОХОРОНА ВОДНИХ РЕСУРСІВ»**

На конференції в Лімассолі було продовжено вивчення питань сталого розвитку в Європі з урахуванням необхідності визначення загальних підходів до регіонального планування.

Визнаючи потребу акумуляції зусиль з метою визначення пріоритетів та принципів цілей глобальної програми регіонального планування, конференція рекомендувала організувати зустрічі та консультації на європейському рівні з метою:

- сприяти інформуванню населення щодо питань сталого розвитку та його впливу на сучасний та майбутній способи життя;
- покращити співпрацю між різними секторальними програмами, щоб узгодити секторальний розвиток з принципами сталого розвитку;
- дати відповідь на виклики, які готує Європі нове століття шляхом впровадження нових моделей розвитку, що є прийнятними для європейців. У цих моделях мають бути відображені принципи сталості, конкуренції, прогресу, економічного розвитку та стандарти високого рівня якості життя громадян.

Було також визнано за необхідне продовжити співпрацю на європейському та світовому рівнях з метою визначення тенденцій, що мають відображати потреби та поведінку європейського суспільства у XXI-му столітті.

У резолюції конференції було запропоновано розглянути можливі шляхи управління та охорони питної води (в рамках глобальної програми регіонального планування та сталого розвитку). Визнаючи воду безцінним ресурсом, необхідним для існування будь-якої форми життєдіяльності, європейські міністри вбачають забезпечення доступу до води одним з основних завдань політики регіонального планування.

Таким чином, було підтверджено той факт, що забезпечення якості води має входити в число європейських пріоритетів, оскільки вода гарної якості є необхідними елементами для забезпечення реалізації політики сталого регіонального розвитку. Міністри також відзначили потребу сприяти ефективній реалізації програм водокористування, а також розробити глобальну та раціональну європейську стратегію, спрямовану на забезпечення довгострокового захисту та ефективного менеджменту водних ресурсів. Розробка такої стратегії потребує реалізації відповідних скоординованих заходів на європейському, національному та регіональному рівнях.

**ДВНАДЦЯТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ,
ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА РЕГІОНАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ)
(ГАННОВЕР, НІМЕЧЧИНА, 7-8 ВЕРЕСНЯ 2000)
НА ТЕМУ «КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ»**

На цій конференції було розглянуто та ухвалено Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту.

В контексті програми майбутньої роботи СЕМАТ було також ухвалено програму з 10-ти пунктів щодо більш тісної інтеграції європейських регіонів.

Конференція розробила рекомендації європейським інституціям, національним і регіональним владам щодо використання та впровадження Керівних принципів, а також розглянула нові проекти, заходи і програми співробітництва у цій галузі на європейському рівні.

У резолюції конференції було наголошено на необхідності:

- продовжити розробку (на базі Керівних принципів) надійних, конкретних рішень та програм з метою реалізації політики просторового розвитку та територіальної єдності Європейського континенту;
- сприяти транснаціональному та міжрегіональному співробітництву за підтримки Європейського Союзу та міжнародних фінансових інституцій, приділивши особливу увагу питанням розвитку сільськогосподарських та гірських регіонів, басейнів річок та приморських регіонів.

А. РЕЗОЛЮЦІЯ СТОСОВНО 10 ПУНКТІВ ПРОГРАМИ БІЛЬШ ТІСНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ РЕГІОНІВ ЄВРОПИ

Ми, міністри, що представляють держави-члени Ради Європи, учасники 12-ї Сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування, що відбулась в Ганновері 7-8 вересня 2000 року, обговорили питання щодо ролі, яку може відіграти політика просторового розвитку в досягненні мети соціальної єдності в Європі.

Ми хочемо подякувати Парламентській Асамблеї і Конгресу місцевих і регіональних влад Європи за їх участь і внесок, зокрема за виконану роботу стосовно розвитку гірських регіонів.

Ми віримо, що соціальна єдність в Європі, яка визначена однією з головних цілей Ради Європи главами держав і керівниками урядів держав-членів РЄ на їх другому саміті 10 - 11 жовтня 1997 року, має бути доповнена політикою збалансованого просторового розвитку, що узгоджує вимоги соціального і економічного розвитку територій з їх екологічними і культурними функціями;

Ми вважаємо, що одним із завдань Ради Європи є зміцнення місцевої і регіональної демократії в Європі шляхом територіально більш збалансованого територіального розвитку нашого континенту;

Ми розглядаємо Раду Європи як європейську організацію, в якій усі держави Європи можуть співпрацювати на основі рівних прав, а також розглядаємо Європейську конференцію міністрів, відповідальних за регіональне планування, та її Комітет як відповідну політичну структуру для координації спільних загальноєвропейських цілей і стратегій територіального розвитку;

Ми переконані, що транс'європейське, міжрегіональне і транскордонне співробітництво між державами, органами регіонального і місцевого управління у сфері просторового розвитку має бути посилене між державами Західної, Центральної та Східної Європи з тим, щоб забезпечити соціальну і територіальну єдність Європейського континенту в цілому.

Результати нашої Конференції полягають у наступному:

1. Документ, ухвалений під назвою “Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту”, ми розглядаємо:

- як основний внесок у реалізацію стратегії соціальної єдності, ухваленої на другому саміті глав урядів і держав-членів Ради Європи у 1997 році;
- як рамковий документ політики, що враховує відповідну діяльність Ради Європи та її структур, зокрема роботу її Парламентської Асамблеї та Конгресу місцевих і регіональних влад, у сфері політики просторового розвитку, а також як документ, що сприяє посиленню європейських інтеграційних процесів шляхом транскордонного, міжрегіонального і міждержавного співробітництва;
- як послідовну стратегію інтегрованого і регіонально збалансованого

розвитку континенту, що базується на принципах взаємодопомоги, посилює транскордонні конкуренцію, кооперацію і солідарність між місцевими і регіональними владами, сприяючи при цьому стабільності демократії в Європі;

- як загальні рекомендації, що допоможуть посилити процес європейської інтеграції шляхом транскордонного, міжрегіонального і міждержавного співробітництва.

2. Ми рекомендуємо нашим національним і регіональним органам:

- покласти Керівні принципи в основу національних заходів з регіонального планування і просторового розвитку;
- застосовувати Керівні принципи в національних і міжнародних проектах просторового розвитку там, де це є доцільним;
- продовжити й розширити співробітництво з країнами Центральної, Східної та Південно-Східної Європи з питань реалізації реформи та сприяння створенню відповідних адміністративних органів задля кращої просторової інтеграції різних регіонів Європи.

3. Ми вітаємо прогрес, досягнутий у сфері координації Спільних цілей просторового розвитку і стратегій в Європейському Союзі (ESDP), Балтійському регіоні (VASAB 2010), регіоні Північного моря (NorVision), Центральної та Південно-Східній Європі (VISION PLANET), регіоні Середземного моря (MEDOCC and ARCHIMED), а також механізми регіональної кооперації (Центральноєвропейська ініціатива, Рада Чорноморського економічного співробітництва, Рада країн Балтії).

4. Ми погоджуємося:

- підтримувати співробітництво в рамках конкретних проектів просторового розвитку та регіонального співробітництва (INTERREG III B) і закликаємо усі держави-члени Ради Європи, незалежно від їх членства в Європейському Союзі, залучитись до співробітництва в рамках проектів ЄС у галузі просторового розвитку та реалізації наукових досліджень у цій галузі;
- продовжити участь в проектах, ініційованих Німеччиною в рамках діяльності INTERREG.

5. Ми закликаємо:

- Європейський Союз переглянути чинні правила регулювання реалізації програм INTERREG, TACIS і PHARE з метою поліпшення координації співробітництва;
- держави, що не є членами ЄС, одночасно використати їх власні можливості для посилення співробітництва з відповідними програмами.

6. Ми вважаємо, що держави Чорноморського і Середземноморського регіонів повинні співпрацювати з метою розроблення на основі Керівних принципів

адекватних, спрямованих на майбутнє концепцій просторового розвитку.

7. Ми наполягаємо на тому, щоб:

- термінове розроблення та реалізація загальноєвропейської транспортної мережі (особливо 10-ти загальноєвропейських транспортних коридорів) як обов'язкова передумова доступності значних територій на всьому континенті були прискорені. Підготовлені угоди щодо транспортних мереж мають бути, у разі потреби, переглянуті й посилені з урахуванням аспектів просторового розвитку і охорони навколишнього середовища;
- діалог між Європейською конференцією міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ), і європейськими інституціями, особливо Європейською Комісією, та міжнародними організаціями, зокрема ООН (Європейська економічна комісія, Комісія сталого розвитку), має бути посилений як в Європі, так і за її межами. При цьому має бути здійснений чіткий розподіл відповідальності між цими інституціями.

8. Ми просимо Європейські фінансові установи використовувати Керівні принципи як інформаційну основу у процесі прийняття рішень щодо надання фінансової допомоги для реалізації проектів просторового розвитку.

9. Ми запрошуємо Комітет Міністрів Ради Європи:

- долучитися до впровадження Керівних принципів, зокрема, шляхом використання інструментів Ради Європи;
- взяти до уваги Керівні принципи та інтегральний підхід до їх впровадження при ухваленні рішень у дискусіях та голосуванні в Комітеті Міністрів стосовно проектів, що мають вплив на політику просторового розвитку;
- підтримувати програму діяльності Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ);
- невідкладно організувати навчальну програму з метою надання допомоги регіональним і місцевим органам в державах, які є новими членами Ради Європи, з питань планування задля кращого виконання їх повноважень (у межах їх компетенцій);
- перетворити Комітет старших посадових осіб у Керівний комітет.

10. Ми закликаємо місцеві та регіональні органи влади Європи підтримати зусилля Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ) щодо досягнення збалансованого сталого регіонального розвитку в Європі на основі принципів партнерства і субсидиарності.

Б. КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ

Передмова

1. Характерною рисою минулого десятиріччя стали рішучі історичні кроки в реалізації процесів європейської інтеграції. Ці кроки поставили перед Радою Європи нові завдання і пріоритети. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту стали внеском Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування (СЕМАТ), у стратегію соціальної єдності. Керівні принципи наголошують на територіальному аспекті прав людини і демократії. Їх завдання полягає у визначенні заходів територіального розвитку, ухвалення яких мало б допомогти усім людям в усіх державах-членах Ради Європи досягти прийнятних умов існування, що є необхідною умовою стабілізації демократичних структур у регіонах і муніципалітетах Європи.

2. Основою Керівних принципів є Європейська Хартія регіонального/просторового планування (Торремоліноська Хартія). Ця Хартія включає принципи національних і загальноєвропейської політик щодо вдосконалення просторової організації 22 держав-членів Ради Європи та вирішення проблем, що виходять за кордони окремих держав.

3. На даний час Рада Європи включає 41 державу й охоплює, за незначними винятками, увесь Європейський континент, а також північ Азії. Вперше в історії майже всі європейські держави об'єдналися на підтримку прав людини і демократії; Рада Європи набула континентального значення. Керівні принципи спрямовані на надання усім регіонам і муніципалітетам можливості брати активну участь у процесі європейської інтеграції та демократизації. В цьому аспекті необхідно якомога швидше ліквідувати відмінності між “двома Європами”, тобто між державами, що давно є членами Ради Європи, та державами, що набули членства у Раді Європи нещодавно, включаючи їх регіони та муніципалітети.

4. Характерною рисою Європейського континенту є його різноманітність. Реалізація принципів сталого розвитку, що діють на загальноєвропейському рівні, має бути організована однаково на національному, регіональному та місцевому рівнях. Керівні принципи визначають принципи субсидіарності і взаємодопомоги як необхідні умови розвитку демократії та засоби збереження “єдності в різноманітності”, успадкованої Європою, виходячи з її історії та географії.

5. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту пропонують державам-членам Ради Європи, включаючи їх регіони та муніципалітети, гнучкі та спрямовані на перспективу рамки співробітництва. Вони є моделлю або концепцією сталого розвитку, адресованою різним політичним інституціям, органам влади, діяльність яких спрямована у наше майбутнє. Прийняття цих політичних рекомендацій засновано на добровільному

співробітництві. Вони не мають сили закону.

Роль Керівних принципів у реалізації політики Ради Європи щодо досягнення соціальної єдності

6. У 1989 р. в Європі завершилася епоха політичного роз'єднання, протягом якої домінували не лише відмінності економічних систем, але й методи організації суспільства. З того часу демократична Європа збільшилася з двадцяти двох до сорока однієї держави, і тепер населення держав Ради Європи становить 770 млн. чоловік, тобто майже 14 % населення Землі. Після вступу низки держав до Ради Європи збільшилися економічні диспропорції між державами-членами Ради Європи. Так, валовий внутрішній продукт у розрахунку на душу населення (у порівняльних показниках купівельної спроможності) в середньому становить, відповідно, понад 20000,00 дол. США в 14 державах, що входили до Ради Європи з самого початку, та менш ніж 5000,00 дол. США в 11 державах, що стали членами Ради Європи нещодавно. В абсолютних загальноприйнятих величинах ВВП Європи становить 9,9 трильйона дол. США (1995 р.), що перевищує сумарний ВВП держав-учасниць Північноамериканського договору про вільну торгівлю (НАФТА), який становить 7,9 трлн. дол. США. Але в розрахунку на душу населення ВВП Європи становить 12000,00 дол. США. Цей показник є нижчим, ніж показник для держав НАФТА (20000,00 дол. США), але перевищує рівень держав Латиноамериканської зони вільної торгівлі MERCOSUR (5000,00 дол. США).

7. Враховуючи відмінності в соціальних умовах, що склалися, керівники держав і урядів держав-членів Ради Європи на своєму другому саміті, який був організований у Страсбурзі в жовтні 1997 року, проголосили про те, що “соціальна єдність є однією з головних потреб розвитку усієї Європи”. Вони доручили Комітету Міністрів “визначити стратегію соціальної єдності, спрямовану на вирішення проблем, що постали перед співтовариством”. Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ), також має сприяти виконанню цього завдання, забезпечуючи збалансований сталий розвиток усіх європейських регіонів. Це має стати внеском у зміцнення демократичних структур регіонів і муніципалітетів та підвищення міжнародної конкурентоспроможності Європи.

8. Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, відповідно до концепції сталого розвитку, враховують потреби населення усіх регіонів Європи, без обмеження фундаментальних прав і можливостей для розвитку майбутніх поколінь. Вони спрямовані, зокрема, на узгодження соціальних і економічних вимог до території з її екологічними і культурними функціями, що в свою чергу сприяє довготривалому, широкомасштабному і збалансованому просторовому розвитку. У цьому відношенні реалізація Керівних принципів потребує тісної взаємодії просторового планування з галузевими програмами, в яких передбачені заходи, що впливатимуть на просторові структури в Європі (політика просторового розвитку). Керівні принципи враховують також

міжнародне співробітництво на глобальному рівні, наприклад, співробітництво в контексті діяльності Комісії сталого розвитку ООН.

9. Керівні принципи враховують положення значної кількості документів, ухвалених Радою Європи раніше. Це, зокрема, Європейська Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами, Торремоліноська хартія, аналітичні розробки з підготовки Європейської стратегії регіонального планування, Європейська хартія місцевого самоврядування та проект Європейської хартії регіонального самоврядування. Цей документ також враховує положення Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP), Балтійського порядку денного на 21-е століття та положення існуючих стратегій регіонального розвитку для окремих територій Європи, таких як «Моделі і стратегії навколо Балтійського моря» (VASAB), Структурна схема для Бенілюксу (співробітництво трьох держав), Стратегії інтегрованого просторового розвитку в Центральній Європі, Адріатичному та Придунайському регіонах тощо.

Політика просторового розвитку в Європі: нові загальноконтинентальні виклики і перспективи

10. Усвідомлення континентального масштабу Ради Європи відкриває нові перспективи для просторового планування і разом з тим ставить його перед новими викликами. Континент повинен підтримувати й зміцнювати свої економічні позиції в умовах зростаючої глобалізації. Особливі можливості Європи, які на сьогодні використовуються неповністю, полягають у широкому різноманітті ландшафтів і культур, що відрізняють Європу, розвитку взаємодопомоги і співробітництва в різних районах континенту та зростаючій інтеграції Заходу, Сходу, Півдня і Півночі Європи.

11. Особливі можливості для розвитку Європейського континенту надає його географічне положення, зокрема, сусідство з Азією (кордони між континентами стають все більш “прозорими”), а протяжність берегової лінії становить майже 100000 кілометрів.

12. З огляду на те, що Азія є найбільш населеним континентом, а темпи її економічного зростання в цілому є високими, необхідно максимально використовувати потенціал сухопутного мосту, що з’єднує східні держави члени Ради Європи (зокрема, Російську Федерацію та держави, що межують з Чорним морем) з Середнім і Далеким Сходом, зокрема, за рахунок розвитку нових торговельних коридорів. Східні околиці Європи можуть стати центром співробітництва і торгівлі між Європою і Азією. В цьому контексті особливого значення набуває розвиток існуючих та створення нових енергетичних і транспортних мереж.

13. У контексті економічної глобалізації зростає товарообіг між Європою і новими економічними блоками в інших частинах світу (ASEAN, MERCOSUR, NAFTA). Океани розцінюються як основний ресурс майбутнього, а конкурентоздатність морського транспорту постійно зростає. Численні прибережні райони і острови мають отримати користь від розвитку сучасної

морської економіки, що не обмежується лише судноплавством, а включає, зокрема, нові технології, освоєння морських ресурсів та збалансований міжнародний туризм. Необхідною передумовою для цього є наявність динамічних портів, належно сполучених з віддаленими районами.

14. Завдяки новим засобам транспорту і зв'язку ближчою до Європи стає Північна Африка, а також південне узбережжя Середземного моря, кількість населення якого зростає і потребує зміцнення співробітництва усіх європейських і африканських держав, що виходять до Середземномор'я. Це стосується, зокрема, розвитку співробітництва у сферах економіки і туризму, а також більш повного використання природних цінностей і культурної спадщини для потреб розвитку урбаністичних територій та регіонів. Для більш збалансованого, сталого і комплексного розвитку цього регіону потрібно, щоб економічному та соціальному розвитку європейської частини Середземноморського регіону сприяла відповідна політика просторового розвитку. Що ж до програм співробітництва, то необхідно досягти узгодженості та синергії відповідних програм допомоги Європейського Союзу (INTERREG, MEDA тощо).

15. Варто додати, що Європа є важливим об'єктом міжнародного туризму: в 1992 р. її відвідали 290 млн. туристів. За прогностичними оцінками, до 2020 р. їх кількість подвоїться. В цьому відношенні економіка міжнародного туризму, за усіх можливостей і ризиків, є важливою стратегічною складовою просторового розвитку Європи. Розвиток туризму зосереджується в найбільш привабливих і водночас найбільш вразливих у культурному та екологічному плані районах Європи. Це стосується, зокрема, прибережних (насамперед середземноморських) районів, островів, деяких долин, Альп та інших гірських регіонів, численних природних територій, історичних міст та інших місць, цінних з точки зору історії цивілізації.

2. Культурне різноманіття

16. Європа характеризується різноманітністю культур, вплив яких є помітним на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Наявність близько 60 різних мов є лише одним із показників цієї різноманітності. Різноманітність культур вплинула як на форми самовираження (мова, музика, живопис, архітектура та ін.), так і на специфіку господарської діяльності, житла, дозвілля та мобільності населення. Ці культури відіграли важливу роль у формуванні різноманіття ландшафтів, міст і поселень, а також архітектурної спадщини Європи. Культурна різноманітність, яка в минулому була джерелом напруги і конфліктів, на даний час створює унікальні можливості для сталого просторового розвитку. Сучасні форми соціального, економічного і технічного розвитку не повинні створювати загрозу культурній самобутності. Важливі принципи збереження і примноження культурної спадщини в контексті просторового розвитку закладені в положеннях Гранадської Конвенції про збереження архітектурної спадщини Європи (Рада Європи, 1985 р.), Ла-Валетської Конвенції про охорону археологічної спадщини (Рада Європи, 1992 р.), Флорентійської хартії про охорону історичних парків і

садів (ICOMOS IFLA, 1981 р.).

3. Великі європейські регіони як основа взаємодопомоги і співробітництва.

17. Досягненню соціальної єдності в Європі сприяє міжнародне співробітництво за участю європейських регіонів, зокрема в рамках Європейського Союзу, принципи просторового планування і завдання співробітництва якого визначає Європейська перспектива просторового розвитку (далі — ESDP). У Європейського Союзу існує кілька зон міжнародного співробітництва, таких як Альпи і регіон Північного моря. Протягом кількох років ці регіони є фокусними точками численних міжнародних проєктів, спрямованих на збалансований регіональний розвиток. Міжнародне співробітництво за межами ЄС або із частковим включенням його території, на даний час розвивається в регіоні Балтійського моря, у Південно-Східній Європі, Придунайському регіоні, а також в зоні, що отримала назву “Ініціатива північного масштабу”.

18. В контексті економічної інтеграції та глобалізації поряд із бажаними імпульсами економічного зростання мають місце й негативні наслідки, зокрема, для навколишнього середовища і соціальної єдності. Існує небезпека, зокрема, в державах, що стали новими членами Ради Європи, обмеження розвитку рамками ізольованих зон зростання, сконцентрованих навколо столичних регіонів, та вилучення з процесу зростання інших територій держав-членів Ради Європи, в тому числі міст із різною кількістю населення та сільських районів. Водночас Європа має потенціал для створення поліцентричної картини розвитку зі значною кількістю зон зростання (в тому числі й тих, що розташовані на периферії), організованих у формі міських мереж, що забезпечують динамізм і утворення орієнтованих на експорт виробництв, здатних залучати додаткові інвестиції. Поліцентричний розвиток також сприяє зменшенню екологічного тиску та соціальної напруги і зміцнює демократичні структури. Просте дублювання на всій території Європи моделі центр-периферія було б однаково хибним як для самого центру, так і для периферії, а також суперечило б історичному розвитку континентальних поселень. Для організації нових процесів зростання периферійних частин Європи необхідно зміцнювати інтеграцію не лише в рамках великих європейських регіонів, а й між ними, що сприяло б довгостроковому зміцненню міської структури та посилювало б конкурентоспроможність регіонів.

19. Окрім столичних зон, кроком до поліцентричної загальноконтинентальної моделі зростання стають так звані “міста-ворота”, через які здійснюються зв’язок і торгівля Європи з іншими частинами світу (до таких міст, наприклад, належать морські порти, аеропорти, ярмарки і культурні центри). Якщо в минулому такі центри існували тільки на західному та південному узбережжях Європи, то тепер виникнення нових транспортних і енергетичних коридорів, спрямованих в Азію, створює умови для виникнення таких міст-ворот і на східних кордонах Європейського континенту.

20. Основу європейської транспортної інфраструктури утворюють транс-європейська транспортна мережа Європейського Союзу, панєвропейські коридори і зони, а також мережа TINA в державах-асоційованих членах ЄС (її

основу складають паневропейські коридори). Їх першочерговим завданням є зв'язок між столичними агломераціями. “Паневропейська транспортна мережа” ілюструє пріоритети європейської транспортної політики, оскільки відображає рішення ЄС і результати роботи трьох європейських конференцій міністрів з питань транспорту та робочої групи щодо визначення інфраструктурних потреб у державах-асоційованих членах ЄС, а також оцінку потреб у транспортній інфраструктурі (Transport Infrastructure Needs Assessment, TINA). Разом із тим презентація Паневропейської транспортної мережі є лише відправним пунктом справжньої загальноєвропейської транспортної політики, яка стає все більш необхідною, оскільки завантаженість автострад перевищує усі допустимі рівні. Залізничні в багатьох європейських регіонах потребують термінової модернізації, водні шляхи, морські маршрути використовуються недостатньо, а навантаження на навколишнє середовище, спричинене транспортом, зростає.

21. Необхідність перегляду організації транспортних систем також обумовлена зростанням торгівлі між географічно віддаленими територіями. Після того, як всі можливі варіанти маршрутів будуть проаналізовані із загальноконтинентальних позицій, найбільш конкурентоздатними для перевезень на далекі відстані можуть виявитися альтернативні траси, зокрема ті, на яких використовуються види транспорту, які поки що не набули значного поширення.

4. Інтеграція “старих” і “нових” держав-членів Ради Європи

22. Економічна інтеграція держав - “старих” і “нових” членів Ради Європи - стрімко розвивається. Незважаючи на досягнутий прогрес, на шляху до соціальної єдності в Європі все ще існують серйозні проблеми, спричинені, головним чином, різницями у рівні життя громадян між Сходом і Заходом. Значні зусилля мають бути спрямовані на вдосконалення інфраструктури, розвиток прикордонних, сільських та відсталих районів, зміцнення малих і середніх міст. Політика має бути орієнтована на зростання, що базується на посиленні взаємодії з регіональною і транспортною політикою та співробітництві з приватним сектором. Така політика має формуватися з урахуванням вимог з охорони навколишнього природного середовища на основі відповідних оцінок впливу на навколишнє середовище. Розвиток нових технологій зв'язку також покликаний сприяти інтеграції “старих” і “нових” держав членів Ради Європи шляхом зростаючого обміну інформацією та ноу-хау.

Особлива роль приватного сектору у просторовому розвитку

23. Приватні інвестиції є рушійною силою соціального і, відповідно, просторового розвитку. Одне з найголовніших завдань політики просторового планування полягає у забезпеченні приватних інвестицій, перспектив для розвитку та гарантій їх безпеки, відповідно до цілей такої політики. Разом із відповідними галузевими програмами політика просторового розвитку повинна сприяти підвищенню привабливості муніципалітетів і регіонів для приватних інвестицій на регіональному та місцевому рівнях таким чином, щоб відповідати

суспільним інтересам.

24. Великі проекти, що фінансуються з різних джерел, повинні відповідати перспективам розвитку регіону вже на початковому етапі. Виходячи з цього, великі проекти, зокрема, швидкісні залізниці та їх вузлові центри, центри транзиту вантажів, аеропорти, логістичні центри тощо, у тих випадках, коли вони сформовані на засадах довготермінового просторового планування, можуть додати значної динаміки економічному розвитку прилеглих територій та сприяти їх збалансованому просторовому розвитку. Компетентні органи влади мають забезпечити умови, за яких посилюючий ефект великих проектів буде корисним для міст і прилеглих населених пунктів. У цьому відношенні політика просторового розвитку сприятиме зменшенню змагальності між місцевими владами, що в свою чергу матиме позитивний вплив на інвестиційний клімат.

25. Привабливість багатьох європейських регіонів для прямих іноземних інвестицій необхідно підвищувати. Тенденції останнього десятиріччя свідчать про те, що прямі іноземні інвестиції розподілялися по континенту нерівномірно. До “старих” держав-членів Ради Європи у 1994-1996 роках надійшло майже в сім разів більше прямих іноземних інвестицій, ніж на долю “нових” членів Ради Європи, хоча саме останні потребують значних інвестицій у модернізацію просторової структури і структури поселень.

26. З огляду на недостатність державних коштів для задоволення потреб суспільства, зокрема щодо розвитку технічної та соціальної інфраструктури та пов'язаних з ними послуг, виникає необхідність у приватних інвестиціях для забезпечення протягом найближчих років значних капіталовкладень, спрямованих на досягнення цілей регіонального розвитку. Необхідно надавати підтримку державно-приватному партнерству, що розвивається у сферах, які раніше перебували в управлінні держави. Це стосується, зокрема, сфери інфраструктури і послуг (транспорт, телекомунікації, водопостачання, охорона здоров'я, освіта тощо), а також питань місцевого розвитку. Разом із приватним капіталом необхідно також більш інтенсивно використовувати ринковий досвід в управлінні проектами. Державно-приватне партнерство в усіх європейських регіонах має розглядатися як допомога державному сектору, яке й надалі буде виконувати важливі функції.

27. Ефективна адміністративна структура не лише на національному, а й на регіональному та місцевому рівнях є однією з вирішальних умов успіху державно-приватного партнерства. Така структура має забезпечувати поле діяльності для приватних інвесторів і контролювати впровадження проектів. Тому має бути розроблено чіткі правила договірної діяльності.

28. В контексті збалансованого сталого розвитку у регіональному вимірі особливого значення набуває комунальний сектор (оскільки він виконує соціальну функцію), який має значну питому вагу й виступає мультиплікатором розвитку економіки і забезпечення зайнятості громадян. Економічне зростання та демографічні зміни разом впливають на комунальні потреби з питань якості, кількості і розміщення ресурсів.

29. Одним з найбільш важливих секторів економіки, фінансування якого значною мірою забезпечують приватні джерела, є житлове будівництво (разом із відновленням і модернізацією наявного житлового фонду). Поширення оренди і приватного володіння житлом стимулює залучення приватного капіталу в обсягах, що значно перевищують державні субсидії. Розвиток житлового фонду має значення не лише для житлових та регіональних програм, але й для питань власності житла. Останнє, з урахуванням демографічних процесів, є особливо важливим з огляду на необхідність більш активної участі населення в забезпеченні власної старості.

Принципи політики планування для сталого розвитку в Європі

30. Розроблення політики сталого просторового розвитку для території держав-членів Ради Європи має базуватися на принципах регіонального збалансованого розвитку:

1. Забезпечення територіальної цілісності шляхом більш збалансованого соціального та економічного розвитку регіонів та підвищення їх конкурентноздатності.

31. Рішення, важливі для просторового розвитку, мають спиратися на поліцентричну модель розвитку як на європейському, так і на національному та регіональному рівнях. Це означає необхідність підвищення привабливості як столичних агломерацій та “міст-воріт”, так і структурно слабких регіонів. Це особливо важливо у тих випадках, коли йдеться про старі промислові райони та сільські території. Для досягнення цієї мети регіональні та місцеві органи влади мають прагнути реалізувати програми просторового розвитку, що в свою чергу вимагає наявності демократичних легітимних територіальних органів влади, високих стандартів у діяльності адміністративних органів і практичної спрямованості політики, а також активної участі громадян і громадських організацій у плануванні просторового розвитку територій.

2. Стимулювання розвитку, спричиненого виконанням міських функцій, та поліпшення взаємовідносин між містом та селом.

32. Урбаністичні системи і функції, включаючи системи і функції малих і середніх регіональних центрів, мають розвиватися таким чином, щоб сприяти доступу до них сільських мешканців. Створення і зміцнення мережі міст поліпшує взаємодоповнюваність міст, створює синергію, сприяє заощадженням, дозволяє об'єднати зусилля, стимулює спеціалізацію, посилює позитивний ефект економічної конкуренції й водночас допомагає уникати пов'язаних з нею прорахунків.

33. Партнерські відносини між містом і селом покликані відіграти важливу роль, зокрема, в галузі розвитку мереж громадського транспорту, відродження та диверсифікації сільського господарства, підвищення ефективності інфраструктури, розвитку зон відпочинку для міських мешканців, а також збереження і примноження природної і культурної спадщини. Умовою ефективного партнерства міста і села є співробітництво місцевих органів влади

на принципах рівноправності.

3. Сприяння більш збалансованій доступності.

34. Необхідно в найстисліші терміни завершити створення пан-європейської транспортної мережі, яка забезпечить надійний доступ до будь-якої точки Європи. Підписані раніше угоди про конфігурацію мереж, можливо, доведеться переглянути й скоригувати відповідно до вимог просторового розвитку.

35. З метою досягнення більш збалансованого регіонального розвитку необхідно модернізувати ланки, що з'єднують малі і середні міста, сільські та острівні території з трансєвропейськими мережами і транспортними центрами (зокрема, залізниці й автостради, судоходні річкові шляхи, порти, аеропорти та багатофункціональні центри). Доступ до регіонів необхідно поліпшувати також шляхом створення міжрегіональних ланок, відсутніх на даний час. Постійне кількісне зростання транспортних потоків потребує комплексних стратегій, які охоплюють різні види транспорту й враховують аспекти просторового планування. При цьому необхідно зважати на більш низький вплив на навколишнє середовище залізничного, річкового та морського транспорту.

4. Розширення доступу до інформації та знань.

36. Поява інформаційного суспільства на сьогодні є найбільш суттєвим явищем, що змінює суспільство та його просторову структуру. З урахуванням необхідності доступу до інформації та знань просторове планування має приділяти особливу увагу всім регіонам з тим, щоб доступ до інформації не був обмежений з різних причин. Телекомунікаційні мережі необхідно поліпшити й розширити для того, щоб досягти повного покриття всієї території, при цьому тарифи не повинні стати перешкодою. На державному і регіональному рівнях необхідно забезпечити розвиток таких шляхів діалогу між виробниками інформації та її потенційними користувачами, як технопарки, інститути передачі технологій, дослідницькі та навчальні центри. Необхідно також стимулювати створення доступних у режимі on-line банків даних, зокрема, про товари, ноу-хау, туризм, з метою надання допомоги регіонам у виході на ринки та поліпшенні їх зв'язків із глобальною економікою.

5. Зменшення збитків, завданих навколишньому середовищу.

37. Необхідно запобігати виникненню екологічних проблем, спричинених неадекватною координацією галузевих програм, а також рішень, що ухвалюються на місцевому рівні. В цьому аспекті просторове планування має сприяти запобіганню або обмеженню різноманітних збитків, завданих навколишньому середовищу, зокрема, сприяти запровадженню найменш шкідливих для навколишнього середовища методів господарювання в лісовому та сільському господарстві, екологічно безпечних транспортних і енергетичних систем, відродженню депресивних міських територій та оздоровленню їх околиць, запобіганню промислових аварій, відродженню територій, що постраждали внаслідок промислового забруднення або військових дій у минулому, а також підтримувати проживання населення за офіційними межами міст.

6. Підвищення цінності і захист природних ресурсів і природної спадщини.

38. Необхідно охороняти та примножувати природні ресурси, які не тільки підтримують баланс екосистем, але й забезпечують привабливість регіонів, підвищують їх рекреаційну цінність і поліпшують якість життя. При просторовому плануванні необхідно враховувати положення Конвенції про збереження дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (1979) 13 і Загальноєвропейської стратегії збереження біологічної та ландшафтної різноманітності.

39. Комплексні стратегії використання водних ресурсів мають включати, серед іншого, охорону поверхневих і підземних вод, моніторинг використання добрив та іригації в сільському господарстві, очищення стічних вод тощо. Варіанти міжрегіонального перерозподілу води повинні розглядатися лише у випадках відсутності достатньої кількості місцевих ресурсів та неможливості їх використання за економічно доцільними цінами. З метою забезпечення якості питної води з підземних джерел важливо відстежувати, щоб будь-яке розширення мереж водопостачання супроводжувалося адекватним розширенням систем дренажу, очищення стічних вод.

40. Політика просторового планування пов'язується з відновленням і збереженням екосистем, включаючи екологічні мережі, а також водно-болотні угіддя, що є компонентами таких мереж. З цією метою необхідно виокремити різноманітні екологічні елементи, а саме: частково порушені природні території, водні ресурси, зони здорового клімату, колишні промислові зони, що потребують оздоровлення, а також буферні зони. Створення в рамках Європейського Союзу та держав-кандидатів мережі природних територій особливого охоронного статусу (проект Natura 2000) є одним із заходів, що впроваджується з такою метою. При цьому необхідно розробити адекватні заходи для розвитку таких мереж, що мають здійснюватися в загальноєвропейському масштабі за участі Європейської конференції міністрів з питань охорони навколишнього середовища (процес "Довкілля для Європи").

7. Примноження культурної спадщини як фактор розвитку

41. Залучення муніципалітетами і регіонами інвесторів, туристів і широкої громадськості шляхом примноження культурної спадщини є значним внеском в економічний розвиток і зміцнення регіональної самобутності. Політика просторового розвитку повинна сприяти комплексному управлінню культурною спадщиною, яке розглядається як еволюційний процес охорони та збереження спадщини з урахуванням потреб сучасного суспільства. У багатьох державах є пам'ятки і продукти діяльності різноманітних художніх шкіл і напрямів, що знайшло відображення, наприклад, у так званих маршрутах Відродження, Реформації і Контрреформації, венеціанському, візантійському, османському, ганзейському маршрутах, шляхах вікінгів, сучасного мистецтва тощо. Їх ідентифікація та розроблення загальних підходів до збереження, реставрації та

використання мають стати об'єктом великої програми культурних маршрутів. Водночас цінності, що є частиною європейської промислової і соціальної історії, можуть бути включені в культурні маршрути й таким чином збережені для майбутніх поколінь. При цьому завдання полягає не лише в збереженні минулого, а й у досягненні просторової гармонії сучасної архітектури і міського дизайну з традиційною спадщиною.

42. У багатьох державах-членах Ради Європи існують численні елементи культурно-історичної спадщини, при чому кожен з них з огляду на історичні події і зміни кордонів одночасно належить кільком націям, мовним спільнотам і релігійним групам, включаючи ті, які вже не мешкають у даному районі. Політика просторового розвитку має оберігати та поважати пам'ять про всі національності, мовні спільноти та релігійні групи, що створили ті чи інші компоненти культурної спадщини.

8. Розробка енергетичних ресурсів і забезпечення безпеки.

43. Політика просторового планування має стимулювати використання відновлюваних джерел енергії як просторово пов'язаних і екологічно безпечних систем, а також завершення формування мереж енергопостачання на загальноєвропейському рівні. Особливої уваги потребує організація транспортування нафти і газу в Європу з родовищ регіонів Північного моря, Каспійського моря і Російської Федерації.

44. Враховуючи надзвичайно інтенсивне енергоспоживання економіками деяких держав, пріоритетним напрямом має стати підвищення ефективності використання наявних ресурсів і потужностей. З огляду на це необхідно підвищити ефективність традиційних електростанцій з тим, щоб зменшити забруднення повітря та пом'якшити ефект глобального потепління.

45. Заходи безпеки мають бути посилені на старих атомних електростанціях (АЕС). Окрім того, на континенті розміщено багато АЕС, термін експлуатації яких спливає в найближчі десятиліття. Майданчики під такими АЕС ще треба буде реабілітувати, й це стане новим завданням просторового планування.

9. Заохочення високоякісного сталого туризму

46. Політика просторового розвитку спрямована на використання можливостей зростання, які виникають завдяки туризму. Це стосується, зокрема, відсталих регіонів. Розвиток нових форм високоякісного та збалансованого туризму має стати пріоритетним напрямом. В цілому необхідно мати комплексне розуміння питань функціонування екосистем, здійснення розрахунків кількості туристів, яких може задовольнити територія, а також нові інструменти контролю (зокрема, оцінку впливу на регіон). У майбутньому необхідно підтримувати ті форми м'якого туризму, які можуть бути легко адаптовані до місцевих і регіональних умов (наприклад, екотуризм) і які створюють для багатьох регіонів життєво важливі можливості для розвитку.

10. Обмеження впливу природних катастроф

47. Природні катастрофи, такі як землетруси, урагани, паводки, лісові пожежі, лавини і селі, щороку завдають в Європі значних збитків із серйозними

наслідками для життя і здоров'я людей, економіки, структури розселення, ландшафтів. Тому програми просторового розвитку мають включати запобіжні заходи, спрямовані на мінімізацію збитків і послаблення вразливості структури розселення, такі, наприклад, як заходи в галузі землекористування і будівництва.

Заходи з просторового розвитку для різних типів європейських регіонів.

48. На додаток до принципів, що стосуються політики сталого просторового розвитку, пропонуються більш конкретні заходи для збереження європейських культурних ландшафтів, а також особливі заходи для досягнення більш збалансованого і сталого розвитку окремих регіонів Європи. Ці території характеризуються особливо багатим різномайттям природних умов, і заходи щодо них частково співпадають. Заінтересовані сторони мають визначити, які із запропонованих заходів повинні бути прийняті, й наскільки вони є пріоритетними для реалізації політики просторового розвитку.

1. Культурні ландшафти

49. Європа утворена різноманітними культурними ландшафтами. Ландшафти є важливою частиною європейської спадщини й свідками минулих і сучасних відносин людини з навколишнім природним і штучним середовищем. Розвиток виробничих технологій у сільському, лісовому господарствах та промисловості, зміни в плануванні міст, транспорті, інших типах інфраструктури, туризмі прискорюють трансформацію європейських культурних ландшафтів та можуть негативно впливати на їх якість та характер використання. Це стосується не лише цінних напівприродних ландшафтів, а й поширюється на культурні ландшафти усіх типів, особливо на ті, що є важливими компонентами міського середовища.

50. Політика просторового розвитку може сприяти охороні, використанню та підвищенню цінності ландшафтів шляхом затвердження відповідних заходів, зокрема, з удосконалення взаємодії різних галузевих програм у тих частинах, що стосуються просторового впливу. До заходів, спрямованих на захист ландшафтів, належать:

- включення питань розвитку ландшафтів до просторового планування та галузевих програм у сферах економіки, сільського господарства, інфраструктурного та міського розвитку, культури, охорони навколишнього середовища, соціального розвитку та інших, що прямо чи опосередковано впливають на розвиток ландшафтів;
- дослідження та загальна оцінка ландшафтів, аналіз їх характеристик, екосистем, трансформуючих сил і навантажень; визначення і використання цілей щодо якості ландшафтів;
- реалізація комплексних програм, спрямованих одночасно на охорону, використання і планування ландшафтів;
- врахування ландшафтного розвитку в міжнародних програмах;
- посилення транскордонного, транснаціонального та міжрегіонального

співробітництва у сфері ландшафтного розвитку, обміну досвідом та реалізації дослідницьких проектів, зокрема, за участю місцевих і регіональних органів влади;

- підвищення свідомості та поінформованості громадян, приватних організацій і територіальних органів влади щодо цінності ландшафтів, їх економічного значення, еволюції та можливостей збереження й поліпшення;
- посилення інтегрування питань ландшафтного розвитку в навчальні програми з різних дисциплін; розроблення міждисциплінарних навчальних програм.

2. Міські території

51. Для досягнення цілей поліцентричного розвитку європейської структури поселень на доповнення до зміцнення економічного потенціалу пропонуються такі спрямовані на збалансований розвиток великих і малих міст заходи:

- розроблення стратегій, адаптованих до місцевих умов і спрямованих на подолання ефектів економічної реструктуризації;
- контроль над розростанням урбанізованих територій (розростання міст): обмеження тенденцій розвитку передмість шляхом збільшення відведених в міста ділянок під забудову, ліквідація просторових розривів, використання ощадливих методів просторового будівництва, розвиток забудови поблизу транспортних вузлів та залізничних станцій, забезпечення розвитку в межах міських населених пунктів та підвищення якості житлових умов і комунальних послуг у міських районах, що включає збереження існуючих екосистем і створення нових зелених смуг і біотопів;
- відродження депресивних сусідніх територій та поєднання функцій і соціальних груп у міських районах, зокрема у великих містах, де зростають соціально виняткові зони;
- дбайливе управління міськими екосистемами, зокрема, тими, що пов'язані з відкритими й зеленими територіями, водою, енергією, відходами, шумом;
- розвиток громадського транспорту, водночас ефективного й екологічно безпечного, орієнтованого на досягнення сталої мобільності;
- створення органів планування, діяльність яких виходить за межі окремих міст і громад, з метою координації планування та реалізації заходів просторового планування;
- збереження та збільшення культурної спадщини;
- розвиток мережі малих і середніх міст.

52. Перед великими та малими містами в державах, нещодавно прийнятих до Ради Європи, постають особливі проблеми, включаючи такі, як фінансування житлового будівництва та підтримка існуючого житлового фонду, зокрема, його відновлення і перепрофілювання, відповідно до нових потреб (зростання

приватного автопарку, вимоги до якості житла та енергозбереження). Новим тенденціям зростання передмість та сегрегації, що виникають внаслідок болючої проблеми приватного володіння житлом, необхідно протидіяти шляхом збільшення кількості земель, що надаються для забудови в агломераціях.

3. Сільські території.

53. Для досягнення незалежного розвитку сільських місцевостей як територій для проживання, що виконують економічні та рекреаційні функції, а також як реально існуючих регіонів, на додаток до відповідних принципів, пропонуються такі заходи:

- зміцнення політики просторового планування, спрямованої на збереження збалансованого розвитку різних видів діяльності, які здійснюють вплив на сільські райони (диверсифікація можливостей працевлаштування, зміна видів сільськогосподарського виробництва, туризм, охорона навколишнього середовища);
- сприяння збереженню та примноженню внутрішніх ресурсів сільських районів з метою диверсифікації економічної бази та мобілізації місцевого населення та населення, залученого до господарської діяльності;
- заохочення малих і середніх міст, а також великих сіл до надання послуг своїм віддаленим районам та територіям для створення малих і середніх підприємств;
- поліпшення умов транспортного доступу до сільських районів, зокрема, до середніх і малих міст та крупних сіл;
- поліпшення умов життя сільського населення та підвищення його привабливості для всіх груп населення, наприклад, для молоді й пенсіонерів. Це вимагає активної діяльності сільськогосподарських, лісопромислових та гірничодобувних підприємств, збереження та подальший розвиток природної і культурної спадщини, відшкодування збитків, завданих навколишньому середовищу, та створення адекватної інфраструктури й нових видів послуг, зокрема, в галузі туризму;
- удосконалення постачання та маркетингу високоякісної продукції регіонального сільського, лісового господарства та ремесел;
- заохочення фермерів і працівників лісового господарства до адаптації їх практики землекористування до місцевих умов та сприяння збереженню і відтворенню біологічного різноманіття та історично сформованих ландшафтів. У тих випадках, коли потреби сільського господарства вступають у протиріччя з інтересами охорони природи та збереження ландшафтів, варто виплачувати компенсацію;
- заохочення до створення робочих місць, що потребують високої кваліфікації як частини процесу господарської диверсифікації, зокрема, розвиток зайнятості поза сільським господарством за рахунок нових інформаційних та комунікативних технологій.

54. В деяких державах-членах Ради Європи значна частина населення все

ще проживає в сільській місцевості. Щоб уникнути небажаної масової еміграції з цих територій, потрібно розробити ефективні програми сільського розвитку. Їх мета має полягати у диверсифікації структури зайнятості і створенні нових партнерських відносин між містом і селом. Для цього в приватному секторі необхідно розвивати виробництва та інші види діяльності, які б слугували генераторами зайнятості, наприклад, у туристичній галузі. Регіони, які мають озера, архіпелаги стикаються з подібними проблемами й також потребують співробітництва та обміну досвідом.

4. Гори

55. Гірські регіони мають винятковий потенціал для Європи; вони виконують екологічні, економічні, соціальні, культурні та сільськогосподарські функції. Політика просторового розвитку має приділяти належну увагу збереженню та розвитку гірських регіонів.

Парламентська асамблея та Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи приділяють увагу гірським регіонам у контексті реалізації стратегії соціальної єдності.

56. В гірських регіонах можна реалізовувати багато заходів просторового розвитку, що розроблені для міських і сільських територій. Разом з тим комплексна програма для гірських регіонів має стати самостійною частиною загальноєвропейської програми просторового розвитку, що включає заходи економічного і соціального розвитку, охорону та використання природних ресурсів і враховує місцеві традиції та культурні особливості. Програма має враховувати той факт, що гірські регіони, незважаючи на їх різноманітність, яку необхідно зберігати та підтримувати, стикаються з подібними економічними, соціальними та екологічними проблемами, пов'язаними з висотністю, рельєфом та кліматом. Необхідно також зважати на те, що природні умови гірських регіонів створюють не лише перепони на шляху їх розвитку, але й відкривають певні перспективи для місцевого населення. Необхідно досягти рівноваги між їх економічним і соціальним розвитком та охороною навколишнього середовища. Програма просторового розвитку гірських регіонів має враховувати також ті обставини, що деякі регіони розділені кордонами, тому програми розвитку по обидва боки кордонів мають бути взаємно узгоджені. Принципи політики просторового розвитку гірських регіонів відображені в Зальцбурзькій Конвенції про охорону Альп (1991) та Загальноєвропейській стратегії збереження біологічного та ландшафтного різномайття.

57. Просторове планування як вид координаційної діяльності має акцентувати увагу різних галузевих програм на особливих умовах гірських регіонів і включати:

- економічні програми, що сприяють диверсифікації та створенню численних робочих місць, ремесел, малих і середніх підприємств, а також розвитку співробітництва між малими підприємствами;
- сільське й лісове господарство з належним маркетингом, розвиток якого базується на виробництві високоякісної продукції; необхідно

підтримувати ініціативи в галузі сільського та лісового господарства, що спрямовані на охорону та управління навколишнім середовищем, заохочувати охорону, створення нових насаджень та збалансоване використання лісів;

- підтримку та заохочення ініціатив, які сприяють розвитку високоякісного туризму й враховують особливості природного, економічного, соціального та культурного середовища гірських регіонів;
- надання громадських послуг, які виключають будь-яку дискримінацію гірських регіонів у порівнянні з іншими територіями;
- забезпечення залізничним сполученням, зокрема, міжнародним та міжрегіональним;
- охорона та збалансоване використання та відновлення ґрунтів, вод, повітря, ландшафтів та районів з деградованим навколишнім середовищем; збереження та, у разі потреби, відновлення флори, фауни та середовищ існування;
- збереження і підтримку самобутності гірського населення, різноманітності і багатства його культурної спадщини.

5. Прибережні та острівні регіони

58. Прибережні регіони Європи є не лише вразливими зонами, але й фокусними точками господарської та торговельної діяльності, зручними майданчиками для розміщення промисловості, енергетики, відправними пунктами для використання морських і підводних ресурсів, а також особливо привабливими зонами туризму.

59. Оскільки така різноманітність функцій відносно вузької прибережної смуги може спричинити значну кількість конфліктів, комплексна програма просторового планування для прибережних територій набуває особливого значення та має охоплювати не лише узбережжя, але й віддалені внутрішні території. Концепція комплексного управління прибережними районами повинна враховувати взаємодію між господарською діяльністю та соціальними і екологічними вимогами при використанні природних ресурсів у прибережній смузі й таким чином сприяти ухваленню інвестиційних рішень. Комплексне управління прибережними смугами має стати невід'ємною складовою регіонального планування на усіх рівнях. Особливого значення при цьому набуває транскордонне та міждержавне приморське співробітництво.

60. Більшість острівних регіонів Європи, незважаючи на відмінності у географічному положенні та рівні розвитку, стикаються з додатковими проблемами, пов'язаними з обмеженістю ресурсів та транспортним доступом. Існує тісний зв'язок між сталим розвитком острівних регіонів і стратегіями щодо їх інтеграції до міжнародних і загальноєвропейських ринків при одночасному збереженні їх місцевої самобутності і підтримці рівноваги між економічною ефективністю, соціальною справедливістю та охороною навколишнього середовища. Особливе значення мають такі аспекти програм:

- диверсифікація пропозицій зайнятості за рахунок використання місцевих ресурсів і розвитку послуг (зокрема, на островах з надмірною залежністю від туризму). Особливу увагу при цьому необхідно приділяти питанням постійної зайнятості;
- поліпшення якості навколишнього середовища як стратегічного компонента місцевої самобутності та регіональної і міжнародної конкурентоздатності. В цьому плані необхідно звертати увагу на промислове виробництво у прибережних зонах, транскордонний вплив якого може мати негативні наслідки на екологічний стан островів, зокрема, у Середземному морі;
- впровадження інновацій у сфері водопостачання, енергетики та переробки відходів, що здійснюється з урахуванням обмеженості місцевих ресурсів і вразливості навколишнього середовища;
- поліпшення транспортного зв'язку з материком та іншими островами.

6. Єврокоридори

61. Завдяки інвестиціям у так звані єврокоридори (регіональні стимули) регіональне і місцеве господарство отримує імпульс, який має велике значення для його подальшого розвитку. З точки зору просторового розвитку єврокоридори не варто розглядати виключно як елементи загального забезпечення транспортної інфраструктури. Варто враховувати також їх взаємодію з мережею поселень, регіональною економікою, регіональними транспортними мережами та заходами щодо охорони навколишнього середовища і збереження ландшафтів. Тому не можна розпочинати великі транспортні проекти без оцінки їх прямого та опосередкованого впливу на розвиток територій. Необхідно розробити структурно-планувальні заходи, спрямовані на зниження негативного і посилення позитивного впливу на місцевому та регіональному рівнях. Такі заходи повинні включати оцінку просторового та екологічного впливу підготовлених планів, програм і проектів, координацію регіональної та міжрегіональної інфраструктури, широкомасштабне ландшафтне проектування, організацію територій, які знаходяться під охороною, і концентрацію в одному коридорі автомобільних трас, залізниць і судоходних шляхів.

62. Для просторового планування особливе значення мають великі транспортні вузли, а саме: перетини швидкісних автотрас, великі станції, аеропорти, центри перевезення вантажів, річкові порти. Їх вплив поширюється на сусідні території, охоплюючи увесь регіон. Єврокоридори необхідно розглядати як дещо більш широке явище, ніж просто транспортні коридори. Для того, щоб інтегрувати просторові і транспортні програми в майбутньому, необхідно враховувати також взаємодію транспортних мереж з міською інфраструктурою. Планування матиме додатковий позитивний ефект у соціальній, екологічній та економічній галузях, якщо воно базуватиметься на врахуванні впливу єврокоридорів на просторовий розвиток, тобто на урбанізацію, демографічні та економічні тенденції.

7. Заплави і заливні луки.

63. Заплави і zalивні луки створюють особливі проблеми для просторового планування, оскільки вони сконцентровані на відносно нешироких смугах територій. Вони характеризуються наявністю важливих і цінних природних компонентів, таких як водотоки, водно-болотні угіддя з багатими і вразливими екосистемами, високоякісні ландшафти тощо, а також інтенсивною і різноманітною людською діяльністю, включаючи промислове виробництво, міські поселення, транспортну інфраструктуру і транспортні потоки, виробництво енергії (зокрема, ГЕС і АЕС), піщані та гравійні кар'єри, регульовані водотоки, дренажні системи, об'єкти дозвілля та рекреації. Досить часто вони є складовими елементами сформованих впродовж століть культурних ландшафтів, що мають високий економічний і екологічний потенціал. Роль просторового планування у зниженні рівня періодичних повеней, які впливають на значну кількість річкових систем Європи, ще не отримала належної оцінки. В цьому контексті об'єктом уваги має стати увесь водозбірний басейн тієї чи іншої річки. При такому підході розмір економічних збитків може бути зменшений.

64. Протиріччя між різними функціями заплав необхідно оцінювати й послаблювати за допомогою програм комплексного просторового розвитку. Особливу роль при цьому відіграють такі елементи:

- охорона особливо вразливих екосистем;
- більш збалансоване використання водної системи в межах річкового басейну, при якому кількість води для використання співвідносять із акумуляцією води, інфільтрацією та стійкістю русла головної ріки та її притоків;
- інтегрування управління водною системою в межах водозбірного басейну в просторове планування, що здійснюється на різних рівнях;
- запобігання повеням і забрудненню води шляхом заохочення співробітництва у галузі комплексного і збалансованого управління транскордонними і міжнародними річковими басейнами;
- обмеження зростання міст в екологічно цінних районах, що потенційно можуть бути затоплені;
- розроблення програм збереження обмеженої кількості природних і частково перетворених водотоків, що ще збереглися в Європі, зокрема, в державах, які нещодавно стали членами Ради Європи.

8. Колишні промислові та військові зони

65. Глобалізація економіки обумовлює прискорене старіння багатьох промислових підприємств в Європі та занепад відповідних промислових районів. В результаті реалізації стратегії безпеки і скорочення збройних сил по всій Європі з'явилися райони, де оборонна промисловість припинила свою діяльність. Ось чому виникла необхідність нового використання таких територій. Завдання просторового планування полягає в оздоровленні колишніх промислових і військових об'єктів та навколишніх районів, їх переорієнтації на досягнення інших цілей для того, щоб обмежити відведення для цих цілей нових земель, які є більш цінними в екологічному відношенні. Заходи щодо просторового розвитку при цьому необхідні

також для підвищення привабливості таких територій для інвесторів. При цьому економічну диверсифікацію необхідно забезпечити, зокрема, шляхом:

- відновлення природного середовища в районах, що постраждали від промислового забруднення;
- відновлення великих і малих міст в індустріальних районах, особливо з огляду на питання надання послуг, очищення забруднених промислових майданчиків, де діяльність припинена, та поліпшення якості міського середовища;
- перепідготовка та подальша професійна освіта безробітних;
- розвитку технополісів і техноцентрів для поширення технологій і створення нових підприємств, що використовують передові технології;
- поліпшення доступу до інформації і розвитку інформаційних і телекомунікаційних технологій;
- організації міжрегіонального та міждержавного співробітництва з метою подолання ізоляції та створення нових стимулів для зростання.

9. Прикордонні регіони

66. Транскордонне співробітництво у сфері просторового планування в Західній Європі набуло суттєвого розвитку в останні десятиліття завдяки діяльності держав, регіонів і органів місцевого самоврядування. Транскордонне співробітництво на даний час є викликом для держав, що є новими членами Ради Європи, в яких кордони протягом кількох десятиліть були закритими, і хоча тепер ці кордони є вже іншими, можливості використання цих районів є суттєво обмеженими. Розвиток транскордонного співробітництва в цих державах є необхідною умовою для економічного зростання прикордонних районів і досягнення соціальної і політичної єдності, особливо з огляду на те, що численні національні меншини проживають по обидва боки кордонів. На континенті вже створено близько 140 “єврорегіонів”-піонерів транскордонного співробітництва.

67. Просторове планування в прикордонних регіонах і транскордонне співробітництво передбачають ухвалення єдиного підходу до розвитку у формі транскордонних структурних схем і спільних планів.

При цьому особливу увагу необхідно звернути на:

- розвиток інфраструктури транскордонного транспорту і послуг, а також телекомунікацій;
- збереження і збалансоване використання природних ресурсів у транскордонному вимірі, зокрема, у гірських регіонах, прибережних смугах, лісах, водно-болотних угіддях тощо;
- транскордонні аспекти при наданні державних і приватних послуг;
- узгоджене планування транскордонних урбанізованих агломерацій, міст, зон розселення етнічних громад;
- організацію прикордонних районів як ринків робочої сили;
- боротьбу з транскордонним впливом забруднення навколишнього

середовища.

Зміцнення співробітництва між державами-членами Ради Європи та участь регіонів, муніципалітетів і громадян

1. Можливості просторового планування, орієнтовані на розвиток

68. Просторовий розвиток є політичним завданням співробітництва і розвитку. Керівні принципи є основою для оцінки проектів і заходів, які спричинюють одночасно вплив на кілька держав і є важливими з точки зору просторового розвитку. Різноманітність структурних і просторових заходів в контексті політики просторового розвитку потребує інтеграції і співробітництва всіх політичних інститутів і органів влади. Їх функція полягає у створенні підґрунтя для ухвалення транснаціональних, міжрегіональних рішень та рішень щодо співробітництва між муніципалітетами. При цьому необхідно уникати протиріч і підвищувати синергію. Довготривалі та масштабні концепції планування, дія яких поширюється за межі окремих держав, мають запропонувати регіонам комплексну і перспективну концепцію розвитку, яку можна було б використати як основу для окремих проектів та заходів. Останнє є особливо важливим для держав, що нещодавно стали членами Ради Європи. Їх розвиток на даний час нерідко ґрунтується на проектах, що впроваджуються міжнародними та національними організаціями, незважаючи на те, що ці проекти ще не є інтегрованими в загальний контекст розвитку та недостатньо враховують думки громадян і позицію місцевої влади.

2. Розвиток загальноєвропейського співробітництва на основі Керівних принципів

69. Деякі європейські території вже мають початковий досвід співробітництва у сфері просторового розвитку. Ухвалення Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP) стало важливим рішенням держав-членів Європейського Союзу щодо визначення їх співробітництва на майбутнє. У Балтійському регіоні СЕМАТ було запропоновано низку заходів щодо реалізації просторової моделі регіону Балтійського моря (VASAB 2010). В рамках проекту VASAB 2010+ просторова модель була оновлена з урахуванням набутого досвіду і нових даних й стала уточненою програмою дій з питань просторового розвитку регіону. Подібним чином було визначено пріоритети Програми INTERREG III. Тісне співробітництво у сфері просторового планування започатковано також у Центральній, Південно-Східній Європі, а також Адріатичному та Дунайському регіонах Європи. Керівним документом з цього питання став звіт “Стратегії комплексного просторового розвитку” (VISION PLANET), підготовлений групою експертів. У середньостроковій перспективі в цьому співробітництві мають взяти участь усі держави-члени Ради Європи, включаючи також регіони Чорного моря, Кавказу, Російської Федерації.

70. Потребує інтенсифікації співробітництво міжнародних організацій у сфері просторового розвитку, зокрема, взаємодія інституцій Ради Європи і Європейського Союзу. На зустрічі європейських міністрів з питань просторового

розвитку, яка відбулась у м. Тампере (Фінляндія) у жовтні 1999 року держави-члени Європейського Союзу і Європейська Комісія виступили з пропозицією щодо посилення політичного і технічного співробітництва з державами, що готуються до вступу в ЄС, а також з державами, що межують з Євросоюзом. Ця пропозиція викликала позитивну реакцію учасників.

71. Зважаючи на наявність діючих органів співробітництва у сфері просторового розвитку, варто продовжувати поступовий розвиток співробітництва, що ґрунтується на існуючих структурах та наявному досвіді з тим, щоб використати їх особливий потенціал. У рамках Програми Європейського Союзу INTERREG було підтримано розвиток транснаціональних зон співробітництва, до якого залучена переважна більшість держав-членів Ради Європи. Окремі проекти покликані забезпечити реалізацію не лише Європейської перспективи просторового розвитку (ESDP), але й Керівних принципів SEMAT.

72. Через програми PHARE, TACIS, MEDA, SAPARD та ISPA Європейський Союз також підтримує просторовий розвиток у третіх державах. Євросоюз повинен надати свої пропозиції щодо координації Програми INTERREG з програмами підтримки, які б сприяли транснаціональному, міжрегіональному і транскордонному співробітництву регіонів ЄС з територіями третіх держав.

73. Вагомий внесок у удосконалення програм просторового планування мало б внести співробітництво з питань доступу до інформації щодо просторового розвитку, більш адаптованої до специфіки регіонів, зокрема, у нових державах-членах Ради Європи. На цій основі можна було б здійснювати порівняльний аналіз тенденцій просторового розвитку (просторовий моніторинг) в усіх державах-членах Ради Європи. Просторовий моніторинг повинен базуватися не лише на кількісних показниках, а й на інформації якісного характеру, що стосується, зокрема, внутрішніх ресурсів і регіональних можливостей. Цей підхід має бути максимально прагматичним, при цьому необхідно залучити технічну організацію або невелику групу фахівців від кожної держави. Рекомендовано щороку здійснювати узагальнюючий аналіз тенденцій з обмеженої кількості тем та супроводжувати його довідкою порівняння результатів. Суттєвий внесок у цю справу вже зробили Європейська економічна комісія і ОЕСР, а їх досягнення мають бути розвинуті у подальшій роботі.

74. Окрім цього, проекти, пов'язані з політикою просторового розвитку, можуть отримати підтримку міжнародних фінансових організацій. Світовий Банк, Банк розвитку Ради Європи, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк мають взяти більш активну участь у співробітництві (у сфері просторового розвитку) на європейському рівні.

3. Горизонтальне співробітництво

75. При підготовці проектів просторового розвитку особливе значення має горизонтальне співробітництво з галузевими програмами, що характеризуються суттєвим географічним впливом (наприклад, транспортні, сільськогосподарські та екологічні програми). Для того, щоб оцінити наслідки масштабних галузевих

рішень ще на початковому етапі, відповідні процедури “оцінки регіонального впливу” великих інфраструктурних проектів мають бути затверджені в різних державах-членах Ради Європи. Особливим завданням для горизонтального співробітництва є транскордонна координація проектів розвитку різними державами Ради Європи, включаючи їх регіональні і місцеві органи влади.

76. Разом із тим горизонтальне співробітництво не обмежується галузевими програмами, що стосуються інфраструктурного сектору. Таке співробітництво стосується також економічної, фінансової та соціальної політики в цілому. При підготовці рішень в цих галузях необхідно брати до уваги різні просторові умови і впливи, що спричиняють пропоновані програми і заходи.

4. Вертикальне співробітництво

77. Для політики просторового розвитку велике значення має співробітництво між різними адміністративними рівнями. Співробітництво має бути організовано таким чином, щоб місцеві та регіональні органи влади могли узгоджувати власні завдання просторового розвитку із заходами, що ухвалені на вищому рівні, а національні органи влади, у свою чергу, використати при ухваленні своїх рішень завдання, плани і проекти, запропоновані на регіональному та місцевому рівнях (принцип взаємодопомоги).

78. В той час, коли національні органи влади фокусують свою увагу головним чином на питаннях транснаціонального, національного та міжрегіонального значення, регіональний рівень відповідає разом із місцевими органами влади і громадськістю за забезпечення сталості та узгодженості просторового розвитку. Таким чином, усі рівні, працюючи разом, мають забезпечити сталий просторовий розвиток.

79. Принципи субсидиарності і взаємодопомоги у просторовому розвитку можуть працювати лише тоді, коли органи влади на регіональному рівні мають необхідні повноваження. Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування та проекту Європейської хартії регіонального самоврядування, регіональні і місцеві органи влади несуть відповідальність за реалізацію програм просторового розвитку.

80. У цьому відношенні коректне використання принципів субсидиарності та взаємодопомоги набуває особливого значення для всіх держав-членів Ради Європи. Незважаючи на значний розвиток регіоналізації, що спостерігався протягом останнього десятиліття в більшості “старих” держав-членів Ради Європи, “нові” держави-члени лише приступають до створення власних регіональних органів управління. З огляду на географічну поляризацію економічного розвитку і зростаючі регіональні диспропорції у багатьох державах, що нещодавно стали членами Ради Європи, для досягнення більш сталої та збалансованої форми регіонального розвитку необхідним є посилення регіонального рівня управління.

81. Надзвичайну користь дає зростаюче співробітництво між регіонами та містами “старих” і “нових” держав-членів Ради Європи, наприклад, шляхом

формування регіонів-побратимів. “Нові” держави-члени Ради Європи мають значний досвід у галузі просторового планування і розвитку. Разом з тим цей досвід є достатньо обмеженим у питаннях, пов’язаних із впливом ринкових відносин на просторовий розвиток, проблемами транснаціонального просторового планування та відповідними процедурами координаційної діяльності. Надання ноу-хау та технічне сприяння мають стати систематичними і невід’ємними компонентами співробітництва між “старими” і “новими” державами-членами Ради Європи. Необхідно терміново організувати програму навчання у цій галузі.

5. Широкомасштабна участь суспільства у процесах просторового планування

82. Ще у 1983 році Європейська хартія регіонального/ просторового планування поставила питання про необхідність активної участі громадськості у процесі просторового планування. Наступні роки лише підтвердили цю потребу. Окрім такої участі в місцевих, регіональних і міжрегіональних проектах виникла потреба залучення європейської громадськості, соціально-економічних структур, неурядових організацій. Їх участь на початкових стадіях процесу прийняття рішень не лише суттєво сприяє успіху планування, а й допомагає уникнути непродуктивних капіталовкладень. Порозуміння в суспільстві є не тільки важливою складовою успіху місцевих і регіональних ініціатив. Воно також створює сприятливе середовище для зовнішніх інвесторів і підприємців. Залучення представників молодого покоління до процесів прийняття рішень підвищує їх зацікавленість у довготривалому плануванні розвитку регіону, що є важливим аспектом для масового сприйняття “ідеї європейської інтеграції”.

Перспективи

83. Європейська просторова інтеграція є результатом тривалого поетапного процесу, в якому важливу роль відіграє транскордонне співробітництво між державами-членами Ради Європи і особливо між регіонами та муніципалітетами. Як модель об’єднаної Європи, Керівні принципи є авторитетним документом із багатьох питань просторового розвитку Європейського континенту, зокрема, у сфері транснаціонального і міжнародного співробітництва. Діяльність Європейської конференції СЕМАТ створює підґрунтя для гармонійної європейської інтеграції, оскільки привертає увагу до територіальних вимірів демократії та соціальної єдності. Ухвалення Керівних принципів та їх використання для прийняття рішень у сфері просторового розвитку значною мірою сприятиме розвитку співробітництва, спрямованого на забезпечення збалансованого і гармонійного розвитку регіонів Європи.

**ТРИНАДЦЯТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ,
ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ПРОСТОРОВЕ / РЕГІОНАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ
(СЕМАТ) РАДИ ЄВРОПИ (ЛЮБЛЯНА, СЛОВЕНІЯ, 16-17 ВЕРЕСНЯ 2003)
НА ТЕМУ «ВТІЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ ТА ПОГЛЯДІВ НА СТАЛИЙ
ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ»**

Тринадцята Європейська конференція міністрів, відповідальних за просторове/ регіональне планування (СЕМАТ), яка була проведена у Любляні (Словенія) 16-17 вересня 2003 року, стала однією з найбільш важливих політичних подій Європи, зокрема, в контексті впровадження Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту. Метою цієї конференції був перегляд заходів, вжитих для впровадження Керівних принципів та з метою сприяння транснаціональному і міжрегіональному співробітництву шляхом реалізації проектів сталого розвитку. Для розгляду на конференції було визначено наступні теми:

- “Втілення стратегій та поглядів на сталий просторовий розвиток в Європі” (основна тема);
- “Європа у світі та інтеграція континенту” (підтема № 1);
- “Втілення принципів сталого територіального розвитку” (підтема № 2);
- “Трансєвропейська співпраця” (підтема № 3);.

За результатами конференції було ухвалено:

- Резолюцію № 1 стосовно державно-приватного партнерства в реалізації політики територіального/просторового розвитку;
- Резолюцію № 2 щодо підготовки кадрів, відповідальних за просторове планування;
- Резолюцію № 3 щодо запобігання повеням та покращення координації усіх дій, спрямованих на мінімізацію ризиків та наслідків стихійних повеней;
- Резолюцію № 4 щодо компетенції Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ та його секретаріату (із винесенням цього питання на розгляд Комітету міністрів РЕ);
- Резолюцію № 5 про організацію 14-ї сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за просторове планування;
- Декларацію про територіальний вимір сталого розвитку.

В рамках роботи конференції було підписано Декларацію про співпрацю у басейні річки Тиса та Програму сталого просторового розвитку басейну річки Тиса. Міністрами було також розглянуто посібник з європейської сільськогосподарської спадщини, який був розроблений та схвалений Комітетом вищих посадових осіб СЕМАТ 28 березня 2003 року.

А. РЕЗОЛЮЦІЯ № 1

ЩОДО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПОЛІТИЦІ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ

Міністри, відповідальні за просторове/ регіональне планування, що представляють держави-члени Ради Європи,

відзначаючи, що 12-та сесія СЕМАТ, яка відбулася у Ганновері (Німеччина) 7-8 вересня 2000 року, схвалила Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту з метою вироблення послідовної стратегії інтегрованого, збалансованого регіонального розвитку Європейського континенту, яка має базуватися на принципах децентралізації та взаємодопомоги;

посилаючись на III-ю Частину Керівних принципів, в якій йдеться про особливу роль приватного сектору у просторовому розвитку;

звертаючи увагу на рішення Комітету міністрів Ради Європи (2001) 6 від 7 лютого 2001 року щодо прийняття до уваги Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту при розробці проектів, що мають вплив на організацію простору;

посилаючись на Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи (2002) 1 державам-членам щодо Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, ухвалену 30 січня 2002 року;

пам'ятаючи про Перспективу просторового розвитку в Європі (ESDP), погоджену на неформальній зустрічі міністрів держав-членів Європейського Союзу, відповідальних за просторове планування, яка відбулась у Потсдамі в травні 1999 року;

зважаючи на недостатність наявних фінансових ресурсів держави для вирішення потреб суспільного розвитку, зокрема розвитку технічної та соціальної інфраструктури та надання послуг, приватні інвестиції стануть невід'ємною умовою досягнення цілей регіонального розвитку протягом наступного періоду;

висловлюючи підтримку активному залученню інституцій приватного сектора до реалізації таких програм ЄС, як Interreg, Phare і Tacis, зокрема як партнера та учасника національних урядів (зі збереженням за органами державної влади провідної ролі у забезпеченні сталого розвитку в Європі);

пам'ятаючи, що державно-приватне партнерство (ДПП) розвивається у тих сферах, які повністю входили до державного сектору, а саме транспортна інфраструктура та послуги, телекомунікації, водопостачання, водовідведення та очищення, охорона здоров'я та освіта;

беручи до уваги правила надання державної допомоги приватному сектору;

звертаючи увагу на доповідь «Моделі фінансування регіональних інфраструктур та проектів розвитку, зокрема, в країнах Центральної та Східної Європи, — державно-приватне партнерство у програмах просторового розвитку», яку було представлено на конференції у Ганновері з метою опрацювання

пропозицій, заснованих на досвіді державно-приватного партнерства, зокрема у країнах Центральної та Східної Європи;

беручи до уваги, що для успішної реалізації проектів ДПП необхідні різноманітні передумови, а саме раціональна адміністративна структура та достатньо розвинений приватний сектор, що необхідно врахувати в роботі у країнах Центральної та Східної Європи;

рекомендують урядам держав-членів РЕ врахувати ці пропозиції щодо ефективної розробки та організації діяльності ДПП, особливо в країнах Центральної і Східної Європи.

1. Створення прозорості та ефективної правової бази

Суттю та метою національного законодавства щодо ДПП є надання нових повноважень різним адміністративним рівням задля забезпечення розвитку нових видів партнерства з приватним сектором, які виходять за рамки традиційної роботи за контрактом.

Державна політика щодо ДПП може бути визначена у загальному, комплексному чи секторальному нормативно-правовому акті з питань проведення дорожніх робіт, міського планування, комунальних мереж тощо). Спеціальні нормативно-правові акти, створені під конкретні проекти, слід взагалі уникати. Є дуже важливим, щоб політика по відношенню до ДПП була прозорою в питаннях власності (право власності, умови оренди тощо), податкової системи і вирішення потенціальних конфліктів інтересів. Вона також має створювати прийнятний механізм дій щодо відповідальності держави за будь-які наявні ризики.

Для зацікавлення приватного сектора в участі у ДПП необхідна прозора правова база, що знижує політичні ризики. У Центральній та Східній Європі це є надзвичайно важливим завданням, оскільки приватний сектор й досі дещо з пересторогою ставиться до участі у ДПП.

Нові правила структурних фондів Європейського Союзу наголошують на тому, що максимально ефективна реалізація проектів, які фінансуються за рахунок коштів ЄС, передбачає максимальне залучення приватних джерел, зокрема, у формі інвестиційного капіталу та державно-приватного партнерства, а також додаткових джерел фінансування проектів.

В районах відродження міських поселень програма ЄС URBAN закликає створювати механізми державно-приватного партнерства, зокрема для проведення комплексних програм економічного розвитку та для популяризації «зеленої» діяльності.

Політика ЄС щодо нагляду за державною допомогою характеризується різноманітними інструментами сприяння відродженню сільських та міських районів. Мова йде, наприклад, про рекомендацію ЄС щодо надання державної допомоги в сфері охорони навколишнього середовища (ОЖ С 37/3 від 3 лютого 2001 р.), Комюніке щодо державної допомоги та ризикового капіталу (ОЖ С 235 від 21 серпня 2001 р.), Постанову Єврокомісії № 70/2001 від 12 січня

2001 р. щодо застосування статей 87 та 88 до процедури надання державної допомоги малому та середньому бізнесу тощо.

Існуючі правила надання державної допомоги можуть в деяких випадках стати перешкодою для деяких держав-членів РЄ у здійсненні ними програм просторового розвитку, особливо в частині залучення приватного сектора. Грунтуючись на досвіді, який має бути здобутий у майбутньому, було б доцільним дослідити чи існує потреба у додатковому спеціальному документі з питань державної допомоги для реалізації проектів у депресивних районах, а також основні елементи цього документу.

2. Ретельна підготовка проектів ДПП

Успіх проекту в цілому залежить від ретельності підготовки, важливими аспектами якої є:

а. Адаптація організаційної структури до місцевих умов

Існує велика кількість різноманітних моделей ДПП, яке може приймати різні форми — від торгівельних операцій до комплексної приватизації. Особливу увагу слід приділити адаптації концепції ДПП до місцевих та часових факторів. Багато проблем виникають через те, що окремі рішення, розроблені для реалізації ДПП, не враховують специфіку місцевих умов та копіюються без належного опрацювання.

б. Сумісність завдань

Перш за все необхідно з'ясувати цілі державних та приватних партнерів та розглянути їх сумісність. Це вимагає ґрунтовної дискусії між державним та приватним секторами щодо їх намірів в рамках реалізації проекту. Також слід провести обговорення (за участю різноманітних потенційних приватних партнерів) на стадії організації тендеру, що значно підсилює шанси на успішне проведення проекту.

в. Відбір приватних партнерів державним сектором

Відбір приватних партнерів повинен бути частиною тендерної процедури. Крім формальних умов слід взяти до уваги і якісні критерії.

Економічний успіх ДПП прямо залежить від того досвіду роботи, який приватні партнери привносять у проекти співробітництва, та від значення цього досвіду в контексті конкретної сфери діяльності. Необхідно знайти способи заохочення приватних партнерів до обміну досвідом. Надання свободи вибору є одним з таких методів. Він передбачає надання приватним партнерам різноманітних альтернатив, де розмір винагороди пов'язаний з тим, наскільки виконуються поставлені цілі та вимоги. Такий підхід є способом оцінки потенціальної участі та продуктивності роботи приватних партнерів.

Крім того, приймаючи рішення про співпрацю з приватними партнерами, державний сектор повинен бути повністю поінформованим щодо потенційних ризиків. Відповідно до цього мають бути розроблені критерії та вимоги, які повинні бути викладені в тендерних угодах. В цьому контексті державний сектор

має обережно ставитися до проблем, що можуть виникнути через недостатність та однобічність інформації.

г. Демократичний контроль та сприйняття суспільством.

Введення форми ДПП вимагає політичних дебатів, спрямованих на забезпечення політичного та суспільного сприйняття такого підходу, особливо, коли користувачі мають платити за надані послуги. З точки зору державної політики, основою успішного ДПП є економічний фактор, відображений в основному в кінцевій ціні для споживача. Крім того, моделі ДПП мають достовірно показувати в яких сферах (наприклад, економічній, технічній, екологічній) вони можуть підвищити ефективність та покращити результати своєї діяльності.

Залучення третіх сторін та відсутність демократичного контролю слід уникати шляхом належної організації «одиниць колективного споживання». Це вимагає консультаційних домовленостей, які б забезпечили наближеність до споживача та дозволили б людям висловлювати свої вподобання.

д. Спеціальні засоби сприяння підготовці проектів ДПП

Досвід західних країн свідчить, що розвиток проектів ДПП можливо досягти різноманітними засобами, серед яких слід згадати про:

- механізми фінансової оцінки ДПП, наприклад оцінку державного сектору (PSC) в Об'єднаному Королівстві, оцінку державно-приватного партнерства (PPC) у Нідерландах, аналіз витрат-доходів, що застосовується у Франції та Німеччині. Ці інструменти дають змогу оцінити чи є ДПП більш ефективним ніж традиційні методи;
- створення інформаційного та координаційного бюро для ДПП, що дозволяє порівнювати нові проекти із використанням інструментів ДПП з попередніми, розробляти рекомендації і детальні інструкції для успішної реалізації проектів ДПП.

3. Ефективна реалізація проектів ДПП

а. Уважне складання угоди про ДПП

Угоди про ДПП повинні бути максимально прозорими щодо характеристики проекту, обов'язків відповідних сторін і механізму вирішення потенційних конфліктів інтересів. Тут мають міститися спеціальні положення, спрямовані на захист від можливої незаконної поведінки окремих партнерів. Від приватних партнерів може, наприклад, вимагатися сплата гарантійної застави, або угоди можуть містити положення про механізми стимулювання, наприклад домовленості про розподіл прибутків між державними та приватними партнерами.

Угоди про ДПП повинні охоплювати усі основні аспекти проектів ДПП, включаючи будь-які аспекти охорони навколишнього середовища. Разом з тим вони мають допускати певний ступінь гнучкості, інноваційності та прибутковості. В угоді мають бути закладені основні обов'язки сторін, а не всі без виключення технічні деталі.

б. Довіра між партнерами

Високий рівень довіри між партнерами є вкрай важливим для успіху ДПП. Державний сектор повинен показати себе як партнер, на якого приватні партнери можуть покластися, оскільки держава, укладаючи угоди з довгостроковими зобов'язаннями різного роду, бере на себе, згідно положень угоди, усі суттєві фінансові ризики.

в. Підвищення компетентності та модернізація державного сектору через ДПП

В контексті функціонування ДПП є важливим, щоб державний сектор зміцнив свої спроможності. Він повинен навчитися майстерному проведенню переговорів на недосконалих ринках. Зокрема, він має набути досвід економічної діяльності задля визначення тих змінних величин, що відіграють значну роль, та оцінки наслідків виконання положень угоди.

Державні партнери повинні оволодіти навичками складання, виконання та нагляду за виконанням угод, та визнати, що угоди передбачають ділові витрати. Цей процес набуття нових навичок прирівнюється у певній мірі до змін менталітету.

Чим більша взаємодоповнюваність між державним і приватним секторами, тим більш ефективною є модернізація державного сектору.

г. Державний сектор як ефективний лідер

Моделі ДПП повинні бути розроблені таким чином, аби зберегти фундаментальну провідну роль державного сектору, що зумовлено як публічним правом, так і суспільною свідомістю. Разом з тим слід категорично уникати випадків, коли державні органи є настільки недофінансованими, що вимушені майже повністю покладатися на приватний сектор.

Державний сектор повинен здійснювати керівництво діяльністю ДПП, аби інфраструктура та державні служби розвивалися як компонент національної, регіональної чи місцевої політик.

ж. Використання державного фінансового ресурсу як важеля для мобілізації приватних коштів

Проекти ДПП, які повністю фінансуються приватним сектором, є відносною рідкістю. У більшості випадків частина коштів повинна надходити від державного сектору. Пропорція державного фінансування є зворотною пропорційною до купівельної спроможності потенційних споживачів послуг. Саме тому проекти ДПП у країнах Центральної та Східної Європи потребують відносно великих обсягів державного фінансування. У ДПП державні кошти мають особливі функції. Їх слід використовувати як інструменти для залучення приватних ресурсів, що покриватимуть більшість витрат. Є чимало способів користування цим інструментом, наприклад, державний сектор може виступати в якості гаранта усіх позик, що необхідні для відповідних капітальних інвестицій, або має сплатити за проведення техніко-економічного обґрунтування проекту.

Б. РЕЗОЛЮЦІЯ № 2

ЩОДО ПІДГОТОВКИ КАДРІВ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ

Міністри, відповідальні за регіональне/ просторове планування, що представляють держави-члени Ради Європи,

бажаючи продовжити діяльність, започатковану Програмою з 10-ти пунктів щодо сприяння інтеграції європейських регіонів, прийнятою 12-ю сесією СЕМАТ 6 вересня 2000 року, в якій було наголошено на необхідності якнайшвидшої реалізації навчальних програм підготовки кадрів у нових державах-членах Ради Європи з метою сприяння регіональним та місцевим владам, відповідальним за питання планування, в ефективному виконанні поставлених завдань,

бажаючи поширити нові підходи до просторового планування, засновані на Рекомендації (2002) 1 Комітету міністрів РЄ щодо Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту,

доручили Комітету вищих посадових осіб-учасників СЕМАТ:

1. скласти перелік навчальних центрів, які займаються питаннями територіального виміру сталого розвитку, що функціонують в державах-членах Ради Європи, та забезпечити вільний доступ до цього переліку на веб-сайті СЕМАТ Ради Європи;
2. сприяти реалізації програми міжнародних навчальних центрів для місцевого самоврядування (CIFAL) у державах-членах Ради Європи та вивчити умови співпраці з навчально-дослідним інститутом ООН (UNITAR) та Європейською мережею навчальних організацій для органів місцевого самоврядування (ENTO);
3. запросити міжнародні організації підтримати розробку підручника для реалізації навчальних програм;
4. створити загальноєвропейську мережу «Моделльні (інноваційні) регіони СЕМАТ» з метою розробки дієвих механізмів втілення Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, які стали б прикладом для роботи інших регіонів.

В. РЕЗОЛЮЦІЯ № 3
ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПОВЕНЯМ ТА ПОКРАЩЕННЯ КООРДИНАЦІЇ
УСІХ ДІЙ, СПРЯМОВАНИХ НА МІНІМІЗАЦІЮ РИЗИКІВ ТА НЕГАТИВНИХ
НАСЛІДКІВ ВІД СТИХІЙНИХ ПОВЕНЕЙ

Міністри, відповідальні за регіональне/ просторове планування, з метою сталого розвитку європейських територій,

- беручи до уваги частоту повеней, що завдають серйозних збитків, та відмічаючи, що, оскільки місцеві та національні органи влади не в змозі самотужки ані зрозуміти природу цих повеней, ані контролювати їх перебіг, постає необхідність в міжнародній співпраці, насамперед у районах басейнів річок, що знаходяться на території декількох держав;
- висловлюючи скорботу з приводу людських жертв, травм та великих втрат економічних ресурсів та культурної, природної і ландшафтної спадщини, спричинених нещодавніми стихійними лихами;
- усвідомлюючи той факт, що природні катастрофи також спричиняються чи принаймні поглиблюються людською діяльністю, — від сучасних технологій виробництва у сільському господарстві та лісництві до усіх типів будівництва;
- підкреслюючи особливу роль та відповідальність місцевих влад, які володіють необхідними знаннями на відповідних територіях та повинні взяти на себе відповідальність перед громадянами та підприємствами, що зазнали шкоди від повеней;
- додаючи, що кожний підхід повинен відводити певну роль місцевим, регіональним та національним органам влади і за необхідності міжнародним організаціям, які мають взяти на себе частину відповідальності, зокрема щодо створення умов для транскордонного співробітництва місцевих влад;

знову підтверджують, перш за все, свою рішучість вжити в рамках своєї сфери відповідальності та у співробітництві з органами влади інших країн усіх заходів для зниження негативного впливу людської діяльності;

беруть на себе такі зобов'язання:

- розробити інструкцію з допустимого використання землі, що може бути затоплена;
- створити міжнародну робочу групу із завданням розробити модель транскордонного співробітництва, яка могла б послужити основою для сприяння сталому територіальному розвитку у кожному з потенційно небезпечних річкових басейнів, у тісній співпраці з компетентними органами місцевої, регіональної та державної влад;
- підтримати конструктивні дії, спрямовані на вироблення різнобічної концепції більш ефективної міжнародної співпраці у сфері попередження повеней в контексті просторового планування, що

має включати більш справедливий розподіл витрат та прибутків,
отриманих від превентивних заходів;

звертаються до Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ з проханням
підготувати звіт про проведену роботу.

Г. РЕЗОЛЮЦІЯ № 4

ЩОДО КОМПЕТЕНЦІЇ (МАНДАТУ) КОМІТЕТУ ВИЩИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ СЕМАТ ТА ЙОГО СЕКРЕТАРІАТУ

Міністри з держав-членів Ради Європи, відповідальні за регіональне планування, що беруть участь у 13-й сесії СЕМАТ,

ухвалили мандат Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ та його секретаріату у вигляді, в якому він додається до цієї резолюції, та вирішили направити його для затвердження до Комітету міністрів Ради Європи.

Додаток

I. Мандат Комітету вищих посадових осіб-учасників СЕМАТ

1. Назва комітету: Комітет вищих посадових осіб Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування, під егідою Ради Європи (CSO – СЕМАТ – CoE).

2. Тип комітету: Комітет вищих посадових осіб.

3. Джерело повноважень: Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування, під егідою Ради Європи (ухвалення рішень); Комітет міністрів Ради Європи (затвердження ухвалених рішень).

4. Компетенція: згідно з повноваженнями Комітету міністрів РЄ та за умови схвалення Європейською конференцією міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ), Комітет вищих посадових осіб має наступні завдання:

- а) розробити програму досягнення сталого розвитку, зокрема сприяти реалізації Керівних принципів сталого розвитку Європейського континенту (Керівні принципи);
- б) втілювати Керівні принципи в контексті результатів Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування, під егідою Ради Європи, а також вивчити та підготувати концепцію розвитку Керівних принципів та представити, за необхідності, дослідження їх реалізації на розгляд міністрам, відповідальним за регіональне/ просторове планування;
- в) представити на розгляд Комітету міністрів РЄ трирічну програму роботи, підготовлену в рамках компетенції СЕМАТ, в контексті довготривалої перспективи та в якості інструменту реалізації Керівних принципів;
- г) розглянути з метою підготовки програми роботи державних органів, міжнародних міжурядових організацій, мереж, асоціацій та неурядових організацій, що діють у сфері сталого розвитку, задля сприяння координації та взаємодоповнюваності різних видів діяльності, включаючи ті, що здійснюються в рамках міжнародних договорів та зобов'язань;
- д) розповсюджувати інформацію та популяризувати діяльність, спрямовану на сталий розвиток, зокрема ту, що випливає з Керівних

принципів;

ж) ухвалювати доповіді, представлені на Європейських конференціях міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування, під егідою Ради Європи.

5. Членство та участь:

а) Уряди держав-членів запрошуються призначити вищих посадових осіб, до сфери відповідальності яких входять питання просторового планування та сталого розвитку. Рада Європи відшкодовує витрати на подорож та проживання одного представника від кожної держави-члена Центральної та Східної Європи та від держав, що мають спеціальний статус при Парламентській Асамблеї РЄ.

б) Парламентська Асамблея Ради Європи, Конгрес місцевих та регіональних влад Європи та Банк розвитку Ради Європи беруть участь у роботі та направляють представників без права голосу на засідання Комітету вищих посадових осіб;

в) Європейські держави, які не є членами Ради Європи, держави, що мають статус спостерігача при Раді Європи та організації, перелік яких надається нижче, можуть направляти представників без права голосу чи відшкодування витрат на засідання Комітету вищих посадових осіб, а саме:

- Європейський Союз;
- Організація економічної співпраці та розвитку;
- Світовий банк;
- Європейський банк реконструкції та розвитку;
- Європейський інвестиційний банк;
- Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO);
- Європейська конференція міністрів транспорту;
- Економічна комісія ООН для Європи;
- Комісія ООН зі сталого розвитку;
- Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури (UNESCO);
- Програма ООН з навколишнього середовища;
- Програма ООН з людських поселень;
- Програма ООН з розвитку;
- Навчально-дослідний інститут ООН (UNITAR);
- Парламентська асамблея Організації Чорноморського економічного співробітництва;
- Центрально-європейська ініціатива;
- Європейське екологічне агентство.

г) Неурядові організації, допущені Комітетом вищих посадових осіб відповідно до правил, що регулюють відносини між Комітетом вищих посадових осіб СЕМАТ та неурядовими організаціями, затвердженими Комітетом вищих посадових осіб на 77-му засіданні 28 листопада

2001 року, можуть направляти представників без права голосу чи відшкодування витрат на засідання Комітету вищих посадових осіб.

6. Структура та форма роботи:

- а) Засідання Комітету вищих посадових осіб відбуваються принаймні раз на рік. Комітет може створювати експертні групи. Він затверджує регламент, форми роботи тощо.
- б) Комітет вищих посадових осіб звітує перед Європейською конференцією міністрів, відповідальних за просторове/ регіональне планування Ради Європи, та інформує про всю свою діяльність Комітет міністрів Ради Європи.

7. Строк дії: необмежений.

II. Компетенція Секретаріату Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ

1. Назва комітету: Секретаріат Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ (CHF-SEMAT- BU)

2. Тип комітету: Секретаріат

3. Джерело компетенції: Європейська конференція міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ), під егідою Ради Європи (ухвалення рішень); Комітет міністрів Ради Європи (затвердження ухвалених рішень).

4. Компетенція: під керівництвом та згідно інструкцій Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ Секретаріат Комітету виконує наступні завдання:

- а) підготовка до засідань Комітету вищих посадових осіб;
- б) вивчення питань, доручених Секретаріату, Комітетом вищих посадових осіб СЕМАТ;
- в) здійснення поточної роботи в періоди між засіданнями Комітету вищих посадових осіб з подальшим затвердженням на засіданнях Комітету СЕМАТ.

5. Членами Секретаріату є:

- а) Голова Комітету вищих посадових осіб, який представляє державу-організатора чергової міністерської конференції, та представник держави-організатора попередньої конференції;
- б) два члени, обрані Комітетом вищих посадових осіб;

за цих умов:

- в) термін повноважень членів, зазначених вище в пунктах а) та б), складає три роки;
- г) Рада Європи відшкодовує витрати на подорож та проживання одного представника від кожної держави-члена, що, представляє Центральну та Східну Європу.

6. Структура та форма роботи: засідання Секретаріату відбуваються раз на рік. Секретаріат може запрошувати експертів на засідання з окремих питань порядку денного та за рішенням Голови. Робочими мовами Секретаріату є англійська і французька.

7. Строк дії: необмежений.

Д. ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО СПІВПРАЦЮ У БАСЕЙНІ РІЧКИ ТИСА

Ми міністри, відповідальні за регіональне/ просторове планування з Угорщини, Румунії, Сербії та Чорногорії, Словацької Республіки та України, що зустрілися у м. Любляна 16 вересня 2003 року на 13-й сесії СЕМАТ, висловлюємо вдячність Раді Європи за роботу, проведену заради реалізації Програми сталого розвитку басейну річки Тиса з метою втілення Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту.

Ми,

- виражаємо свій намір реалізувати програму шляхом створення «інноваційного регіону СЕМАТ» транскордонного характеру;
- просимо Раду Європи, Європейський Союз та інші міжнародні організації підтримати роботу з реалізації програми;
- погоджуємося розглянути по суті та вирішити питання продовження роботи з підготовки угоди у світлі результатів реалізації програми сталого розвитку басейну річки Тиса.

ПРОГРАМА СТАЛОГО РОЗВИТКУ БАСЕЙНУ РІЧКИ ТИСА

Міністри, відповідальні за регіональне/ просторове планування з Угорщини, Румунії, Сербії та Чорногорії, Словацької Республіки та України (далі – сторони),

пам'ятаючи про рішення Комітету міністрів Ради Європи від 7 березня 2001 року щодо «можливої допомоги Ради Європи у випадку екологічної катастрофи на таких річках, як Тиса і Сомеш», спонукаючи зацікавлені держави продовжувати докладати усіх зусиль в цьому напрямі з метою «сприяння ефективній регіональній співпраці у сфері захисту навколишнього середовища, включаючи можливу розробку угоди між зацікавленими державами під егідою Ради Європи» (744-те засідання),

усвідомлюючи необхідність співпраці заради сталого просторового розвитку басейну річки Тиса, який би повністю враховував важливість збереження природної, культурної та ландшафтно-спадщини регіону, і одночасно забезпечував покращення якості життя місцевих мешканців,

бажаючи втілити Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, прийняті 12-ю Європейською конференцією міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ), яка була проведена у м. Ганновері (Німеччина) 8 вересня 2000 року (Резолюція №1), і відповідно до Рекомендації (2002) 1 Комітету міністрів Ради Європи, прийнятою 30 січня 2002 року, а особливо з тими її положеннями, що стосуються регіонів із затопленими ландшафтами та транскордонного співробітництва,

посилаючись на Вільнюську декларацію від 3 травня 2002 р. про регіональну співпрацю та консолідацію демократичної стабільності у розширеній Європі, прийняту Комітетом міністрів Ради Європи,

визнаючи, що потенціальні конфлікти між різними завданнями управління територіями можливо передбачити та мінімізувати шляхом реалізації інтегрованої стратегії просторового розвитку,

беручи до уваги існуючі міжнародно-правові акти у сфері сталого просторового розвитку, а саме Конвенцію про водні ресурси (Рамсар, 2 лютого 1971 р.), Конвенцію про охорону дикої фауни і флори та природоохоронних зон (Берн, 19 вересня 1979 р.), Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними громадами та органами влади (Мадрид, 21 травня 1980 р.), Торремоліноську хартію з питань регіонального/ просторового планування, затверджену Рекомендацією (84) 2 Комітету міністрів Ради Європи, Конвенцію про охорону європейської культурної спадщини (Гранада, 3 жовтня 1985 р.), Конвенцію про заходи з боротьби із забрудненням річки Тиса та її приток (Шегед, 28 травня 1986 р.), Конвенцію про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Еспоо, 25 лютого 1991 р.), переглянуту Європейську конвенцію про охорону археологічної спадщини (Валетта, 16 січня 1992 р.), Конвенцію про охорону та використання транскордонних водних шляхів та міжнародних озер (Гельсінкі, 17 березня 1992

р.), Конвенцію про біологічне різномайття (Ріо-де-Жанейро, 6 червня 1992 р.), Конвенцію про співпрацю у сфері охорони та сталого використання річки Дунай (Софія, 29 червня 1994 р.), Європейську ландшафтну конвенцію (Флоренція, 20 жовтня 2000 р.), Директиву Європейського парламенту та Ради ЄС № 2000/60, в якій закладено основи для Програми співтовариства у сфері водної політики (23 жовтня 2000 р.), Європейську хартію водних ресурсів, затверджену Рекомендацією Комітету міністрів (2001)14, Рамкову конвенцію про охорону та сталий розвиток Карпатських гір (Київ, 23 травня 2003 р.),

маючи намір проголосити басейн річки Тиса «інноваційним регіоном СЕМАТ» транскордонного характеру,

враховуючи роботу, вже проведenu в регіоні басейну річки Тиса, висловили своє бажання тісно співпрацювати у наступних напрямках:

Стаття 1 – Район імплементації програми

Програма стосується географічного району гідрографічного басейну річки Тиса, як це визначено у додатку до програми.

Стаття 2 – Цілі

1. Сторони погоджуються спільно ініціювати та здійснити реалізацію Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, зокрема наступних десяти загальних принципів:

- сприяння територіальному єднанню шляхом більш збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та стимулювання конкуренції;
- заохочення розвитку, спричиненого міськими функціями, та покращення відносин між містом і селом;
- сприяння більш збалансованій доступності;
- розвиток доступу до інформації та знань;
- зменшення негативного впливу на навколишнє середовище;
- оптимізація використання та охорони природних ресурсів і природної спадщини;
- задіяння культурної спадщини як фактору розвитку;
- розвиток енергетичних ресурсів з дотриманням усіх вимог безпеки;
- заохочення високоякісного сталого туризму;
- обмеження впливу стихійних катастроф шляхом превентивної діяльності.

2. Сторони погоджуються з необхідністю уважно ставитись до тих положень Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, які стосуються конкретної території регіонів затоплення. В цьому відношенні вони мають спільне бачення інтегрованого транскордонного просторового розвитку, а тому прагнуть розробити та реалізувати стратегію досягнення цієї мети. Сторони, зокрема, беруть до уваги:

- охорону ландшафтів та хитких екосистем, управління водною

системою в контексті просторового планування, охорону річок та озер, обмеження інтенсивного використання земельних ресурсів через розширення міських районів та інтенсивного сільського господарства, а також запобігання повеням;

- сприяння територіальному єднанню (збалансований просторовий менеджмент, відносини між містом і селом, умови доступності інфраструктури і доступу до інформації та знань), відновлення природної та культурної спадщини, сприяння якісному та сталому туризму, а також розвиток енергетичних ресурсів з дотриманням усіх вимог безпеки;
- визначення найбільш ефективних фінансових інструментів підтримки програм та проектів сталого розвитку басейну річки Тиса, зокрема за участі міжнародних організацій та фондів.

3. Сторони визнають функцію просторового планування у горизонтальному та міжсекторальному співробітництві. Вони також визнають роль органів місцевого та регіонального самоврядування, роль суб'єктів громадянського суспільства, зокрема неурядових організацій, у втіленні програм сталого просторового розвитку. Вони мають заохочувати їх участь у реалізації програми.

4. Сторони домовляються враховувати в рамках співпраці чисельні проекти та існуючу діяльність в районі басейну річки Тиса з метою уникнення дублювання зусиль.

Стаття 3 — Спільна комісія по Тисі

1. Сторони домовляються втілювати цілі програми шляхом створення спільної комісії задля забезпечення ефективної співпраці у басейні річки Тиса.

2. Головним завданням цієї спільної комісії має бути вивчення методики реалізації програми та вироблення рекомендацій сторонам щодо відповідних дій.

3. Кожна сторона має призначити делегацію з двох членів, яким можуть допомагати експерти.

4. Представники нижчезазначених держав, міжнародних організацій та інституцій матимуть статус спостерігача при комісії:

- Болгарія;
- Рада Європи;
- Європейський Союз;
- Світовий банк;
- Європейський банк реконструкції та розвитку;
- Європейський інвестиційний банк;
- Програма ООН з розвитку;
- Програма ООН з навколишнього середовища;
- Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури (UNESCO);
- Всесвітній фонд дикої природи;
- Регіональний екологічний центр по Центральній та Східній Європі;

- Південно-східна ініціатива з співробітництва.
- 5. Спільна комісія може співпрацювати з іншими зацікавленими організаціями та інституціями.
- 6. Спільна комісія має розробити власний регламент відповідно до положень даного документу і за підтримки Ради Європи.

Стаття 4 – План дій по Тисі

Сторони домовляються, що спільна комісія:

- має скласти план дій, який становитиме невід’ємну частину програми, згідно з положеннями, що містяться в додатку;
- має оновлювати цей план на основі регулярного перегляду (приблизно кожні два роки) результатів цієї співпраці та згідно з еволюцією загального контексту.

Стаття 5 – Заключні положення

1. Будь-які розбіжності у тлумаченні чи реалізації цієї програми будуть вирішуватися шляхом дискусії між міністерствами.

2. Кожна сторона розповсюдить інформацію щодо програми серед відповідних органів та місцевих адміністрацій.

Ця програма підготовлена французькою та англійською мовами (обидва тексти є автентичними) в єдиному екземплярі, який буде депоновано в архів Ради Європи.

Підписано в Люблянці 16 вересня 2003 року в єдиному екземплярі, французькою та англійською мовами, обидва тексти є автентичними.

Від імені Угорщини

Пан Петер ШАЛО, віце-президент Національної агенції з регіонального розвитку при офісі Прем’єр-міністра Угорщини

Від імені Словачької Республіки

Пан Ян ГУРНИ, заступник міністра будівництва та регіонального розвитку Словачької Республіки

Від імені Румунії

Пані Іліана ТУРЕАНУ, міністр транспорту, будівництва та туризму

Від імені Сербії та Чорногорії

Пан Драгослав ШУМАРАЧ, міністр міського планування та будівництва Республіки Сербія

Від імені України

Пан Сергій РОМАНЮК, заступник міністра економіки та з питань європейської інтеграції України

Додаток до програми “План дій задля реалізації програми розвитку співробітництва у басейні р. Тиса”

План дій було складено у відповідності до програми з метою підтримки загальної стратегії сталого просторового розвитку водного басейну річки Тиса.

Перша фаза, 2003-2005 роки.

Перша фаза співробітництва у водному басейні річки Тиса, заснованої на Керівних принципах сталого просторового розвитку Європейського континенту, має створити передумови для широкого аналізу існуючої ситуації та її подальшої еволюції. Такий аналіз, зокрема, здійснить спробу виділити стратегічні райони, для яких оперативна співпраця становить пріоритет і має стати основою для загальної стратегії розвитку та розробки просторових планів.

Перша фаза передбачає аналітичний підхід до наступних тем:

- картографічне визначення водного басейну річки Тиса для використання в якості інструменту для різноманітної спільної діяльності;
- опис, аналіз та оцінка форм і практики міжурядової/ міжрегіональної співпраці в межах басейну річки Тиса (існуючі угоди та їх виконання);
- опис та оцінка наявних досліджень та джерел інформації щодо всього басейну річки чи окремих його частин (зокрема, дослідження під егідою Програми ООН з розвитку, Програми ООН з навколишнього середовища, Європейського Союзу, Південно-Східної Ініціативи з співробітництва, Регіонального екологічного центру по Центральній та Східній Європі, Всесвітнього фонду дикої природи та Організації об'єднаних націй з продовольства та сільського господарства спільно з Ветлендс Інтернешнл (Wetlands International));
- аналіз існуючої ситуації та передбачуваних змін у наступних галузях:
 - водна система, хиткі екосистеми, забруднення, екологічні проблеми, виникнення повеней та інших стихійних лих;
 - територіальна єдність (міська агломерація, сільськогосподарські зони, доступність інфраструктури, конкретні транскордонні проблеми);
 - еволюція міст, проблема демографії та зайнятості;
 - характеристика середовища життєдіяльності;
 - сільське господарство і лісництво;
 - туризм та дозвілля;
 - транспортні системи і технічне устаткування;
 - енергетика в контексті безпеки та охорони навколишнього середовища;
 - природна спадщина (окремо від водної системи), культурна та ландшафтна спадщина, зростання їх значення як елементів ідентичності та рушійної сили масового туризму.

Кожен з цих тематичних підходів, перелік яких в жодному разі не є вичерпним, має на меті виділити:

- райони, в яких існують або передбачаються проблеми особливо серйозного характеру, де співпраця сприяла б їх ефективному вирішенню;
- недовикористаний потенціал там, де скоординовані заходи можуть дати відчутний синергетичний ефект;
- успішні рішення, дієздатність яких перевірено і які можна використовувати в якості моделей;
- кінцеву потребу у подальших нормативно-правових актах, які б доповнили вже діючі акти.

Друга фаза, 2005-2008 роки

Другу фазу буде присвячено реалізації спільної стратегії сталого просторового розвитку басейну річки Тиса на основі прийнятої Концепції сталого розвитку, сформульованої в Рекомендації (2002) 1 Комітету міністрів щодо Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту.

Сторони мають докласти особливих зусиль для прийняття плану дій стосовно природних, сільськогосподарських та міських зон басейну річки Тиса.

Маючи на меті гармонізацію діяльності, слід враховувати наступні елементи:

- охорона ландшафтів, їх менеджмент та планування;
- охорона природної спадщини (фауна, флора, середовища життєдіяльності);
- збереження екологічної та фізичної рівноваги в контексті вирішення проблем забруднення;
- охорона та збереження архітектурної, археологічної та сільськогосподарської спадщини, а також організація культурних маршрутів;
- вплив на навколишнє середовище різних видів господарської діяльності, таких як промисловість, сільське господарство, туризм, транспортні системи, виробництво та розповсюдження енергії;
- територіальна єдність басейну річки Тиса, заснована на збалансованому сільськогосподарському та міському економічному розвитку і загальній інфраструктурі;
- охорона, збереження та справедливе використання водних ресурсів.

Сторони мають вжити усі необхідні дії задля підвищення обізнаності громадян щодо екологічних проблем в контексті реалізації заходів сталого розвитку.

Подальші фази

Подальші фази будуть розроблені на основі отриманих результатів.

Люблянська декларація про територіальний вимір сталого розвитку

*прийнята міністрами, відповідальними за регіональне планування,
на 13-й сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за
регіональне/ просторове планування (СЕМАТ)
(Любляна, 17 вересня 2003 року).*

Ми, міністри держав-членів Ради Європи, учасники 13-ї сесії Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне планування (Любляна, 16 - 17 вересня 2003 року), вивчивши документ щодо підстав цієї декларації та враховуючи:

- відданість Ради Європи справі захисту та сприяння реалізації прав людини, верховенства права та плюралістичної демократії, що набула конкретної форми завдяки різноманітним європейським конвенціям і хартіям;
- відданість Ради Європи, особливо СЕМАТ, досягненню мети сталого розвитку, підтвердженої Керівними принципами сталого просторового розвитку Європейського континенту, прийнятими 12-ю сесією СЕМАТ у 2000 році та затвердженої Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи (2002) 1;
- наявні екологічні та інші проблеми, пов'язані з просторовим розвитком, особливо ті, що стосуються економічного та соціального єднання, сталого та збалансованого розвитку Європи;
- конкретну географічну ситуацію в нашій спільній Європі, що пропонує різноманітні можливості, які можуть бути реалізовані шляхом розробки та належного виконання відповідних програм у єдності, співпраці та солідарно з народами і органами влади наших держав, регіонів та місцевих громад;
- триваючі процеси європейської інтеграції — приєднання нових держав-членів до Ради Європи та найбільше розширення Європейського Союзу з часів його заснування, що являють собою важливі кроки в рамках загальноєвропейського єднання;
- нашу готовність продовжувати сприяти втіленню інтегрованого підходу до територіального єднання шляхом більш збалансованого соціального та економічного розвитку регіонів, стимулювання конкуренції. Цей підхід має враховувати унікальність Європейського континенту;
- нашу волю аби Європа докладала зусиль до сталого розвитку своїх географічних сусідів на Сході та Заході, а також в планетарному масштабі;
- роль органів місцевого та регіонального самоврядування Європи в реалізації принципів сталого розвитку.

приймаємо наступну декларацію:

1. Концепція сталого розвитку послідовно набувала актуальності протягом 1990-х та на початку XXI-го століття, а точніше з часів Саміту з питань розвитку

Землі (Ріо, 1992 рік), й була визнана Йоганесбурзьким світовим самітом в якості єдиної можливої парадигми розвитку та основного елементу загальносвітових процесів. Одночасно досить відмінні тлумачення сталого розвитку та різні погляди на шляхи досягнення цієї мети відображають різноманітність прагнень та бачень.

2. Сталий розвиток є не лише питанням екології. На сьогодні погоджено три аспекти сталого розвитку: економічна, екологічна та соціальна сталість. Перша передбачає економічне зростання та розвиток, друга включає цілісність екосистеми та уважне ставлення до природокористування і відновлення біорізномайття, а остання - такі цінності, як справедливість, надання прав, доступність інфраструктури та участь у соціальному житті. На додаток до цих трьох компонентів, Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту ввели четвертий вимір - культурну сталість.

3. Територія є складною системою, що складається не лише з міських, сільськогосподарських чи інших просторів, а й з природи в цілому та усього оточуючого світу. Це є засадничим прикладом та основою людської життєдіяльності, а отже й фундаментом для сталого розвитку.

4. Непослідовні програми розвитку породжують ризики, неконтрольовану спекуляцію на ринку землі та унеможливають сталий розвиток. Вони є небезпечними для навколишнього середовища та для самих людей, що було не раз доведено людськими втратами та збитками, спричиненими нещодавніми стихійними лихами, що стались в Європі — від землетрусів, засух та повеней до великих пожеж та нафтових викидів. Сталий просторовий розвиток запобігає або суттєво знижує ці ризики.

5. Чисельні процеси ставлять під загрозу сталість нашого спільного європейського майбутнього. Ці загрози, зокрема, пов'язані з:

- нерівністю в економічному та соціальному розвитку між Європою та деякими з її сусідів, а також між самими європейськими регіонами (іноді ця нерівність співпадає з адміністративними кордонами), що збільшує ризик нерівномірного розвитку територій;
- збільшенням соціальної нерівності, поширенням бідності та нерівними умовами доступу до товарів та послуг першої необхідності, що породжує маргіналізацію та виключення з суспільного життя;
- погіршенням екології, деградацією урбаністичних районів та збої в роботі соціальної інфраструктури у значних частинах Європи через економічний занепад чи військові конфлікти, що породжують серед усього ще й небажану міграцію;
- інтенсифікацією транспортних потоків, перевантаженням автомобільних шляхів та пов'язаним з цим погіршенням екології;
- частішими випадками природних та антропогенних катастроф, частково спричинених змінами клімату, що породжують загрозу для життя людей і колосальні збитки;
- зниженням тривалості та якості життя у численних

сільськогосподарських районах, включаючи депопуляцію, трансформацію та втрату традиційних сільськогосподарських ландшафтів і способу життя, природних ресурсів та природної спадщини;

- необхідністю оживити міста, а також мінімізувати загрозу культурній ідентичності та колективним традиціям європейського побуту, поселень та спадщини.

6. З метою адекватного реагування на основні загрози сталого просторового розвитку Європейського континенту, відповідні програми в подальшому слід вдосконалювати для того, щоб:

- зменшити нерівності, зокрема шляхом більш збалансованого та ефективного територіального розміщення діяльності, інфраструктури та послуг задля покращення їх доступності;
- підтримати збалансований поліцентричний розвиток Європейського континенту та створення функціональних міських регіонів, включаючи мережі малих та середніх міст і сільських поселень;
- забезпечити заходи з відновлення поселень та промислових зон, що занепадають, задля більш раціонального використання земельних ресурсів, зниження соціальної напруги та безробіття, покращення якості міського життя;
- підвищити ефективність транспортних та енергетичних мереж, мінімізувати їх несприятливий вплив на навколишнє середовище, зокрема шляхом розвитку громадського пасажирського транспорту та універсальних рішень щодо вантажопотоків;
- запобігти та знизити потенційні ризики від природних катастроф, зокрема, забезпечуючи більшу вразливість схем та планів розселення;
- захистити та покращити природне та створене людиною навколишнє середовище, зокрема там, де спостерігається забруднення чи занепад або існує загроза цих явищ;
- знизити рівень індустріалізації та залежності від особливостей земельних відносин, що передбачає розвиток різноманітної господарської діяльності, створення нових ринкових можливостей для сільського населення;
- досягти баланс між збереженням існуючої культурної спадщини, залученням нових інвестицій та підтримкою існуючих життє- та працевдатних громад в міських та сільських районах;
- підвищити рівень участі громади у підготовці та реалізації підходів та програм просторового розвитку.

7. Таким чином, з моменту прийняття Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту на 12-й сесії у 2000 році, конференція СЕМАТ брала активну участь у вдосконаленні підходу до просторового розвитку шляхом інтенсифікації наукових та політичних дискусій з найважливіших тем і питань збалансованого та сталого розвитку Європи.

Конференція СЕМАТ займалась організацією зустрічей, що призводили до важливих висновків та рекомендацій на підставі вдалих прикладів програм сталого розвитку та випадків успішної паневропейської співпраці, про що свідчать документи її 13-ї сесії.

8. Однак, задля досягнення сталості, програми просторового розвитку повинні мати більш яскраво виражений транссекторальний вимір. Просторовий розвиток передбачає співпрацю між різноманітними секторами діяльності, різними рівнями публічної влади та іншими зацікавленими сторонами. Отже, він є важливим інструментом реалізації державної політики, що гарантує широко прийнятні рішення. Він дозволяє дослідити та оцінити усі державні програми, що мають територіальний вплив, на предмет можливості їх покращення, підвищення синергетичного ефекту та досягнення результатів. Разом з тим секторальні програми, особливо у провідних галузях, як-то транспорт, енергетика, сільське господарство і т.д., мають самі забезпечувати вимір сталості.

9. Територіальний вплив розвитку є ширшим за національні, регіональні, місцеві чи будь-які інші адміністративно визначені кордони. Таким чином, трансевропейська співпраця у сфері просторового планування, що включає усі рівні публічної влади, є невідворотною і має бути широко запроваджена.

10. Розширення Європейського Союзу створює унікальні можливості, але в той самий час породжує крайню необхідність інтенсифікації паневропейської співпраці у сфері просторового розвитку. Це відбувається шляхом розвитку співробітництва у цій сфері між органами влади «старих» та «нових» держав-членів Європейського Союзу та держав-членів Ради Європи. Для активізації такої співпраці необхідні нові програми, а також залучення нових фінансових ресурсів, які слід вважати інвестиціями з довготривалою перспективою не лише задля збалансованого розвитку Європи, а й заради забезпечення її майбутнього у глобалізованому світі.

11. Ефективний просторовий розвиток вимагає активної участі усіх учасників та адаптації їх дій до регіональних відмінностей та місцевих потреб. Регіональний рівень самоврядування зміцнює програми розвитку, оптимізує їх результати шляхом міжрегіональної співпраці. В рамках виконання своїх завдань органи місцевого самоврядування можуть співпрацювати між собою, з іншими органами влади власної держави та, якщо це дозволено законом, з відповідними органами інших держав. При вирішенні питань, що їх стосуються, але не входять в сферу їх повноважень чи відповідальності, органи місцевого та регіонального самоврядування повинні брати участь в обговоренні або проведенні консультацій з приводу можливих рішень.

12. Програми просторового розвитку та просторове планування є важливими інструментами для діяльності органів місцевого та регіонального самоврядування. Взаємодія між політичними організаціями та партіями, неурядовими організаціями, професійними та іншими спілками і громадянами в процесі прийняття рішень щодо просторового розвитку є важливим фактором місцевої та регіональної демократії. Органи місцевого та регіонального

самоврядування повинні мати широкі повноваження у сфері просторового планування та реалізації програм просторового (територіального) розвитку. Вони можуть відігравати провідну роль у співробітництві на загальноєвропейському рівні та бути дуже ефективними в реалізації програм просторового розвитку на місцевому та регіональному рівнях.

Ми, міністри держав-членів Ради Європи, відповідальні за регіональне/просторове планування, враховуючи загальне значення питань сталого розвитку, усвідомлюючи нові загрози та визнаючи необхідність більш інтенсивної інтеграції в Європі:

- наголошуємо, що просторовий розвиток є необхідним інструментом у досягненні мети сталого розвитку;
- зобов'язуємось досягти синергетичного ефекту діяльності з метою забезпечення сталого розвитку Європейського континенту та доповідати кожні три роки Комітету міністрів Ради Європи про впровадження Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту;
- доручаємо Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ визначити структуру нашої доповіді та індикатори подальшої діяльності, а також запровадити оцінку діяльності по втіленню Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту;
- запрошуємо держави-члени Ради Європи підтримати та зміцнити роль просторового планування у програмах розвитку, сприяти горизонтальній та вертикальній співпраці на національному і загальноєвропейському рівнях, а також співпрацювати в рамках Європейської мережі аналізу просторового планування (ESPON);
- передаємо заклик до Комітету міністрів, Парламентської асамблеї, Конгресу органів місцевого та регіонального самоврядування Ради Європи та Європейського Союзу з проханням підтримати питання просторового розвитку на загальноєвропейському рівні як ефективного механізму у забезпеченні сталого розвитку;
- запрошуємо Європейський союз та Раду Європи зміцнити їх співпрацю у сфері просторового розвитку та просимо Єврокомісію визначити ті інструменти, які на підставі досвіду програм Interreg, Phare, Tacis, Cards та Meda можуть покращити співробітництво між європейськими та сусідніми країнами з питань просторового розвитку з метою запобігання розділенню, спричиненому незбалансованим розвитком;
- запрошуємо Комітет міністрів РЄ взяти до уваги питання сталого просторового розвитку в рамках підготовки до 3-го саміту Ради Європи.

**ЧОТИРНАДЦЯТА ЄВРОПЕЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ МІНІСТРІВ
З ПИТАНЬ РЕГІОНАЛЬНОГО/ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ (СЕМАТ)
РАДИ ЄВРОПИ (ЛІСАБОН, ПОРТУГАЛІЯ, 26-27 ЖОВТНЯ 2006)
НА ТЕМУ “МЕРЕЖЕВІ СТРУКТУРИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ:
МОСТИ, ЩО ОБ’ЄДНУЮТЬ ЄВРОПУ”**

14-та сесія СЕМАТ, яка проходила у Лісабоні 26-27 жовтня 2006 року, була присвячена темі “Мережеві структури для забезпечення сталого територіального розвитку Європейського континенту: мости, що об’єднують Європу”.

У роботі конференції взяли участь міністри з 46 країн-членів Ради Європи, які відповідають за питання регіонального/ просторового планування. До числа учасників конференції входили також представники Комітету міністрів, Парламентської асамблеї, Конгресу місцевих та регіональних влад, Банку розвитку Ради Європи, представники інших міжнародних та неурядових організацій.

Робоча сесія конференції була присвячена розгляду питань реалізації Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту на національному, міжнародному та регіональному рівнях, а також розвитку “Паневропейської мережі СЕМАТ (регіони інновацій)”. Було також представлено конкретні приклади з реалізації проектів у цій галузі на Європейському континенті.

За результатами роботи конференції було ухвалено наступні документи:

- Лісабонська декларація “Мережеві структури для забезпечення сталого територіального розвитку на Європейському континенті: мости, що об’єднують Європу”;
- Резолюція № 1 “Поліцентричний розвиток: підтримка конкуренції, сприяння об’єднанню”;
- Резолюція № 2 “Територіальне управління: забезпечення повноважень через покращення координації”;
- Резолюція № 3 “Територіальний план дій Європейського Союзу та його зв’язок з СЕМАТ”;
- Резолюція № 4 “Організація 15-ї сесії Європейської конференції міністрів з питань регіонального/ просторового планування”.

В рамках конференції було також підписано два меморандуми:

- Меморандум про порозуміння між Міністерством з питань муніципального розвитку Республіки Вірменія, Бюро Ради національної безпеки Грузії та Федеральним Міністерством транспорту, будівництва та розвитку міст Німеччини з питань реалізації програми “Регіон модельного розвитку СЕМАТ: Вірменія-Грузія. Сталий територіальний розвиток прикордонних регіонів”;
- Меморандум про порозуміння стосовно продовження співпраці з питань політики територіального розвитку між Федеральним Міністерством транспорту, будівництва та розвитку міст Німеччини та Міністерством Російської Федерації з питань регіонального розвитку.

А. РЕЗОЛЮЦІЯ № 1 “ПОЛІЦЕНТРИЧНИЙ РОЗВИТОК: ПІДТРИМКА КОНКУРЕНЦІЇ, СПРИЯННЯ ОБ’ЄДНАННЮ”

Пreamбула

Міністри з питань регіонального/ просторового планування країн-членів Ради Європи,

беручи до уваги той факт, що на 12-й сесії Європейської конференції міністрів з питань регіонального/ просторового планування (СЕМАТ), яка відбулася у Ганновері (Німеччина) 7-8 вересня 2000 р., було ухвалено Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту (Керівні принципи СЕМАТ) з метою вироблення узгодженої стратегії інтегрованого та збалансованого (у регіональному вимірі) розвитку Європейського континенту на основі субсидіарності та взаємодопомоги (Резолюція Комітету Міністрів РЄ (2002) 1);

беручи до уваги розділ II Керівних принципів СЕМАТ “Політика територіального розвитку у Європі: нові виклики та перспективи для усього континенту”, у якому основна увага приділяється стосункам між різними частинами Європейського континенту як стратегічним елементам територіального розвитку та регіонам єдиної Європи як основі для реалізації двостороннього співробітництва;

беручи до уваги розділ IV Керівних принципів СЕМАТ, у якому йдеться про “принципи політики планування для забезпечення сталого розвитку Європи”, зокрема, про “сприяння територіальному об’єднанню через більш збалансований соціальний та економічний розвиток регіонів та покращення умов для конкуренції”;

беручи до уваги рішення Комітету міністрів Ради Європи від 7 лютого 2001 року (2001) 6 про обов’язкове врахування Керівних принципів СЕМАТ під час ухвалення рішень про реалізацію проектів, які стосуються територіального розвитку;

враховуючи Люблінську декларацію СЕМАТ про територіальні аспекти сталого розвитку (2003), яка розглядає поліцентричний розвиток як різновид державної політики, який потребує удосконалення для адекватної реакції на основні виклики сталого територіального розвитку Європейського континенту;

дотримуючись положень та цілей, запропонованих у робочій програмі Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ на період 2004 – 2006 років на тему “Мережеві структури для забезпечення сталого територіального розвитку: мости, що об’єднують Європу” з таких пріоритетних питань, як роль поліцентричного розвитку та територіальне управління;

беручи до увагу Перспективу Європейського територіального розвитку (ESDP), ухвалену під час неофіційної зустрічі міністрів з питань просторового/

регіонального планування країн - членів Європейського Союзу у Потсдамі (травень 1999 р.), у якій поліцентричний розвиток розглядається як основна концепція територіального розвитку Європи;

враховуючи той факт, що посилення дисбалансів у розвитку різних територій представляє собою загрозу для територіального єднання Європи, а також те, що науковці, політики та політичні об'єднання розглядають поліцентричний розвиток як можливу довгострокову модель для територіальної організації, яка може сприяти вирішенню зазначеної проблеми;

беручи до уваги необхідність посилення співпраці між ЄС та країнами-членами Ради Європи, які не є членами ЄС, задля забезпечення сталого територіального, соціального та економічного розвитку,

ухвалили цю резолюцію, яка спрямована на ефективну політичну підтримку поліцентричного розвитку через створення та застосування інноваційних політик, стратегій та механізмів реалізації. Ця резолюція містить рекомендацію на адресу урядів країн-членів РЄ щодо необхідності дотримання наступних пропозицій, метою яких є підвищення ефективності моделі поліцентричного розвитку Європи у довгостроковій перспективі та її реалізація.

1. Обговорення концепції поліцентричного розвитку.

Визначення та тлумачення концепції поліцентричного розвитку не можна визнати зрозумілими або узгодженими. Потрібно визнати, що значення поліцентричного розвитку є повністю залежним від контексту (напр., відмінності між територіальними та демографічними характеристиками країн, різні моделі розвитку міст у різних країнах, інституційна організація та динаміка розвитку місцевих ринків тощо).

Відповідно до Керівних принципів СЕМАТ та Перспективи європейського територіального розвитку (ESDP), ми повинні вирішувати завдання територіального розвитку, пов'язані з існуючою моделлю конкурентної, заснованої на знаннях економіки, згідно з положеннями Лісабонської стратегії. Попередня діагностика виявила суттєві відмінності в економічній конкурентоспроможності різних регіонів Європи. У цьому контексті поліцентризм розглядається як функціональний інструмент, який, окрім сприяння економічній конкуренції, покликаний забезпечити територіальне об'єднання. Через створення комбінацій існуючих ноу-хау, економічних та логістичних функцій можна надавати підтримку створенню великої кількості конкурентоспроможних центрів економічного розвитку, які можуть утворити мережу з вже існуючими центрами економічного зростання в усіх регіонах Європи і, таким чином, більш ефективно забезпечувати реалізацію політики сталого розвитку.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновки, що поліцентризм є певною тематичною парасолькою, яка охоплює дебати з різноманітних концептуальних питань. Враховуючи вищевикладене, є досить складним і, можливо, не дуже доцільним намагатися дати цьому терміну точне визначення.

Тим не менше, незважаючи на відсутність єдиного визначення терміну «поліцентричний розвиток», можна виділити декілька припущень, консенсус стосовно яких є можливим, а саме:

Поліцентричний розвиток як рамкова конструкція мережових структур, які перетинаються одна з одною.

Політики територіального розвитку на різних рівнях публічної влади повинні враховувати наявність поліцентричних мережових структур, які перетинаються одна з іншою. Але при цьому слід заздалегідь визначити наявність великої кількості домовленостей стосовно територіального розвитку між центрами на різних територіальних рівнях.

Певні міста можуть бути центрами розвитку глобального, національного, регіонального рівня або усіх рівнів одразу. На загальноєвропейському рівні можна визначити наступні основні сценарії:

- (1) сильна столиця та усі інші периферійні регіони;
- (2) транскордонні регіони або регіональні центри;
- (3) ієрархія метрополій та регіональних центрів без урахування наявних кордонів;
- 4) національні ієрархії центрів, які враховують особливості кожної окремої країни.

Оскільки поліцентричні мережеві структури розглядаються в контексті політики територіального розвитку, вони повинні бути здатні долати історичні бар'єри, а саме бар'єри, які стосуються культурної конкуренції на місцевому рівні, національних адміністративних кордонів, фізичної відстані та недостатнього транспортного та іншого сполучення.

Компліментарність як ключовий елемент поліцентричного розвитку.

Політичні заходи з територіального розвитку повинні активно сприяти обопільному функціональному доповненню та співпраці між різними рівнями публічної влади та водночас сприяти більш повному поліцентричному розвитку. Урбаністичні системи та функції включно з малими та середніми за розмірами урбаністичними центрами у сільських регіонах та стосунками між цими центрами та навколишніми районами повинні мати форму мережових структур, які розширюють сферу свого впливу та користуються власним потенціалом, який базується на можливостях обопільного доповнення різних функцій.

Поліцентричний розвиток як мета інтеграційної міжсекторальної, міжрівневої та багатовимірної політики.

Існуючі приклади підкреслюють зв'язок між цілями поліцентричного розвитку та необхідністю посилення міждисциплінарної інтеграції, яка є результатом впровадження нових територіальних вимірів, зростаючої потреби у співпраці між відповідними політичними структурами та органами, посиленої підтримки громадських організацій та потреби у більш активній участі громадськості.

Можна рекомендувати підготовку зібраної у регіональному вимірі інформації про стан територіального розвитку як перший важливий крок

у виділенні та узгодженні пріоритетів горизонтальної та вертикальної транснаціональної та транскордонної співпраці. При цьому слід приділяти особливу увагу підтримці співпраці у межах окремих регіонів, оскільки у деяких випадках можна констатувати наявність відмінностей у рівні розвитку не тільки між регіонами, а й між окремими районами у межах одного регіону.

Забезпечення поліцентричного розвитку як напрямок для територіального єднання

Тривалі дебати стосовно перспектив територіального розвитку підкреслюють роль, яку може відігравати поліцентричний розвиток у просуванні до територіального єднання. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на покращення інформаційного забезпечення під час розробки майбутніх політичних інструментів через визначення синергічних ефектів політики територіального розвитку на різних рівнях та відповідних зв'язків між поліцентричним розвитком, конкурентоспроможністю територій та територіальною єдністю.

2. Реалізація поліцентричного розвитку: виклики та можливості

а) досягнення політичного консенсусу

Поліцентричні сценарії розвитку вимагатимуть наявності відповідного політичного консенсусу. Кожний окремий сценарій розвитку буде пов'язаний з тими чи іншими за обсягом витратами та вигодами. Він матиме позитивні та негативні наслідки для тих чи інших суб'єктів, різних політичний та економічний потенціал для його реалізації, а також різні наслідки для суспільства та навколишнього середовища. Стратегії розвитку повинні передбачати усі зазначені можливі наслідки та забезпечувати якомога більшу прозорість стосовно пріоритетів залучення інвестицій.

б) фінансування рамкової структури для подолання дисбалансів

Для подолання дисбалансів регіонального розвитку заходи з забезпечення поліцентричного розвитку звертаються до прихованого потенціалу та наявних зв'язків, зокрема до тих, які раніше обмежувалися національними адміністративними кордонами. Поліцентричний розвиток передбачає визначення наявних можливостей для зростання та розглядає міста як двигуни економічного розвитку, які відіграють визначальну роль у забезпеченні сталого регіонального розвитку. Мету поліцентричного розвитку слід розглядати як ключове питання під час обговорення країнами-учасницями питань внутрішнього розподілу фінансових ресурсів для реалізації політики територіального розвитку.

в) запровадження нових інструментів розвитку та покращення мобілізації ендегенних ресурсів

Традиційні інструменти територіального розвитку поєднують «батіг» контролю розвитку та регулятивних заходів з «пряником» у вигляді субсидій, засобів фінансової мотивації та інших інструментів стимулювання ринкових відносин. Економічна ефективність часто є несприятливою по відношенню до соціально-територіальної рівності. Традиційні «важкі» інструменти

територіального менеджменту є занадто сфокусованими на інвестиціях в інфраструктуру. Реалізація відповідної «важкої» політики залежатиме перш за все від готовності країн-учасниць до фінансування відповідних витрат.

Окрім цього, наявна секторальна конкуренція перешкоджає реалізації оптимальної стратегії поліцентричного розвитку. Стратегії поліцентричного розвитку повинні заздалегідь враховувати труднощі у координації між секторальними політиками та з самого початку повинні мати на меті досягнення достатнього політичного консенсусу для усунення таких перепон.

Інтегровані стратегії територіального розвитку повинні також враховувати наявність «м'яких» інструментів, які можуть допомагати більш ефективно використовувати наявні інфраструктурні, організаційні та людські ресурси. Доступ до цих ресурсів може бути забезпечено лише за серйозної інституційної підтримки та підтримки з боку відповідних регіонів. На відміну від прямої фінансової допомоги, яка протягом порівняно короткого терміну може забезпечити покращення матеріального забезпечення (напр., будівництво нових доріг), «м'які» інструменти можуть стати ефективними лише після тривалого періоду часу. Разом з тим вони є менш обтяжливими з точки зору відповідних матеріальних витрат.

г) сприяння створенню ресурсів

Створення поліцентричних мережевих структур на регіональному та/або місцевому рівні вимагатиме створення інституційного ресурсу у тих регіонах та громадах, які не мають суттєвих управлінських та культурних традицій для заснування партнерських та коаліційних стосунків. Для держав з високим рівнем централізації державного управління це буде особливо серйозним завданням, яке підкреслюватиме наявність зв'язку між розвитком механізмів державного управління та моделями поліцентричного територіального розвитку.

д) зростаюча потреба у партнерстві

Поліцентричний розвиток є спрямованим на усунення дисбалансів розвитку. Для виконання посередницької ролі у відповідних процесах зростає потреба у розвитку різних видів партнерства. Заходи із забезпечення горизонтальної та вертикальної кооперації між різними рівнями державного управління, а також між урядовими та неурядовими структурами, зокрема, за участі приватного сектору економіки, а також заходи із забезпечення інтеграції між різними за змістом функціями стали головним предметом уваги у контексті забезпечення ефективного державного управління в Європі.

є) рух до процесів стратегічного територіального розвитку

Традиційне планування як інструмент уряду для досягнення бажаних змін у територіальних утвореннях протягом останніх тридцяти років зазнало еволюції, що є відповіддю на соціальні та економічні зміни. Як реакція на зростаючу динаміку соціальних, економічних та територіальних змін у багатьох країнах Європи застосовуються оптимізовані процеси територіального розвитку. Ця нова природа “територіального планування” краще підходить для виконання завдань поліцентричного розвитку.

ж) потреба в ефективному територіальному управлінні

Національні уряди повністю усвідомлюють той факт, що для активної реакції на будь-які зміни у територіальному розвитку вони повинні забезпечити ефективне та демократичне політичне лідерство, довгострокову кооперацію та розуміння цілей і концепцій розвитку на різних рівнях управління стосовно того, у чому саме полягають бажані зміни та участь основних суб'єктів територіального розвитку в реалізації відповідних планів. Концепція територіального управління є втіленням саме цих принципів, які повинні бути зрозумілими для усіх суб'єктів, залучених до процесу вироблення відповідної стратегії.

з) територіальне управління як русло поліцентричного розвитку

Усе частіше поліцентричні форми територіального розвитку тісно асоціюються з більш поліцентричними формами управління. Тим не менше, у багатьох країнах проблематичною є саме середня ланка управління, яка часто намагається обмежити сферу своєї діяльності лише окремими специфічними секторами, такими як окремі послуги у сфері охорони здоров'я та в освітній галузі, структурне планування, регіональний громадський транспорт та регіональний економічний розвиток. Органи середньої ланки управління можуть схилитися до того аби виконувати роль буфера між національним урядом та місцевими владами та інколи брати на себе корисну роль посередника у системі балансів та протитяг. Транскордонне та міжрегіональне співробітництво розглядається при цьому як можлива альтернатива інколи занадто вузькому місцевому патріотизму.

Поліцентричність вимагає наявності адаптованих адміністративних та організаційних структур, які володіють достатньою компетенцією для підтримки справедливого розподілу і перерозподілу різних регіональних ресурсів та можуть упоратися з обтяжливими та негативними наслідками рішень з питань територіального розвитку, які часто вступають у конфлікт з наявними адміністративними кордонами.

3. Оцінка та моніторинг поліцентричного розвитку: знання та розвиток відповідних практик

а) визнання розмаїття території Європи

Територія країн-членів Ради Європи відзначається значним соціальним, культурним, політичним, інституційним та адміністративним розмаїттям, що передбачає також значну кількість різноманітних форм адаптації задля більш ефективного поліцентричного розвитку. У цьому контексті визначення того, яка саме політика може бути оптимальною для підтримки поліцентричного розвитку, представляє собою складне, але необхідне завдання. Країни-члени РЄ повинні докладати зусиль до максимально можливого, постійного та цілеспрямованого поширення наявних знань та практичного досвіду з питань розробки та реалізації моделей поліцентричного розвитку.

б) визначення та моніторинг форм внутрішньої адаптації

Враховуючи необхідність ретельно відстежувати та тлумачити різні форми внутрішніх змін, країни-члени РЄ повинні розглядати це завдання як ключове для

забезпечення максимального потенціалу реалізації принципів поліцентричного розвитку. Беручи до уваги схожий між собою сучасний досвід на рівні ЄС та Ради Європи, Комітет вищих посадових осіб СЕМАТ повинен забезпечити постійний моніторинг цього питання. Комітет повинен забезпечити розповсюдження результатів постійних досліджень, які проводяться у різних країнах-членах РЄ. Окрім цього, він покликаний забезпечити обмін знаннями стосовно принципів поліцентричного розвитку.

в) посилення та застосування мережевих структур для розповсюдження нау-хау

Потрібно створити умови для підтримки діяльності мережевих структур, які забезпечують обмін знаннями (у першу чергу, мова йде про фінансову підтримку), оскільки з одного боку потрібно посилити наявні зв'язки між наукою та політикою, а з іншого боку — такі заходи мають покращити якість та доступність наявних даних для порівняльних досліджень. Необхідно приділити особливу увагу та надати відповідні ресурси для розповсюдження результатів цих досліджень. Поліцентризм, мережеві структури, від яких він залежить, та територіальне управління вимагають посилення інституційних ресурсів шляхом збільшення та більшої цілеспрямованості інформаційних потоків та обміну інформацією вусій Європі. Набуття необхідних знань для здійснення ефективного постійного моніторингу та оцінки поліцентричного розвитку повинно відбуватися за умови максимально можливого застосування наявних мережевих структур на зразок проектів Європейської мережі з питань територіального планування (ESPON), Програми в рамках ініціативи ЄС URBACT, Ініціативи ЄС Interreg III та Європейської мережі обміну знаннями з питань розвитку міст (EUKN).

Б. РЕЗОЛЮЦІЯ № 2 “ПОЛІЦЕНТРИЧНИЙ РОЗВИТОК: ПІДТРИМКА КОНКУРЕНЦІЇ, СПРИЯННЯ ОБ’ЄДНАННЮ”

Міністри з питань просторового/регіонального планування країн—членів Ради Європи,

бажаючи забезпечити послідовну актуалізацію розділу VI Керівних принципів сталого територіального розвитку Європейського континенту (Керівні принципи СЕМАТ), в якому йдеться про “посилення співпраці між країнами—членами Ради Європи та участь регіонів, громад та громадян”;

беручи до уваги зростаючу актуальність та визнання принципів управління та положень стосовно побудови більш консолідованої та динамічної рамкової структури для соціального та територіального розвитку територій та спільнот Європи;

враховуючи результати 14-ї сесії Конференції європейських міністрів з питань місцевого та регіонального управління (Будапешт, лютий 2005 р.) та Варшавського саміту керівників держав та урядів країн—членів Ради Європи (травень 2005 р.), під час яких було наголошено на принциповому значенні територіального управління для сприяння посиленню демократичного та успішного державного управління;

прагнучи привернути увагу до нової ініціативи Європейського Союзу з питань державного управління, сформульованої під час 2-ї зустрічі Групи високого рівня з питань державного управління Європейського Союзу, яка відбулася у Лондоні у листопаді 2005 р.;

дотримуючись положень та цілей, запропонованих у робочій програмі Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ на період 2004-2006 років, головною темою якої є “Мережеві структури для забезпечення сталого територіального розвитку: мости, що об’єднують Європу”, з таких пріоритетних питань як роль поліцентричного розвитку та територіальне управління;

беручи до уваги майбутній територіальний план дій Європейського Союзу, який наразі розробляється країнами-членами Європейського Союзу,

заявляють про дотримання положень згаданих документів (відповідно до своєї компетенції) та рекомендують урядам країн-членів на різних рівнях та у різних секторах політичної діяльності дотримуватися наступних принципів та положень з питань розробки ефективних рамкових засад та умов для державного управління:

1. Створення зрозумілої концептуальної рамкової структури для принципів реалізації територіального управління

а) концептуалізація територіального управління

Територіальне управління можна розглядати як спосіб, у який здійснюється управління територіями окремої держави та реалізується державна політика. При цьому особлива увага приділяється розподілу ролей та завдань між різними рівнями державного управління (наднаціональний, національний та субнаціональний) та відповідним процесам побудови стосунків, переговорів та вироблення консенсусу. У цьому контексті особливої актуальності набувають принципи субсидіарності та взаємодопомоги, викладені у Керівних принципах СЕМАТ. Територіальне управління можна також тлумачити як появу та реалізацію інноваційних форм планування та управління соціальними та територіальними процесами. Традиційна керівна роль держави отримує виклик у формі більш масштабної та більш охопленої обопільною відповідальністю роботи ключових суб'єктів територіального розвитку. Соціальна та політична культура кожної окремої країни, її законодавство, інституційні ресурси, типові організаційні форми та традиції заснування партнерства та реалізації стратегій розвитку ставлять різні завдання перед територіальним управлінням, а також його різне тлумачення та різне ставлення до нього.

Рациональне територіальне управління намагається управляти процесами територіального розвитку, демонструючи територіальні наслідки запланованої політики державного та приватного секторів. Воно прагне забезпечити загальний консенсус стосовно цілей роботи та розподілу функцій та завдань через застосування стратегій та політик територіального розвитку.

б) новий політичний план дій

Територіальне управління, яке вже має своє місце у європейській політиці, наразі розглядається як усе більш важливий аспект досягнення цілей територіального розвитку. Одночасно територіальне управління усе ще залишається недостатньо зрілим як концепція та сукупність певних дій. Концепція залишається недостатньо зрозумілою, але різні суб'єкти на різних рівнях починають усвідомлювати її роль. Видається, що розповсюдження практичного досвіду управління, яке здійснюється на нерегулярній основі, не залежить від політичних та інституційних структур держави (федеративні, централізовані або інші).

в) виклики розвитку територіального управління у поліцентричному контексті

Поліцентричний розвиток вимагає різних адміністративних та організаційних структур, а саме поліцентричних форм управління. Зростає роль мережевих структур у соціальній та економічній діяльності та у питаннях розвитку міст, що пов'язано з усе відчутнішим мережевим характером структур, в рамках яких ухвалюються рішення. Якщо висловитися стисло, то успіх поліцентричного розвитку та територіального управління залежить від сили їх

допоміжних мережевих структур та від керівного ресурсу на територіальному та політичному рівнях. Ці структури повинні виробити оптимальні стратегії для того, щоб врівноважити здорову конкуренцію та кооперацію між містами, які входять до поліцентричної урбаністичної структури. Вони повинні створити необхідну компліментарність через розподіл специфічних функцій між окремими центрами розвитку у межах таких поліцентричних урбаністичних мереж задля повного використання сильних сторін міст-учасників цих мереж та з метою забезпечення своєї загальної відповідальності за координацію дій на регіональному рівні.

2. Запропоновані положення для реалізації контексту та динаміки територіального управління

Беручи до уваги головну мету, яка полягає у створенні широкої рамкової структури для ефективної політичної та технічної підтримки рішень з розвитку на основі державного управління через розробку та використання інноваційних політик, стратегій та механізмів реалізації, ми вважаємо, що:

а) головними сферами роботи є:

- посилення культурної складової принципів територіального управління;
- створення та підтримка інноваційних політик в реалізації рішень та стратегій державного управління;
- визначення викликів та можливостей для індивідуальних та інституційних суб'єктів;
- забезпечення підтримки успішного досвіду управління через постійний моніторинг та оцінку визначених прикладів;
- підтримка віртуальної мережі обміну знаннями, включно з періодичним розповсюдженням результатів досліджень та цільовим обміном поточним практичним досвідом.

б) головними сферами роботи для територіального управління є наступні вісім напрямів:

- спільно розроблені стратегії — поглиблення розвитку відносин, що обговорюються, узгоджуваних та закріплених договірними стосунками між територіальними суб'єктами та зацікавленими особами, які стосуються розробки територіальних стратегій;
- децентралізація та інші форми реструктуризації функцій з територіального розвитку на регіональному та місцевому рівнях в контексті стратегічного планування та узгодження політик, а також на рівні міст та громад в контексті більш операційно спрямованої розробки проєктів;
- вертикальна інституційна кооперація (між суб'єктами державного сектору) відповідно до принципів субсидіарності та взаємодопомоги та шляхом об'єднання зусиль на різних рівнях державного управління, що дозволяє синхронізувати динаміку у досягненні цілей територіального розвитку;

- горизонтальна інституційна кооперація (між суб'єктами державного сектору) та розвиток проектів, в яких різні державні органи несуть спільну відповідальність за різні секторальні політики, зокрема на регіональному та місцевому рівнях;
- транснаціональна та транскордонна інституційна кооперація та розповсюдження практик, розроблених у рамках проектів на зразок програми Interreg та інших міжнародних ініціатив співробітництва з питань територіального розвитку, в усіх країнах-членах Ради Європи та інших країнах;
- горизонтальна кооперація та партнерство між державним та приватним секторами задля закріплення партнерства у вигляді угод, відповідно до положень Резолюції № 1 13-ї сесії СЕМАТ (Любляна, вересень 2003 р.);
- залучення громадськості та неурядових організацій, розширення можливостей для участі різних форм залучення громадянського суспільства до реалізації проектів територіального розвитку;
- цілеспрямоване залучення громадськості та неурядових організацій, сприяння забезпеченню спільній відповідальності з боку громадянського суспільства.

в) виклики на шляху реалізації:

- інструменти для посилення територіального єднання відрізняються між собою через національні особливості, але національні та регіональні політики та стратегії територіального розвитку можуть відігравати ключову роль, оскільки вони представляють собою інтегровану рамкову структуру для територіального управління, яка повинна базуватися на міцній мережі зацікавлених суб'єктів та на ґрунтовному місцевому ноу-хау, інформації та досвіді;
- можна прогнозувати спротив з боку наявних адміністративних структур проти змін, пов'язаних з реалізацією принципів територіального управління, оскільки ці структури бажатимуть зберегти статус-кво у вигляді своїх повноважень та своєї незалежності. До цього слід ставитися з великою увагою, аби усі суб'єкти належним чином сприйняли принципи та практики територіального управління як крок уперед до підвищення рівня професіоналізму та до більш ефективного територіального розвитку та об'єднання;
- розбудова загальноєвропейської мережі інноваційних регіонів може бути важливою платформою для підготовки місцевих та регіональних органів влади до роботи у сфері територіального планування відповідно до положень Резолюції № 2 13-ї сесії СЕМАТ (Любляна, вересень 2003 р.).

3. Розробка та підтримка інноваційних політик під час реалізації рішень та стратегій, що базуються на державному управлінні

а) принципи територіального управління мають на меті посилення систем ухвалення рішень у державному секторі та забезпечення виконання функцій органами виконавчої влади.

Відповідні приклади можна знайти усюди, де центральні уряди усе частіше мають справу з новими моделями співпраці з наднаціональним та регіональним рівнями. Структура цих нових моделей, які є втіленням багаторівневого управління, як правило, базується на концепції субсидіарності та вимагає створення більш гнучких та вибагливих інституційних форм вертикальної координації.

б) територіальне управління тісно асоціюється з усе більшою кількістю політичних та соціальних і економічних мережевих структур.

Відповідні приклади вказують на те, що регіони та країни стають усе більш відкритими до сусідніх територій в якості партнерів з питань територіального розвитку. Зростаюча кількість транснаціональних та міжрегіональних стратегій розвитку вимагатиме більш широких та ефективних форм горизонтальної кооперації.

в) ефективність територіального управління значною мірою залежить від зростання активності та участі громадянського суспільства. Громадська думка, в основі якої лежить належна поінформованість та активна участь громадян, є ключовим фактором у забезпеченні демократичної та ефективної роботи державного сектору.

Ці зміни ставатимуть більш зрозумілими у процесі трансформації ролі держави. Якщо держава стає більш ініціативною та динамічною у своїх діях, вона поступово, крок за кроком, розкриває свою стратегію (ідеї, процес вироблення політики, існуючі практики тощо) економічним суб'єктам та суб'єктам громадянського суспільства. Важливо зазначити, що це передбачає зростання ролі міжсекторного партнерства та створення відповідних ресурсів.

4. Визначення викликів та можливостей для індивідуальних та інституційних суб'єктів

а) можна визначити кілька викликів, пов'язаних із залученням різних територіальних суб'єктів до процесу культурної взаємодії та підвищення їх відповідальності. Ці виклики стосуються розвитку кількох аспектів, до яких належать емпіричний підхід до субсидіарності, відкриті стратегії обговорення, партнерство та проекти на основі конкретних угод та посилення ролі громадянського суспільства та громад. Територіальне управління передбачає надання різноманітних функцій зростаючій кількості суб'єктів, які повинні бути залучені до розробки концепції, створення та реалізації планів територіального розвитку;

б) таке розуміння підкреслює важливість стратегічного менеджменту

участі різних суб'єктів та досягнення консенсусу і спільної відповідальності у визначенні та обранні стратегічних цілей розвитку. Відповідно, необхідно створити та забезпечити функціонування більш потужних та ефективних рамкових структур, які б забезпечували можливість посередництва та управління діями суб'єктів, а також орієнтацію на використання результатів праці, а не на нейтралізацію відмінностей у поглядах.

5. Оцінка та моніторинг територіального управління: розвиток знань та практик

Врахування розмаїття території Європи

Територія країн—членів Ради Європи відзначається значним соціальним, культурним, політичним, інституційним та адміністративним розмаїттям, що передбачає також значну кількість різноманітних форм адаптації до більш ефективних форм територіального управління. У цьому контексті визначення того, яка саме політика може бути оптимальною для успішного територіального управління, являє собою складне, але необхідне завдання. Країни—члени РЄ повинні докладати зусиль до максимально можливого, постійного та цілеспрямованого поширення наявних знань, досвіду та практик територіального управління.

Визначення та моніторинг форм внутрішньої адаптації

Країни—члени РЄ повинні розглядати завдання моніторингу різних форм внутрішніх змін як ключове завдання для забезпечення максимального потенціалу реалізації принципів територіального управління. Рамкову структуру для цієї аналітичної роботи необхідно обирати з вищезазначеного переліку напрямів дій (п. 2.б.)

Беручи до уваги схожий між собою сучасний досвід на рівні ЄС та Ради Європи, Комітет вищих посадових осіб СЕМАТ повинен забезпечити постійний моніторинг цих питань. Комітет повинен забезпечувати розповсюдження результатів постійних досліджень, які проводяться у різних країнах—членах РЄ. Окрім цього, він покликаний забезпечувати обмін між отриманими знаннями та національною політикою стосовно принципів територіального управління.

Посилення та застосування мережевих структур для розповсюдження ноу-хау

За наявності додаткових ресурсів необхідно доповнювати дослідження, які вже здійснюються, уникаючи при цьому їх дублювання. Удосконалення культури територіального управління вимагає посилення інституційного ресурсу, який можна покращити завдяки розширеному та більш цілеспрямованому обміну інформацією та інтенсифікацією обміну досвідом в Європі. Потрібно створити умови для підтримки діяльності мережевих структур, які забезпечують обмін знаннями (у першу чергу, мова йде про фінансову та інституційну підтримку), оскільки, з одного боку, потрібно посилити наявні зв'язки між наукою та політикою, а з іншого боку, такі заходи мають покращити якість та доступність наявних даних для здійснення порівняльних досліджень. Набуття необхідної

компетенції для здійснення постійного моніторингу та оцінки територіального управління повинно відбуватися за умови максимально можливого застосування наявних мережевих структур на зразок проектів Європейської спостережної мережі з питань територіального планування (ESPON), Програми у рамках ініціативи ЄС URBACT, Ініціативи ЄС Interreg III та Європейської мережі обміну знаннями з питань розвитку міст (EUKN).

В. РЕЗОЛЮЦІЯ № 3
«ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПЛАН ДІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З СЕМАТ»

Міністри з питань просторового/ регіонального планування країн-членів Ради Європи,

беручи до уваги територіальний план дій Європейського Союзу у процесі його розробки країнами—членами ЄС, який буде обговорено та запропоновано для ухвалення міністрами держав-членів ЄС з питань територіального розвитку під час їх неформальної зустрічі, яка пройдётиме у Лейпцигу 24-25 травня 2007 р.;

зважаючи на важливість територіального плану дій Європейського Союзу як стратегічної рамкової структури для територіального розвитку регіонів Європи;

беручи до уваги той факт, що завдання посилення глобальної конкурентоспроможності усіх регіонів Європи однаковою мірою стосується як країн-членів ЄС, так і країн, які не входять до ЄС;

враховуючи, що СЕМАТ є єдиним європейським форумом, що об'єднує країни-члени ЄС та інші країни Європи з метою забезпечення сталого територіального та соціально-економічного розвитку Європейського континенту відповідно до Лісабонської декларації, ухваленої під час цієї сесії СЕМАТ;

беручи до уваги постійний діалог між учасниками процесу розробки територіального плану дій Європейського Союзу;

усвідомлюючи той факт, що статус міністрів країн-членів РЄ робить їх важливими суб'єктами у цьому процесі;

бажаючи надавати сприяння територіальній співпраці та комплексному підходу до просторового/ регіонального розвитку на всій території Європи,

зобов'язуються у межах своєї компетенції та спільно з іншими членами урядів своїх країн вживати усіх належних заходів задля посилення глобальної конкурентоспроможності усіх регіонів Європейського континенту.

Г. ЛІСАБОНСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ “МЕРЕЖЕВІ СТРУКТУРИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ: МОСТИ, ЩО ОБ’ЄДНУЮТЬ ЄВРОПУ”

Ми, міністри країн—членів Ради Європи, які узяли участь у 14-й сесії СЕМАТ у м. Лісабоні 27 жовтня 2006 р., беручи до уваги:

- відданість Ради Європи питанням захисту прав людини, розвитку плюралізму і демократії, сталого соціального та економічного розвитку, що втілено у різних європейських конвенціях та хартіях;
- відданість Ради Європи питанням забезпечення сталого розвитку відповідно до заяви голів держав та урядів країн—членів Ради Європи, зробленої під час 3-го Саміту (Варшава, 17 травня 2005 р.), та, зокрема, відданість СЕМАТ питанням забезпечення сталого територіального розвитку відповідно до Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, ухвалених 12-ю сесією СЕМАТ у 2000 р. та рекомендованих до впровадження країнам-членам Комітетом міністрів Ради Європи відповідно до Рекомендації (2002) 1, а також визначених у Люблянській декларації про територіальні аспекти сталого розвитку;

посилаючись на Перспективу європейського територіального розвитку (ESDP), ухвалену під час неофіційної зустрічі міністрів з питань просторового/регіонального планування країн—членів Європейського Союзу у Потсдамі (травень 1999 р.);

беручи до уваги територіальний план дій Європейського Союзу у процесі його розробки країнами—членами ЄС, який буде обговорено та запропоновано для ухвалення міністрами держав-членів ЄС з питань територіального розвитку під час їх неформальної зустрічі, яка проходитиме у Лейпцигу 24-25 травня 2007 р.;

дотримуючись положень та цілей, запропонованих у робочій програмі Комітету вищих посадових осіб на період 2004-2006 років на тему “Мережеві структури для забезпечення сталого територіального розвитку: мости, що об’єднують Європу” з її пріоритетними темами, а саме:

- зростаючу актуальність принципів управління та положень стосовно побудови більш консолідованої та динамічної рамкової структури для соціального та економічного розвитку регіонів та громад Європи;
- особливе географічне становище нашої спільної Європи з його різноманітними можливостями, які можуть бути реалізовані через вироблення та відповідальне впровадження адекватної політики у дусі згоди, співпраці та солідарності між народами та органами влади країн, регіонів та місцевих громад;
- готовність до надання подальшої підтримки для втілення інтегрованого підходу до територіального єднання та територіальної інтеграції через більш збалансований соціальний та економічний

розвиток регіонів, прискорення процесу інтеграції та підвищення конкурентоспроможності з одночасним врахуванням культурного розмаїття та унікальності Європи та ідентичності її громадян;

- роль місцевих та регіональних влад у втіленні принципів сталого розвитку;
- процеси європейської інтеграції — прийняття нових країн до Ради Європи та найбільше за масштабами розширення Європейського Союзу з часів його заснування, що є важливими кроками у забезпеченні загальноєвропейського об'єднання,

ухвалили наступну декларацію:

Зростаюче значення мережевих структур

Мережеві структури, які складаються з багатьох вузлів та їх прямих і непрямих зв'язків, являють собою фундаментальний елемент сучасного суспільства. Мережеві структури є головним інструментом для заснування нових зв'язків у Європі, тому що вони сприяють виникненню тривалої обопільної залежності між різними суб'єктами та територіями.

Кожний вузол мережевої структури має обмежений набір ресурсів і тому залежить від ресурсів інших вузлів. Визначальними для ролі та ефективності мережевої структури є якість ресурсів (людські та організаційні ресурси) кожного вузла, а також якість взаємодії та розподілу ресурсів. Ці фактори є особливо актуальними для сучасного суспільства знань, в якому координація ресурсів для науки та досліджень та багатовекторний обмін інформацією і знаннями є критично важливими для забезпечення креативності, інновацій та конкурентоспроможності. У цьому зв'язку мережеві структури є головним інструментом для досягнення цілей Лісабонської стратегії.

Побудова майбутнього Європи передбачає посилення взаємодії та обмінів на регіональному, національному та європейському рівнях, а також на глобальному рівні, тому що динамічні мережеві структури вимагають наявності зв'язків з іншими мережевими структурами та системами. Необхідно розробляти та створювати мережеві структури як “мости” для забезпечення сталого територіального та соціально-економічного розвитку Європейського континенту. Цього легше досягти завдяки сприянню взаємодії між системами. Сильні мережеві системи можуть допомагати забезпечувати сталий розвиток.

Віртуальні мережі (мережі кооперації) потребують інфраструктурних ресурсів, які мають підтримати комунікацію та обмін. Для інтеграції території Європи особливо важливими є транспортні мережі (включно з внутрішніми водними шляхами та морським сполученням) та інформаційні і комунікаційні технології (ІСТ). Звіт Європейського Союзу *“Мережеві структури для миру та розвитку”*, який розглядає процес розширення головних трансєвропейських транспортних магістралей для сполучення з сусідніми країнами та регіонами, є важливим кроком до створення належного загальноєвропейського транспортного сполучення.

Мережеві структури є інструментами для удосконалення державного

управління: обмін знаннями та успішним практичним досвідом, створення національної системи навчання, участь усіх зацікавлених суб'єктів, моніторинг та відповідальність, які формують нові засоби сприяння адаптації до нових викликів глобалізації та територіального єднання з метою підвищення конкурентоспроможності.

Визначення пріоритетів для співпраці та взаємодії мережевих структур

Міста та центри регіонального розвитку є основними вузлами національних та транснаціональних контактів, а також розподілу товарів та ресурсів; вони є генераторами знань, культури, інформації та інновацій. Мережеві структури у містах є незамінними як засіб для розповсюдження успішного практичного досвіду та розробки і випробування нових ідей для забезпечення динамічного та стабільного розвитку, конкурентоспроможності, поліцентричного розвитку та соціальної інтеграції. Необхідно посилювати співпрацю між містами та розвивати мережеві структури у містах на зразок Європейської мережі обміну знаннями з питань розвитку міст (EUKN). Країни-члени Ради Європи повинні спиратися на цей досвід і розповсюджувати інформацію та ноу-хау для кращого інформаційного забезпечення під час розробки політик розвитку міст.

Міста та регіони отримують нові завдання у глобальній, орієнтованій на знання економіці, які виправдовують потребу у збільшенні кількості тематичних мережевих структур у містах Європи. Забезпечення інновацій на місцевому рівні, сприяння створенню нових робочих місць та економічному зростанню, мобільності, регенерація міст та інтеграція мігрантів є тими сферами, у яких міські мережеві структури можуть бути особливо ефективними для збору нових знань та інформації. Необхідно зазначити суттєвий внесок ініціатив ЄС URBACT, Interreg III, а також сподіватись на те, що майбутні програми в рамках територіальної співпраці й надалі приділятимуть належну увагу тематичній співпраці між містами Європи.

Розмаїття культур та територіальної ідентичності представляє солідний потенціал для територіального розвитку. Громадські організації та соціальні групи, а також соціальні мережі, які розвиваються або виникають у результаті соціальних процесів та міграційних потоків, є складним поєднанням соціальних аспектів територіальних стосунків. Культурні та громадські мережі (не лише ті, що сприяють посиленню ролі європейської спадщини, але й ті, що підтримують контакти задля покращення креативності та впровадження інновацій) теж повинні отримувати більшу підтримку у майбутньому розвитку Європи.

Створення та використання заповідних територій, навіть з різним ступенем захисту та в рамках різних систем законодавства, є стратегічно важливим завданням для забезпечення ідентичності та стабільності Європи. Посилення загальноєвропейських мереж екологічного захисту передбачає створення “зелених мостів”, які мають отримати підтримку задля збереження навколишнього середовища, його розмаїття та ландшафтів.

Ландшафти, зокрема ті, які мають культурну цінність, є важливим

елементом європейської природної та культурної спадщини. Вони здійснюють важливий внесок у розвиток європейської ідентичності та потенціалу Європи. Розмаїття ландшафтів та їх якість повинні стати основою для створення мережі європейських ландшафтів у рамках Європейської конвенції про ландшафти.

Усі європейські країни стоять перед завданням забезпечення інтегрованого розвитку сільських районів. Як правило, сільські райони відзначаються невисокою щільністю населення та його стрімким старінням, а також малорозвинутою міською мережею. Вони також у багатьох випадках віддалені від центрів розвитку. Незначна кількість економічного та соціального життя посилює стратегічне значення мережевих структур та співпраці. Концепція “центру сільського розвитку” може бути придатною для організації співпраці у сільських районах з одним або кількома малими містами, використовуючи їх ендегенні потенціали у різні способи. Необхідно проаналізувати досвід, накопичений відповідними ініціативами ЄС, оскільки він може бути основою для діяльності європейської мережі з питань обміну знаннями щодо розвитку сільських районів.

Принципово важливим є посилення спроможності до вироблення, засвоєння та розповсюдження нових знань з питань інтегрованого територіального планування та розвитку. Країни-члени РЕ повинні проаналізувати та удосконалити методологічні аспекти управління, моніторингу та оцінки проєктів, планів та політичних заходів, а також повинні забезпечити належне розповсюдження отриманих знань та визначити стратегію відповідної професійної підготовки. Країни-члени РЕ повинні використовувати набутий досвід на зразок ESPON (Європейської спостережної мережі з питань територіального планування) та брати активну участь у створенні загальноєвропейських мереж для розробки державної політики, яка сприятиме більш збалансованому та інтегрованому розвитку.

Необхідно також звернути увагу на тривалу дискусію стосовно питань морського сполучення, яка точиться у Європі. Територіальне планування морського простору та інтегрований менеджмент морського узбережжя (зокрема, у контексті розвитку морських шляхів та різноманітних способів використання морського простору) можуть відігравати важливу роль у розвитку мережевих структур у Європі.

Внесок мережевих структур у забезпечення сталого територіального розвитку

Загальноєвропейські мережеві структури можуть сприяти посиленню конкурентоспроможності та запровадженню інновацій і одночасно сприяти територіальному єднанню, але вони не повинні розглядатися як панацея від усіх бід, яка дозволить вирішити усі питання недостатнього територіального єднання, нестабільності та дисбалансу у розвитку різних територій. Асиметричну природу мережевих структур необхідно подолати, приділяючи велику увагу ролі співпраці між периферійними районами та посилюючи мережеві структури як інструменти для розповсюдження знань.

Країни-члени РЄ повинні враховувати рівні діяльності мережевих структур та можливість їх взаємодії на цих рівнях. У транснаціональному масштабі є можливість запровадження більш креативних способів співпраці на територіальному рівні. Транскордонні мережі можуть бути створені завдяки стратегічній співпраці між містами та регіонами, а також завдяки створенню соціальних, економічних, екологічних або культурних мережевих структур. Необхідно враховувати ці можливості під час розробки та реалізації політики територіального розвитку.

Інтернет є потужним інструментом для підтримки мережевих структур. Забезпечення загального доступу до нього є пріоритетним завданням, але мережеві структури означають перш за все взаємодію між конкретними людьми, організаціями та територіями. Веб-сайт не може замінити справжню та ефективну мережеву взаємодію.

Враховуючи вищезазначене, ми, міністри з питань просторового/ регіонального планування країн-членів Ради Європи, підкреслюємо, що:

- Європейська конференція міністрів з питань просторового/ регіонального планування (СЕМАТ) Ради Європи є єдиним Європейським форумом, що об'єднує країни-члени ЄС та інші країни Європи з метою забезпечення сталого територіального та соціально-економічного розвитку Європейського континенту;
- СЕМАТ створює рамкову структуру для підтримки різноманітних ініціатив з метою сприяння реалізації національних та транснаціональних стратегій для забезпечення сталого територіального та соціально-економічного розвитку Європейського континенту;
- Комітет СЕМАТ повинен розробляти наднаціональні стратегії територіального планування, які передбачають, перш за все, інтегрований підхід та координацію пов'язаних з територіальним розвитком секторальних політик на основі досвіду загальноєвропейської мережі СЕМАТ «Регіони інновацій» та співпраці в рамках Ініціативи ЄС Interreg. Ці стратегії повинні базуватися на постійному обопільному доповненні ініціатив СЕМАТ/ РЄ та ЄС, але вони не повинні дублювати одна одну;
- СЕМАТ грає фундаментальну роль у розвитку, посиленні та диверсифікації європейського виміру мережевих структур з кооперації, які є визначальними для сталого територіального розвитку Європи та територіального об'єднання;
- принциповим є подолати асиметричну природу зазначених мережевих структур та приділяти належну увагу ролі співпраці не лише між центральними, а й між периферійними регіонами задля підтримки територіального об'єднання та підвищення конкурентоспроможності, готовності до інновацій та креативності в Європі;
- важливо забезпечити координацію та кооперацію між країнами-членами мережевих структур та їх органами управління на національному,

регіональному та місцевому рівнях у ключових сферах територіального розвитку або у сферах політичної діяльності, які впливають на реалізацію заходів на різних рівнях. Така координація може бути рушійною силою для початку процесів створення певної системи. Територіальні тематичні мережеві структури повинні стимулювати постійний навчальний процес у сфері територіального розвитку та сприяти розвитку інновацій у різних країнах;

- необхідно сприяти розвитку специфічного “середовища виникнення мережевих структур” на різних рівнях та у різних секторах управління і суспільного життя задля мобілізації створення відповідних мереж та стимулювання більш ефективного та комплексного навчального процесу. В рамках СЕМАТ, Європейської територіальної співпраці та нової політики добросусідства ЄС країни-члени повинні вживати заходів для посилення загальноєвропейських мережевих структур та співпраці;
- під час розробки мережевих структур необхідно приділяти більше уваги потребам громадян та організацій для того, щоб покращити здатність до взаємодії та засвоєння знань з зовнішніх джерел у різних країнах-членах РЕ;
- дослідження з питань територіального розвитку є необхідними як основа для розроблення адекватної політики територіального розвитку, але вони не повинні дублюватися. Посилення співпраці та участь у роботі наявних дослідницьких структур на зразок ESPON є важливим кроком для підвищення рівня знань про територіальний розвиток на європейському рівні;
- Керівні принципи сталого територіального розвитку Європейського континенту (Керівні принципи СЕМАТ) забезпечують рамкові умови для оцінки важливих проектів та заходів в контексті політики територіального планування, а також для підготовки плану співпраці між СЕМАТ та ЄС з метою розробки нових форм територіального управління через розширення мережевих структур на Європейському континенті.

Ми закликаємо:

- країни-члени Ради Європи до посилення та диверсифікації мережевих структур для співпраці у сфері територіального розвитку та, у такий спосіб, до забезпечення синергії для сталого територіального і соціально-економічного розвитку Європейського континенту;
- Комітет міністрів, Парламентську асамблею, Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи та Європейський Союз до надання підтримки реалізації підходів щодо розвитку мереж на загальноєвропейському рівні як ефективного засобу реалізації політики сталого територіального та соціально-економічного розвитку та створення нових зв'язків між різними частинами Європи;

- Раду Європи та Європейський Союз розглянути можливості розширення заключних рекомендацій звіту «Єдина мета для Європейського континенту» з метою включення положень щодо посилення співпраці з питань територіального розвитку;
- Раду Європи та Європейський Союз до посилення співпраці у сфері територіального розвитку шляхом визначення інструментів для полегшення територіального співробітництва на загальноєвропейському рівні між країнами-членами ЄС та іншими країнами Європи, а також сусідніми країнами з метою запобігання незбалансованому та нестабільному розвитку Європейського континенту.

Ми у рамках наших можливостей та повноважень зобов'язуємось:

- продовжувати реалізацію Керівних принципів СЕМАТ;
- продовжувати працювати над питаннями надання підтримки територіальним факторам сталого розвитку відповідно до Люблянської декларації, ухваленої на 13-й сесії СЕМАТ;
- створювати умови на національному та міжнародному рівнях для підтримки та зміцнення мереж територіальної співпраці в рамках СЕМАТ задля забезпечення сталого територіального та соціально-економічного розвитку Європейського континенту.

РОЗДІЛ II. ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ З ПИТАНЬ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

(документ було представлено та розглянуто на 14-й сесії Конференції міністрів з питань просторового/ регіонального планування (CEMAT), Лісабон, Португалія, 26-27 жовтня 2006 р.)

Вступ

У більшості країн Європи використовується ряд специфічних термінів та понять, пов'язаних з політикою просторового розвитку. Деякі з них є традиційними фаховими термінами, а деякі лише нещодавно стали частиною професійної термінології, зокрема, під час розробки та оприлюднення Рекомендації (2002) І Комітету міністрів Ради Європи стосовно Керівних принципів сталого територіального розвитку Європейського континенту (GPSSDEC-CEMAT) або Перспективи європейського територіального розвитку (ESDP).¹ Метою даного глосарію є представлення відповідних термінів та надання пояснень про їх застосування та розвиток.

Глосарій призначений для широкого кола державних службовців, фахівців та представників громадськості, діяльність яких пов'язана з політикою територіального розвитку та відповідними заходами з її впровадження на різних рівнях. Він покликаний з'ясувати зміст термінів, що часто вживаються у цій сфері, та відмінності між ними.

У своєму теперішньому вигляді глосарій не можна розглядати як завершений продукт. До нього можна додавати нові терміни та поняття відповідно до специфічних потреб та розвитку заходів, пов'язаних з територіальним розвитком.

У глосарії надається визначення кожного терміну, яке супроводжується коментарями. У коментарях надаються додаткові відомості про походження, контекст, розвиток або політичний підтекст того чи іншого терміну. Там де терміни та вирази є пов'язаними між собою через свою схожість або з політичних міркувань, застосовується посилання “див. також”. Наводяться також альтернативні терміни, головний з яких має посилання “див.”.

Під час складання глосарію було використано багато довідкових матеріалів². Одночасно цей список не є вичерпним. Ці матеріали містять визначення того чи іншого поняття/ терміну. Терміни з дуже схожим значенням було об'єднано в єдину категорію, а текст вказує на незначні відмінності між ними.

¹ ESDP було ухвалено у 1999 році.

² До цих джерел належать різноманітні документи CEMAT/Ради Європи.

ГЛОСАРІЙ

Доступність

Доступність стосується можливості легко дістатися до пункту призначення. На додаток до фізичної доступності за допомогою транспортної інфраструктури, сполучення за допомогою сучасних телекомунікаційних систем забезпечує нематеріальну доступність тих чи інших районів.

Доступність залежить від поширеності та якості транспортної інфраструктури та відповідних послуг. Мешканці поселень з високою доступністю можуть швидко дістатися до багатьох інших пунктів у порівнянні з мешканцями населених пунктів з гіршою доступністю. Розвиток телекомунікацій створив нову форму нематеріального доступу, який має велике значення для потенціалу освоєння території. Рівень доступності є дуже важливим фактором у освоєнні територій, зокрема в контексті глобалізації.

Адміністративний рівень

Адміністративні рівні відповідають територіальним/ адміністративним одиницям, в яких створено органи управління, незалежно від наявності/ відсутності представницьких органів на цьому рівні.

Як правило, у країнах Європи існують три або чотири адміністративні рівні. Дуже часто на певних рівнях співіснують державні та місцеві (регіональні, муніципальні) адміністрації. Там, де різні адміністративні рівні залежать від єдиного рівня управління (представницький орган), вони зазвичай упорядковані в ієрархічному порядку.

«Коричневі» зони

«Коричневі» зони — це землі, які раніше використовувались для потреб промисловості (або для певних господарських потреб). Ці землі можуть бути забруднені незначною кількістю шкідливих відходів, але вони можуть використовуватися повторно після їх очищення. Інколи цей термін також застосовується для позначення земель, які були освоєні, а потім були вилучені з обігу. Разом з тим не обов'язково вони мають бути забрудненими.

Зазвичай, «коричневі» зони існують у промислових районах міст, де знаходяться виведені з експлуатації фабрики, господарські приміщення або інші об'єкти, діяльність яких спричиняла забруднення довкілля. Невеликі за розміром площі такого роду також можна знайти у багатьох старих житлових районах, де раніше працювали, наприклад, хімістки або заправні станції. Багато забруднених «коричневих» площ не використовувалися протягом десятків років, але наразі зростає значення заходів з їх очищення та реабілітації, що пов'язано з постійним зростанням попиту на землю для девелоперських проектів.

Бізнес-парк

Бізнес-парк або бізнес-об'єкт — це земельна площа, на якій згруповано багато офісних та господарських будівель. Бізнес-парки представляють собою

структури для здійснення господарської діяльності третьої категорії, що відрізняє їх від промислових парків (виробництво) або технопарків (дослідження та розробка технологій).

Зазвичай, бізнес-парки розташовані у приміських районах, у пунктах з найкращим транспортним сполученням.

Комплексний підхід до територіального розвитку

Комплексний підхід до територіального розвитку представляє собою політичний підхід, який враховує усі фактори, що можуть здійснити вплив на розвиток певної території будь-якого виду (включно з природними факторами, наприклад, кліматичні зміни або природні ризики; людська діяльність, а також приватні інвестиції або типи соціальної/культурної поведінки, державна політика тощо). Даний підхід приділяє особливу увагу питанням узгодженості державної політики у різних секторах, яка впливає на розвиток територій. У такий спосіб забезпечується висока ступінь територіального єднання, а також усуваються різноманітні недоліки, наприклад, недостатня синергія, недостатня ефективність розподілу ресурсів та територіальні фактори, які перешкоджають бажаному розвитку територій.

Сполучення

Сполучення міського населеного пункту враховує кількість, види та обсяги транспортного сполучення та телекомунікаційних мереж, які з'єднують його з іншими міськими населеними пунктами та основними мережами.

Рівень сполучення залежить не тільки від наближеності до головних транспортних та телекомунікаційних мереж, а й від наближеності до пунктів доступу до цих мереж (вокзали, розв'язки для автомобільного транспорту). Поняття “сполучення” стосується як транспортних, так і телекомунікаційних зв'язків.

Конурбація

Конурбація являє собою агрегацію або суцільну мережу міських громад, які фізично злилися через зростання населення та територіальне розширення. Конурбація представляє собою поліцентричну форму агломерації.

Фізична близькість та інтеграція зазначених утворень є передумовами для визначення конурбації навіть за можливої наявності проміжних незадіяних територій. Конурбації розвивалися, як правило, під час промислової революції, коли селища виникали у районах з великими родовищами природних копалин (зокрема, шахти) або на узбережжях (між береговою зоною та сухопутними районами).

Кооперація

Див. транскордонне співробітництво, партнерство, територіальна співпраця.

Сільська місцевість

Див. сільський район

Прикордонне, транснаціональне, міжрегіональне співробітництво

Територіальна співпраця між національними, регіональними та місцевими органами управління є важливим елементом європейської інтеграції. Її метою є усунення несприятливого впливу національних кордонів на територіальний розвиток. В залежності від територіального рівня розрізняють три типи співробітництва.

Прикордонне співробітництво

Прикордонне співробітництво відбувається на короткій відстані між районами по обидва боки національних кордонів. Вона охоплює усі види звичайної діяльності місцевих та регіональних громад, зокрема, економічний розвиток, територіальне планування, туризм, рекреаційні зони, освіту, транспорт та захист довкілля. Транскордонне співробітництво також охоплює єврорегіони та, у ряді випадків, райони, де збігаються кордони більше двох країн (наприклад, регіон Саар-Лор-Люкс, трикутник Верхнього Рейну).

Транснаціональне співробітництво

Цей більш сучасний тип територіальної співпраці охоплює великі території по різні сторони національних кордонів (Атлантична арка, Балтика, Західне Середземномор'я). Об'єктом такої співпраці є більш специфічні стратегічні питання, наприклад, мережі великих міст, підтримка розвитку приморських регіонів, масштабні заходи для підтримки природної та культурної спадщини.

Міжрегіональне співробітництво

Міжрегіональне співробітництво носить тематичний характер і стосується взаємодії між регіонами різних країн, які інколи є досить віддаленими один від одного. Зазвичай, ця співпраця не вимагає територіальної неперервності. Міжрегіональне співробітництво може охоплювати передачу ноу-хау та досвіду, спільне удосконалення техніки та методології розвитку регіонів або підприємств, підтримку туризму на великих відстанях. Міжрегіональне співробітництво може також розвиватися між регіонами однієї країни, які межують один з одним або не мають спільних кордонів.

Культурні маршрути

Культурні маршрути об'єднують суттєві елементи історичної спадщини та традиції, які ілюструють важливі періоди та події в історії Європи. Культурні маршрути також відзначаються нематеріальною та територіальною динамікою на відміну від культурного ландшафту, який є більш статичним та обмеженим за своєю природою.

Програма культурних маршрутів Ради Європи є інструментом для демонстрації європейських цінностей, які утворюються на основі комплексу культур та спільнот Європи. Ця програма базується на темах, які представляють загальноєвропейські цінності, зокрема такі, що є спільними для декількох країн Європи. Ці теми є предметом роботи багатопрофільних мережових структур, створених у кількох країнах-членах РЄ. Вони з'являються у цілій серії проєктів

багатосторонньої співпраці. Прикладами таких культурних маршрутів є «Дороги прочан», «Маршрути ченців», «Кельтські маршрути», «Ганзейські маршрути та пам'ятки», «Фортеці Європи» тощо. Такі маршрути є важливими для розвитку культурного туризму.

Покинутий район

Покинуті райони представляють собою як правило міські райони, які зазнали суттєвого спаду економіки, відзначаються зниженням економічної активності та наявністю галузей економіки, які припинили своє існування, закритими підприємствами та будівлями. У таких районах спостерігається складна екологічна ситуація. У темну частину доби життя у таких районах замирає. Деякі покинуті райони можна також класифікувати як «коричневі». Вони є головною причиною екологічних проблем в урбанізованих регіонах.

Недорозвинуті райони

Недорозвинуті регіони (або регіони з несприятливими умовами для розвитку) відзначаються відносно низькими темпами економічного розвитку, які можуть бути пов'язані з їх розташуванням (особливо це стосується віддалених або периферійних регіонів), природними та кліматичними умовами (полярні райони, райони із засушливим кліматом або гірські райони), демографічними характеристиками (низька щільність населення, регіони з високим рівнем міграції населення, обмеженою доступністю (острівні регіони, недостатньо розвинута транспортна інфраструктура). Регіони з відсталою економічною структурою (старі промислові райони, які потребують економічної переорієнтації) також часто розглядаються як недорозвинуті.

Недорозвинуті райони мають бути пріоритетним об'єктом політики регіонального розвитку. Вони отримують підтримку у формі заходів з розвитку інфраструктури, технологічного розвитку, розвитку освіти, професійної підготовки та підтримки економічної діяльності.

Ендогенний розвиток

Ендогенний розвиток представляє собою форму економічного розвитку, яка базується головним чином на внутрішніх ресурсах певної території. До цих ресурсів належать, у першу чергу, природні ресурси та сировина, кваліфікація робочої сили, наявні ноу-хау та інновації, місцева продукція (сільське та лісове господарство, обробна промисловість та виробництво), а також фактори, які є привабливими для нових мешканців та туристів (клімат, природна та культурна спадщина, привабливі ландшафти тощо). Ендогенний розвиток є протилежністю (або доповненням) екзогенного розвитку, який базується на іноземних інвестиціях (інвестиції з інших країн або регіонів).

Оцінка впливу на довкілля

Оцінка впливу на довкілля представляє аналіз можливого впливу того чи іншого проекту на екосистему, здоров'я людей та природні ресурси. У першу чергу об'єктами аналізу є можливе забруднення ґрунтів та повітря, шумове

навантаження, вплив на рідкі види тварин та рослин, геологічні ризики та забруднення води.

Директива ЄС про оцінку впливу на довкілля (ЕІА) набрала чинності у 1985 р., а у 1997 та 2003 роках до неї вносилися відповідні зміни. Процедура, передбачена ЕІА, забезпечує визначення та оцінку можливих екологічних наслідків тих чи інших проектів до їх ухвалення. Громадськість може висловлювати свою думку стосовно запропонованих проектів, а усі результати оцінювання повинні враховуватися під час здійснення процедури надання дозволу на реалізацію проекту. Після ухвалення рішення про той чи інший проект належним чином інформується громадськість.

Планування розвитку довкілля

Планування розвитку довкілля є відносно новою дисципліною, метою якої є поєднання практики міського/ регіонального планування з екологічними аспектами. Планування довкілля однаковою мірою стосується міських, сільських та природних пірків і забезпечує врахування європейських норм з питань довкілля на місцевому рівні.

Найбільш загальною формою планування довкілля є неухильна реалізація процедур оцінки впливу на довкілля для проектів та програм використання земель, економічного розвитку, транспортного сполучення, розвитку спорту, будівництва житла, а також оцінки впливу на стан повітря, шумового навантаження, впливу на стан водних ресурсів, рідкі види рослин та тварин, екосистеми, зони повеней, прибережні зони та оцінки візуального аспекту зазначених проектів.

Єврокоридор (або панєвропейський коридор)

Єврокоридори є лінійними зонами, які поєднують конурбації по різні сторони національних кордонів. Вони представляють собою райони, що відзначаються значною та масштабною територіальною динамікою в Європі з національними кордонами, значення яких знижується. Можна говорити про чотири взаємопов'язаних виміри єврокоридорів: інфраструктура та транспорт (головним чином трансєвропейські мережі), урбанізація, економічний розвиток та екологічна стабільність.

Швидка динаміка зон єврокоридорів стає більш складною як у територіальному, так і у політичному вимірі. Наприклад, політичні конфлікти можуть виникати через конфлікт між швидкою розбудовою нової інфраструктури та господарських об'єктів з одного боку та потребою у збереженні наявних природних умов, ландшафтів та сільських районів з іншого боку. Цей приклад свідчить про необхідність сучасного територіального планування та впровадження адекватної політики розвитку єврокоридорів.

Функціональна міська зона

Функціональна міська зона характеризує зону впливу міста. Зазвичай її межі визначаються на основі статистичних даних (наприклад кількість осіб, які кожного дня їздять на роботу до міста з навколишніх населених пунктів).

У більшості країн Європи існують визначення терміну «функціональна міська зона» або схожих за змістом термінів, наприклад, «зони сполучення з місцем роботи» або «функціональні міські зони». В контексті реалізації програми ESPON I було зроблено спробу з'ясувати зміст та межі функціональних міських зон (FUA) на європейському рівні у вигляді єдиного статистичного терміну.

Міста-ворота

Міста-ворота є ключовими пунктами доступу до європейської території. Ці міста розташовані поблизу головних портів, аеропортів або інших визначних центрів проведення виставок/ярмарків та культурних центрів, привабливих для іноземних туристів.

Поступове зникнення національних кордонів у межах Європейського Союзу та розширення ЄС створили нові можливості. Міста та міські регіони, які раніше знаходилися на периферії своїх країн або були пов'язані головним чином з країнами, які не є членами ЄС, можуть відігравати нову роль у якості міст-ворот у поліцентричних мережових структурах. Для використання цього потенціалу вони повинні бути пов'язані з загальноєвропейськими мережами. Міста-ворота глобального значення представляють собою важливі урбаністичні агломерації, які часто охоплюють декілька міст. Ці агломерації мають можливості для виробництва товарів та послуг міжнародного рівня. Вони користуються поєднанням досконалих мереж транспортного сполучення, зосереджених навколо міжнародних аеропортів та залізничних терміналів, високоякісних мереж зв'язку та телекомунікацій, які забезпечують сприятливе середовище для обміну знаннями, та високоякісних науково-дослідницьких закладів (університети та спеціалізовані центри), які допомагають створити потенціал для актуальних наукових досліджень та підготовки висококваліфікованих кадрів. Завдяки зазначеним активам міста-ворота глобального масштабу забезпечують надходження інвестицій та суттєвий за обсягом експорт товарів та послуг.

Рівень управління

Рівні управління відповідають територіальним/ адміністративним одиницям, де існують виборчі органи влади з власними виконавчими органами.

Зазвичай у країнах з децентралізованою системою державної влади існують три або чотири рівні управління. У країнах з централізованою системою влади існують не більше двох рівнів (центральный та місцевий).

Інтегроване управління узбережжям

Інтегрований територіальний підхід за активної участі усіх відповідних суб'єктів є необхідним для того, аби управління береговими зонами Європи відповідало екологічним та економічним вимогам та було соціально орієнтованим і гармонійним. Такий підхід покликаний узгоджувати суперечливі потреби суспільства у товарах та послугах, враховувати потреби сьогодення та інтереси майбутнього. Його головними завданнями є:

- посилення секторального управління завдяки удосконаленій системі професійної підготовки, адекватному законодавству та кадровому за-

- безпеченню;
- збереження біологічного розмаїття прибережних екосистем через запобігання руйнуванню довкілля, забрудненню та надмірній експлуатації територій;
- сприяння раціональному розвитку та стабільному використанню ресурсів прибережних зон.

Прибережні зони мають стратегічне значення. На відповідній території мешкає значна частина населення Європи, ці зони є важливим джерелом харчових продуктів та сировини, важливою ланкою транспортної та торгівельної мережі. Прибережні зони є місцем розповсюдження деяких найбільш цінних видів флори та фауни, вони є улюбленим місцем для відпочинку та розваг громадян. У той же час, прибережні зони стикаються з серйозними проблемами, які стосуються знищення рідких біологічних видів, забруднення води, ерозії прибережних земель та виснаження природних ресурсів. Виснаження обмежених за обсягом ресурсів прибережних територій (включно з їх обмеженою площею) призводить до усе більш частих конфліктів, які стосуються мети використання земель (наприклад, для сільського господарства або для туризму). Прибережні зони також зазнають серйозних соціально-економічних та культурних проблем (послаблення соціальних зв'язків, маргіналізація, безробіття та руйнування приватної власності через ерозію). Для вирішення цих проблем на рівні ЄС наразі реалізується програма Інтегрованого управління прибережними зонами (ICZM).

Інтегроване планування

Інтегроване планування (на відміну від секторального планування) представляє собою процес, який поєднує різноманітні заходи з планування на різних рівнях та у різних секторах, що забезпечує можливість ухвалення стратегічних рішень та синоптичний погляд на ресурси та зобов'язання відповідних суб'єктів. Інтегроване планування виконує роль центрального вузла, де сходяться разом інституційні ініціативи та розподіл ресурсів. У контексті інтегрованого (або загального) планування економічні, соціальні екологічні та культурні фактори комбінуються для ухвалення таких рішень стосовно використання земель та об'єктів, які мають забезпечити сталий територіальний розвиток.

Земельний менеджмент

Земельний менеджмент можна визначити як процес управління використанням та розвитком земельних ресурсів з одночасним забезпеченням їх стабільності.

У зв'язку з тим, що земельні ресурси використовуються для самих різноманітних функцій, які можуть взаємодіяти або конкурувати між собою, необхідно забезпечити їх інтегроване планування та управління. Земельний менеджмент тісно пов'язаний з плануванням використання земель та з фізичним плануванням. Цей термін також може стосуватися збирання земель (придбання

земель державними органами для полегшення їх використання у майбутньому, наприклад, для захисту довкілля або для їх освоєння для житлового будівництва та інфраструктури).

Ландшафт

Відповідно до Європейської конвенції про ландшафти, “ландшафт — це територія, чий оригінальний характер усвідомлюється людьми та є результатом дії та взаємодії природних факторів та/ або людської діяльності”.

У Керівних принципах зазначається, що “Європа складається з різноманітних ландшафтів. Вони є важливою частиною європейської спадщини та уособлюють колишні та сучасні стосунки між людиною та природою і створеної людьми інфраструктурою. Розвиток методів виробництва у сільському та лісовому господарстві, промисловості, а також зміни у плануванні розвитку міст, транспортному сполученні, інших типах інфраструктури, а також туризмі та формах дозвілля пришвидшує трансформацію європейських ландшафтів і може також справляти негативний вплив на їх якість та використання. Це стосується не лише особливо цінних природних ландшафтів, а й усіх видів культурних ландшафтів, зокрема тих, які є важливим компонентом міського середовища”.

Планування ландшафтів

Планування ландшафтів — це діяльність, до якої залучаються фахівці з державного та приватного секторів, метою якої є створення, збереження, розбудова та відновлення ландшафтів на різних рівнях (зелені шляхи, громадські парки, а також великі території на зразок лісів або ареалів дикої природи), а також меліорація пошкоджених земельних ділянок, наприклад, шахт або аналогічних об’єктів.

Планування ландшафтів охоплює різноманітні знання та навички, наприклад ландшафтну архітектуру та дизайн, збереження природи, знання про флору, екосистеми, ґрунти, гідрологію та культурні ландшафти. Положення Європейської конвенції про ландшафти є важливими нормами, які регулюють зміст та перебіг ландшафтного планування.

Ландшафтна політика

Відповідно до Європейської конвенції про ландшафти, “ландшафтна політика представляє формулювання компетентними державними органами загальних принципів, стратегій та директив, які дозволяють вживати специфічні заходи, спрямовані на захист, управління та планування ландшафтів”.

У відповідності з цим загальним визначенням можна виокремити різні типи ландшафтно́ї політики:

- Європейська конвенція про ландшафти зазначає, що:
 1. “Захист ландшафтів означає дії, спрямовані на збереження та підтримку важливих або характерних рис ландшафту, висока цінність яких пов’язана з природними характеристиками ландшафту та/ або відповідною людською діяльністю”;
 2. “Управління ландшафтами означає дії, спрямовані (в контексті

сталого розвитку) на регулярний догляд за ландшафтом з одночасним спрямуванням та гармонізацією змін, які є результатом соціальних, економічних та природних процесів”;

3. “Планування ландшафтів означає цілеспрямовані дії, які враховують майбутній розвиток та метою яких є розбудова, відновлення або створення ландшафтів.”
- У Керівних принципах зазначається, що “політика територіального розвитку може сприяти захисту, управлінню та розбудові ландшафтів через ухвалення відповідних заходів, зокрема, через удосконалення взаємодії між різними напрямками секторальної політики з урахуванням їх впливу на територіальний розвиток”. Реалізації цієї мети можуть сприяти різні заходи, наприклад, інтеграція розвитку ландшафтів до територіального планування та до секторальної політики, перевірка та загальна оцінка ландшафтів, реалізація інтегрованих політичних заходів, врахування розвитку та захисту ландшафтів у міжнародних програмах, транскордонна та транснаціональна співпраця, підвищення рівня свідомості громадян та організацій і місцевих органів влади стосовно цінності ландшафтів, більш потужна інтеграція тем розвитку ландшафтів до програм професійної підготовки.

Планування використання земель, зонування

Планування використання земель є галуззю державної політики, яка охоплює різні дисципліни, метою яких є ефективне упорядкування та регулювання використання земель. Це передбачає класифікацію земель, ресурсів, об'єктів та послуг з метою забезпечення фізичної, економічної, соціальної та екологічної ефективності, а також охорони здоров'я та збереження добробуту у міських та сільських громадах.

Зонування є важливим компонентом планування використання земель. Зазвичай воно стосується регулювання видів діяльності, які є можливими для тих чи інших зон (вільні землі, зони житлових районів, сільськогосподарські, ділові чи промислові райони), припустимої щільності населення для цих видів діяльності та обсягу території, яку можуть охоплювати відповідні структури.

Міський регіон/ міська зона

Міська зона є системою населених пунктів, яка складається з великого міста (з передмістями) та прилеглих до нього територій, які зазнають його впливу та можуть охоплювати міські центри різного розміру. Ці прилеглі зони зазвичай створюють так званий пояс населених пунктів, мешканці яких їздять на роботу до великого міста. Проміжні незайняті території також є частиною міської зони.

Міський регіон зазвичай розглядається як регіон (у адміністративному та географічному сенсі), який перебуває під визначальним впливом важливої міської зони. Відповідно, у територіальному контексті його обсяг виходить за межі міської зони, але за деякими тлумаченнями ці два терміни мають схоже значення.

Природний ризик/ природна небезпека/ природна катастрофа

Численні природні явища становлять небезпеку для життя, створеної людиною інфраструктури та природного оточення. Вони загрожують життю людей та тварин та можуть серйозно пошкодити населені пункти. Через це населені пункти потребують максимально можливого захисту від природних ризиків у формі спеціальних запобіжних заходів.

За своєю інтенсивністю, ефектом та спричиненою шкодою ці природні явища (або небезпеки) можуть класифікуватися як природні катастрофи. Відповідно, природна катастрофа є результатом поєднання природної небезпеки та людської діяльності.

Основними природними небезпеками є снігові лавини, засуха, землетруси, повені, зсуви ґрунту, виверження вулканів, цунамі, торнадо, циклони та лісові пожежі.

Протягом останніх десятиріч спостерігається суттєве збільшення кількості, тяжкості та інтенсивності природних катастроф. Існують значні можливості для пом'якшення їх наслідків через запобіжні заходи, наприклад, сучасні технології прогнозу погоди (системи раннього попередження), більш досконале планування використання земель та населених пунктів, а також посилення заходів безпеки під час будівництва.

Планування через участь

Планування через участь є формою планування, яку застосовують державні органи влади (головним чином на місцевому рівні). Вона робить можливою участь громадян у процесі планування.

Найбільш популярною формою планування через участь є обговорення з громадськістю проектів до їх остаточного ухвалення. Застосовуються також більш змістовні та креативні форми участі громадськості, наприклад, семінари та публічне обговорення. Інтернет грає все більш важливу роль у плануванні через участь як через поширення інформації про заплановані проекти, так і в контексті забезпечення інтерактивної комунікації.

Партнерство/ кооперація

Управління політикою територіального розвитку почало суттєво змінюватись з 1980-х років з метою більш ефективної роботи над вирішенням нових завдань. Раніше територіальне управління було головним чином ієрархічним і часто функціонувало за схемою «згори до низу», але ряд факторів сприяв ухваленню більш гнучких підходів, в яких кооперація та партнерство відіграють більш важливу роль, зокрема у наступних сферах:

- вертикальні та горизонтальні стосунки у державних органах управління, які відповідають за територіальне планування та секторальну політику, що здійснює вплив на територіальний розвиток. При цьому зазначені підходи замінюють авторитарну систему стосунків та роблять можливим прогресивне об'єднання різних напрямів державної політики з метою створення додаткових можливостей для територіального об'єднання та сталого розвитку;

- стосунки між державними органами управління та структурами громадянського суспільства, метою яких є поєднання громадянського суспільства з цілями територіального планування, гармонізація державної політики з діями приватного сектору (зокрема, в інвестиційній діяльності) та усунення можливих конфліктів інтересів;
- стосунки між міськими та сільськими районами, метою яких є розвиток сільських районів за допомогою послуг, що надаються міськими районами, в результаті чого може бути зменшено тиск міст на навколишні сільські райони та забезпечено стабільність різноманітних функцій, пов'язаних з стосунками між містами та сільськими районами;
- транскордонне та транснаціональне співробітництво, метою якого є гармонізація політики територіального розвитку у різних державах.

Периферійні регіони

Периферійні регіони розташовані на значній відстані від головних міських та економічних центрів як у межах однієї країни, так і у межах Європейського континенту. Зазвичай периферійні регіони відзначаються більш низьким рівнем економічного потенціалу та доступності у порівнянні з іншими регіонами. Політика регіонального розвитку приділяє периферійним регіонам особливу увагу.

Напівміські райони

Напівміські райони — це райони, які перебувають на певному етапі переходу від власне сільських до міських районів. Ці райони часто утворюють фізичне поєднання між містом та сільськими районами та можуть поступово перетворюватися на повноцінні міські райони. Ключовим компонентом напівміських районів є їх мешканці, адже напівміські райони являють собою заселене середовище.

Більшість напівміських районів межують з повноцінними міськими районами, але деякі з них є кластерами поселень у межах сільської місцевості. Напівміські райони у більшості випадків є результатом субурбанізації або міської експансії. Див. також субурбанізація

Фізичне планування

Фізичне планування має сильний зв'язок з плануванням використання земель, міським дизайном, плануванням транспортного сполучення, ландшафтів та забудови. Воно стосується заходів, які здійснюють безпосередній або вирішальний вплив на фізичну структуру та середовище існування міст та навколишніх районів (на відміну від економічного або соціального планування).

Поліцентрична територіальна структура/ поліцентричний територіальний розвиток

Поліцентрична територіальна структура передбачає існування

плюралістичної системи схожих за розміром міських агломерацій на різних рівнях міської ієрархії на відміну від ситуації, коли єдиний великий міський центр домінує на кожному рівні та навіть унеможливорює існування проміжних рівнів. Принцип поліцентричної територіальної структури та поліцентричного територіального розвитку може застосовуватись на різних географічних рівнях, від європейського до регіонального.

Термін «поліцентричний територіальний розвиток» було уперше використано під час європейських дебатів з питань політики територіального розвитку в рамках Перспективи європейського територіального розвитку (ESDP), після чого цей термін увійшов до Керівних принципів. Вважається, що поліцентричність систем населених пунктів сприяє сталому територіальному розвитку та усуненню територіальних дисбалансів.

Важливим аспектом поліцентричності є те, що вона є чинною на різних рівнях:

- на європейському рівні вона повинна сприяти виникненню альтернативних зон глобальної економічної інтеграції, які можуть протидіяти ефектам поляризації осі Лондон-Париж-Мілан-Мюнхен-Гамбург;
- на проміжному рівні (наприклад, на національному рівні) поліцентричність повинна сприяти створенню збалансованої системи населених пунктів з кількома різними за розмірами міськими регіонами зростання, а не лише з національними столицями країн;
- на регіональному рівні поліцентричність повинна сприяти тому, щоб результати (продукти) зростання та розвитку були також доступні для середніх та малих міст, що має також зберігати та підвищувати життєздатність сільських районів.

Резолюція СЕМАТ № 1 (2006) “Поліцентричний розвиток: підтримка конкуренції, сприяння об’єднанню” зазначає, що поліцентричність є загальною темою, яка охоплює різні концептуальні дебати. Задля підтримки поліцентричного розвитку політика територіального розвитку повинна:

- сприяти обопільному функціональному доповненню між рівнями управління;
- враховувати наявність поліцентричних мережевих структур, які частково перетинаються між собою;
- сприяти інтеграційній політиці, яка охоплює різні сектори на різних рівнях;
- посилювати інституційні ресурси;
- враховувати наявність гнучких інструментів, які дозволяють більш ефективно використовувати інфраструктурні, організаційні та людські ресурси;
- визначати потенціал для зростання та розглядати міста як локомотиви економічного розвитку, які є важливими для ендегенного регіонального розвитку;

- сприяти розбудові адаптованих адміністративних та організаційних структур, здатних забезпечити справедливий розподіл та перерозподіл різних регіональних ресурсів, навантаження та негативні наслідки, пов'язані з рішеннями з питань територіального розвитку, які часто вступають у конфлікт з наявними адміністративними кордонами.

Партнерство між державним та приватним сектором

Партнерство між державним та приватним секторами є формальною угодою (зазвичай, це контракт), відповідно до якої державний орган влади (урядовий орган, регіональні або місцеві влади) та одна або декілька приватних структур зобов'язуються співпрацювати задля створення нових активів або надання послуг.

Приватні структури для такого партнерства зазвичай обираються на конкурсних засадах. Роль державного органу полягає у забезпеченні державних інтересів у такій співпраці. З цією метою зазначений контракт про партнерство точно визначає завдання приватних структур (послуги, які вони повинні надавати, необхідні інвестиції, дотримання норм безпеки і т.д.). Зазвичай участь приватних структур відбувається у формі внесення майна та/або надання передбачених послуг. Існує багато форм партнерства між державним та приватним секторами, наприклад концесії. У контексті неоліберальних економічних систем, які були домінуючими наприкінці 20-го сторіччя, у Європі було започатковано численні проекти партнерства між державним та приватним секторами.

Державні послуги

“Державні послуги” є загальним терміном, який позначає послуги, що (прямо чи опосередковано) надаються громадянам з боку державних органів. Державні послуги надаються у багатьох сферах (наприклад, пасажирські перевезення, поштові послуги, охорона здоров'я, освіта та телекомунікації).

Державні послуги надаються відповідно до принципів рівності (однакові можливості доступу до цих послуг для кожного громадянина) та адекватних умов доступу до них (для більшості державних послуг передбачено дотації, тому що вони є збитковими). У контексті неоліберальної економічної системи, яка виникла у Європі наприкінці 20-го сторіччя, багато структур, які надавали державні послуги, було приватизовано (частково або повністю перетворено на приватні підприємства). Наслідком цього стало зростання цін на ці послуги та погіршення умов доступу до них у різних регіонах. Ця ситуація стала об'єктом тривалих дебатів. За термінологією ЄС державні послуги називаються послугами державного значення.

Регіон

Значення терміну «регіон» є багатовимірним і може стосуватися:

- географічного району з виразною природною ідентичністю або гомогенністю (наприклад, гірський або приморський регіон);
- території з виразною економічною ідентичністю або гомогенністю (наприклад, район навколо великого міста або район, характеристики якого визначаються окремими галузями виробництва);

- політико-адміністративної одиниці під керівництвом виборного регіонального органу або представників державної адміністрації;
- території з власною культурною ідентичністю та історією, які знаходять своє вираження у мові та культурі.

Регіональний розвиток/ регіональне планування

Регіональний розвиток означає підвищення рівня добробуту регіону та відповідні заходи, які реалізуються з цією метою. Регіональний розвиток має виразну економічну орієнтацію, хоча він також може охоплювати соціальні та культурні аспекти.

Регіональне планування є галуззю планування використання земель, яка стосується організації інфраструктури, зростання населених пунктів, а також незабудованих територій на регіональному рівні. Регіональне планування, зазвичай, сприяє регіональному розвитку, але воно також може виконувати інші завдання, наприклад, забезпечення стабільного стану довкілля. Як правило, регіональне планування розглядається як територіальне планування на регіональному рівні.

Менеджмент басейнів річок

Менеджмент басейнів річок означає управління водними ресурсами басейнів річок, до яких належать сама ріка, усі її притоки та ґрунтові води. До заходів з управління водними ресурсами належать дії з запобігання повеням, контроль за діяльністю, яка справляє вплив на рівень та якість водних ресурсів (вилучення води, її забруднення), а також усі заходи, необхідні для збереження екологічного балансу, пов'язаного з гідрологічною системою басейнів річок.

Сільські райони/ сільська місцевість

Сільські райони представляють собою малозаселені території без великого за значенням міста. Сільська місцевість відображає певні форми ландшафтів та форми використання земель, в яких важливу роль відіграє сільське та натуральне господарство.

Сільські райони стають усе більш різноманітними за своєю економічною основою. У той час як у багатьох районах основну роль усе ще відіграє сільське господарство, інші райони розвинули інші джерела надходжень, такі як сільський туризм, дрібне виробництво, житловий сектор та виробництво відновлюваних видів енергії. Багато сільських районів є багатофункціональними, а частина з них знаходиться під впливом міських районів та великих міст (як наслідок удосконалення транспортного сполучення та зв'язку).

Розвиток сільських районів

Розвиток сільських районів є специфічним аспектом освоєння територій. Він пов'язаний з тим, що промислово-урбаністична модель, яка панувала у Європі понад століття, залишила поза процесом зростання та розвитку багато сільських районів (у першу чергу від цього постраждали найбільш віддалені та периферійні райони). Відповідно розвиток сільських районів сьогодні отримав

пріоритетне значення в реалізації політики територіального розвитку у більшості країн Європи.

Протягом останніх років у Європі відбувалася значна диверсифікація сільських районів. При цьому деякі сільські райони отримали неабияку користь від своєї географічної наближеності до великих агломерацій, інші райони зуміли скористатися своїм туристичним потенціалом та/ або розвитком ринку житла. У той же час значна кількість районів і надалі зазнає проблем через свою віддаленість та маргіналізацію, що призводить до міграції населення з цих районів. У зв'язку з цим завдання розвитку сільських районів є різними, вони залежать від контексту та становища конкретного сільського району. Розвиток сільських районів охоплює заходи з покращення доступу до відповідних населених пунктів, умов проживання та стану довкілля, збереження культурних ландшафтів, культурної та природної спадщини, розвитку туризму, підтримки середніх міст та великих сіл у ролі надавачів послуг для навколишніх сільських районів, а також підтримки виробництва високоякісних продуктів регіонального сільського та лісового господарства і обробної промисловості з одночасним запровадженням екологічно безпечних засобів виробництва.

Центр розвитку сільського району

Центр розвитку сільського району є територією переважно сільського типу (обов'язково заселеною), на якій соціальні, економічні зміни та зміни у використанні земель скеровуються та запроваджуються у відповідності з інтегрованим планом розвитку. Такий центр не є просто групою населених пунктів, а виступає цілісним сільським районом, до якого можуть входити одне або декілька малих міст.

План територіального розвитку визначає цілі у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективах. Він визначає напрями розвитку та людські і матеріальні ресурси для досягнення поставлених цілей. Громадянське суспільство, державні та приватні суб'єкти повинні бути партнерами у розробці та оцінюванні такого плану.

Науковий парк

Див. технополіс.

Структура поселення

Див. міська структура.

Територіальний розвиток, політика територіального розвитку

Територіальний розвиток зачіпає усі аспекти стану території (економічні, соціальні, екологічні, фізичні).

В рамках моніторингу територіального розвитку (наприклад, у рамках програми ESPON) відбувається аналіз тенденцій територіального розвитку та здійснюються дослідження з прогнозування територіального розвитку. Ці заходи є необхідними для реалізації політики територіального розвитку.

“Політика територіального розвитку” є терміном, який виник у 1990-

х роках (коли було ухвалено ESDP та Керівні принципи). Цей термін означає політику, спрямовану на підтримку розвитку територій у відповідності з загальними принципами. Необхідно забезпечити належну взаємодію різноманітних державних політик (секторальних та позасекторальних) для дотримання цих загальних принципів, викладених у Керівних принципах та ESDP.

Проекти територіального розвитку

Проекти територіального розвитку розробляються або контролюються державними органами і сприяють територіальному розвитку на різних рівнях. Такі проекти стосуються питань інфраструктури, економічної підтримки або розвитку окремих районів, реабілітації міських районів або відновлення пошкоджених екосистем.

В цілому проекти територіального розвитку є елементами більш масштабних стратегій територіального розвитку. Деякі проекти територіального розвитку за своєю природою реалізуються за схемою «зверху до низу» і передбачають у першу чергу участь державних органів. Одночасно інші проекти реалізуються за схемою «знизу догори» і можуть передбачати активну участь громадськості та приватних структур (наприклад, публічно-приватне партнерство).

Територіальне планування

Територіальне планування стосується методів, які використовуються державним сектором для забезпечення впливу на територіальний розподіл кадрів та заходів на різних рівнях, а також на розташування різних об'єктів інфраструктури, рекреаційних та природних зон.

Заходи з територіального планування реалізуються на різних адміністративних рівнях або рівнях управління (місцевий, регіональний, національний). Кооперація у цій галузі також відбувається у транскордонному, транснаціональному та загальноєвропейському вимірах.

Стратегічна оцінка впливу на довкілля

Стратегічна оцінка впливу на довкілля стосується не окремих проектів (як це передбачено для оцінки впливу на довкілля), а й певних планів та програм у цілому.

Директива SEA (законодавство ЄС), ухвалена у 2001 р., передбачає визначення та оцінку екологічних наслідків окремих планів та програм під час їх розробки і до моменту їх ухвалення. Державні екологічні органи можуть висловлювати свою позицію стосовно цих планів та програм. Усі висловлені зауваження враховуються у ході їх подальшої підготовки. Після ухвалення плану або програми, громадськість інформується про це рішення та про спосіб, у який воно було ухвалено. У випадку, якщо план або програма може справляти суттєвий вплив на розвиток території інших країн, про це повідомляється урядам та громадськості цих країн, після чого вони отримують можливості висловити свої зауваження, які також враховуються під час ухвалення рішень на національному

рівні. Метою SEA є забезпечення більш прозорого планування через залучення громадськості та врахування екологічних аспектів задля забезпечення сталого розвитку.

Субурбанізація

Субурбанізація є процесом розвитку передмість навколо великих міст та міських районів. Головними чинниками цього процесу є зростання (збільшення загальної чисельності населення) та внутрішня реструктуризація міст.

Багато мешканців великих міст під час вибору житла усе частіше віддають перевагу передмістям, з яких вони їздять на роботу до міста. Передмістя є заселеними районами, які розташовані на околиці міста, поза його офіційними межами або навіть поза межами агломерації. Процес субурбанізації часто ототожнюється з процесом міської експансії, особливо, коли мова йде про зростання навантаження на транспортні мережі та руйнування природних ландшафтів та ресурсів.

Сталий територіальний розвиток

Сталий територіальний розвиток є головною метою Керівних принципів. Сталість стосується довгострокових підходів: позитивні результати політики територіального розвитку повинні мати довгостроковий характер; вони не повинні страждати від перегляду тих чи інших важливих питань (наприклад, у розрізі взаємодії різних напрямів державної політики або сфер діяльності). У Керівних принципах зазначено чотири виміри територіальної сталості: економічна, соціальна, екологічна та культурна сталість.

У зв'язку з тим, що численні процеси є викликом для стабільності для нашого спільного європейського майбутнього, політика для забезпечення сталого територіального розвитку повинна виконувати численні завдання, наприклад, зменшення дисбалансів, підтримка збалансованого поліцентричного розвитку, забезпечення заходів з розвитку депресивних населених пунктів, підвищення ефективності транспортних та енергетичних мереж, запобігання або зниження потенційних ризиків небезпечних природних явищ, захист та покращення стану природного та створеного людиною середовища, підтримка екологічно безпечних методів господарювання в аграрному секторі та у лісовому господарстві, збереження існуючої культурної спадщини, залучення нових інвестицій, підтримка існуючих громад у міських та сільських районах, а також більш активне залучення громадськості до реалізації нових підходів територіального розвитку.

Оцінка сталості

Високий відсоток витрат та екологічного навантаження, які пов'язані з будь-яким продуктом чи процесом, визначаються на ранніх етапах розробки, а наслідки від реалізації цих продуктів та процесів можуть тривати до 20 років та більше. Оцінка сталості представляє собою методологію, яка допомагає підприємствам покращувати зазначені характеристики своїх товарів та послуг.

Метою оцінювання продуктів протягом їх життєвого циклу є краще розуміння їх соціального, економічного та екологічного впливу. Оцінка впливу

на сталість також здійснюється з більш далекосяжними намірами. Наприклад, ЄС здійснює оцінки впливу на сталість для використання її результатів під час переговорів про укладення своїх основних багато- та двосторонніх торгових угод. Державна політика, а також партнерство між державними та приватними структурами також можуть бути об'єктом подібних процедур, які можуть визначити їх довгострокові економічні, соціальні та екологічні наслідки.

Технологічні ризики/ технологічна небезпека

Технологічні ризики обов'язково пов'язані з людською діяльністю у таких галузях, як виробництво товарів та енергії, транспорт, будівництво або громадські роботи. Усі ризики, пов'язані з діяльністю людини у промисловості, ядерній енергетиці, гірничо-видобувній промисловості, під час перевезення небезпечних речовин (автомобільним та водним транспортом), а також ризики, пов'язані з можливістю аварій на дамбах, позначаються як основні технологічні ризики.

Відповідне національне законодавство має передбачати запобіжні заходи проти технологічних ризиків, спрямовані на обмеження їх кількості та усунення їх можливих наслідків. Ці положення можуть містити заходи, які належать до політики територіального розвитку, зокрема положення щодо політики використання земель.

Технополіс/технологічний центр/ технопарк/ науковий парк

Технополіс (інші назви: технологічний центр, технологічний парк або науковий парк) є місцем концентрації численних приватних та державних структур, які здійснюють дослідження, розробку та трансфер технологій, забезпечують отримання високоякісної наукової освіти та виробництво високотехнологічної продукції або послуг. У багатьох випадках технополіси охоплюють один або декілька спеціалізованих кластерів, до яких входять високотехнологічні підприємства, інкубатори для нових компаній, бізнес-центри, інноваційні центри та консалтингові компанії.

Головними принципами діяльності технополісів є розвиток синергії між їх різними учасниками (компанії, науково-дослідні установи, сервісні компанії тощо), здійснення дозволеної на території технополісів діяльності (наприклад, ліквідація складських будівель або шкідливих для довкілля виробництв), отримання підтримки з боку державних органів (спрощення процедур придбання та освоєння земельних ділянок, підтримка наукової та освітньої діяльності), наявність оптимального для роботи середовища, що є важливим для іміджу компаній та організацій, які працюють на території технополісу.

Територіальна єдність

Територіальна єдність є глобальною метою територіального розвитку, відповідно до Керівних принципів та ESDP. Хоча цей термін міститься в офіційних документах найвищого рівня, його офіційне тлумачення до цього часу було відсутнім. На думку експертів Ради Європи, територіальна єдність доповнює цілі економічного та соціального об'єднання, вона спрямована на підтримку

гармонійного та гомогенного розвитку усієї території. Існує загальна думка про те, що територіальна єдність є багатовимірним терміном, що має принаймні три основні компоненти:

- якість території: якість життя та середовища, порівняно однакові умови життя на усій території, однаковий доступ до послуг та освіти;
- територіальна ефективність: ефективність енергетичних, земельних та природних ресурсів; конкурентоспроможність економічної структури; привабливість території, внутрішня та зовнішня доступність, здатність опиратися деструктивним силам глобалізації, територіальна інтеграція та співпраця між регіонами;
- територіальна ідентичність: наявність “соціального капіталу” та здатність розробляти загальноприйнятні плани майбутнього розвитку, місцеві ноу-хау та місцева специфіка, виробнича спеціалізація та конкурентні переваги кожної території.

Територіальна співпраця

Під територіальною співпрацею розуміють розробку спільних заходів з реалізації політики територіального розвитку для районів, які відносяться до різних адміністративних одиниць. Територіальна співпраця є особливо важливою у прикордонних регіонах, але вона також є актуальною для адміністративних одиниць у межах однієї країни. Мета територіальної співпраці полягає у полегшенні територіальної інтеграції та підтримці більш конкурентоспроможних та стабільних форм територіального розвитку, які переважають результати самостійної реалізації політики територіального розвитку без співпраці з іншими регіонами. Рушійною силою територіальної співпраці є органи публічної влади на різних рівнях, але можливим є також залучення інших суб'єктів (неурядові організації, приватний сектор, громадянське суспільство).

Територіальне освоєння

Під територіальним освоєнням розуміють процес прогресивної трансформації географічних характеристик заселених територій. До цього процесу належать як фізичні елементи (наприклад, інфраструктура, ландшафти та облаштування міст), так і територіальна структура населених пунктів, тобто географічний розподіл населення та людської діяльності, зокрема, розмір міст та стосунки між ними.

Територіальне освоєння є досить широким терміном, який також може використовуватися для позначення цілей державної політики (“політика територіального освоєння”). Глобальний характер цього терміну пов'язаний з тим, що територіальне освоєння спрямоване не лише на забезпечення економічного зростання відповідних регіонів, а й на забезпечення сталості їх економічного, соціального, екологічного та культурного розвитку. Відповідно, територіальне освоєння приділяє значну увагу якісним показникам і вимагає високого рівня узгодженості у розробці та реалізації державної політики.

Територіальне освоєння відображає сучасну ситуацію в Європі, яка

відзначається низькими темпами зростання та значними регіональними дисбалансами. У період стрімкого зростання економіки після другої світової війни головним завданням державної політики було стимулювання процесів економічного зростання через регулювання використання земельних ресурсів, створення інфраструктури та залучення інвестицій (схожими за змістом термінами є “territorial planning”, “aménagement du territoire”, “Raumordnung”, “Ordenacion del territorio” тощо), але освоєння території стало загальним пріоритетом задля забезпечення зайнятості населення, надання послуг та зменшення дисбалансів у розвитку регіонів.

Територіальне управління

Територіальне управління є засобом практичного впровадження політики (в усіх її формах), яка пов’язана з територіальним розвитком. Критерієм для оцінки територіального управління є його роль у досягненні цілей політики територіального розвитку. Територіальне управління є наслідком якості багаторівневих та міжсекторальних стосунків у сфері державної політики, які стосуються горизонтальної та вертикальної співпраці у формуванні та реалізації цієї політики. У цьому контексті особливе значення мають принципи субсидіарності та взаємодопомоги, викладені у Керівних принципах.

“Територіальне управління також можна тлумачити як виникнення та реалізацію інноваційних форм планування та управління соціально-територіальними процесами. Належне територіальне управління є спрямованим на управління процесами територіального розвитку через врахування територіальних наслідків різних політичних заходів, які плануються державним та приватним секторами. Його метою є також узгодження загальних цілей та визначення спільної відповідальності усіх задіяних суб’єктів через застосування стратегій та політик територіального розвитку”. У зв’язку з цим територіальне управління на його базовому рівні можна тлумачити як культурну обґрунтованість та практичне застосування загальних принципів управління до політики територіального розвитку.

Підвищення якості територіального управління часто вимагає посилення ролі регіональних та місцевих органів влади задля забезпечення об’єднання та підвищення ефективності державної політики на відповідній території.

Територіальний потенціал

Загальновизнаним є той факт, що кожна територія має свій особливий потенціал (або капітал), який робить її відмінною від інших територій. Цей потенціал визначається рядом факторів, до яких можуть належати розташування території, її розміри, наявність виробництва та інфраструктури, клімат, природні ресурси, якість життя громади, довкілля, а також поєднання економічного потенціалу її міст, бізнес-інкубаторів, промислових районів або інших бізнес-мереж, які зменшують витрати. Також слід брати до уваги соціальні та культурні фактори, наприклад, традиції, світогляд, солідарність, обопільну допомогу, а також неформальні правила, які допомагають економічним суб’єктам взаємодіяти в нестабільних умовах.

До територіального потенціалу належить також такий нематеріальний фактор, як комбінація інституцій, норм, практик та суб'єктів (виробники, науковці та політики), завдяки якій виникає певна креативність та готовність до впровадження інновацій.

Термін «територіальний потенціал» (або капітал) базується на теоріях та стратегіях ендogenous розвитку, які розробляються та застосовуються з 1970-х років як відповідь на нестабільність або негативний вплив факторів, що спричиняють безробіття, закриття або перенесення виробництв. Протягом останніх років територіальний потенціал знову став актуальною темою через посилення міжнародної та міжрегіональної конкуренції у контексті європейської інтеграції та прискоренні процесів глобалізації.

Оцінка впливу на територію

Оцінка впливу на територію має на меті визначити вплив, який можуть справляти на територію (зокрема, на стабільність її розвитку та на територіальну єдність) усі типи державної політики, заходи та проекти, що можуть стосуватися територіального розвитку. У цьому контексті слід відрізнити економічний, соціальний, екологічний та культурний вплив на територію. Цей вплив може стосуватися змін у доступності, кількості біологічних видів, популярності тих чи інших районів, можливостях для зайнятості або змін у якості життя.

Оцінка впливу на територію є необхідною, тому що численні секторальні політики/ проекти впливають на розвиток території і при цьому не завжди сприяють досягненню цілей політики територіального розвитку.

Оцінка фактичного впливу на територію показує, яким чином вже реалізовані політичні заходи вплинули на розвиток території і які висновки можна зробити з цього впливу. Така оцінка є корисною для підвищення рівня свідомості відповідних суб'єктів та для вдосконалення методів оцінки.

Попередня оцінка впливу на територію дозволяє передбачити потенціальний вплив запланованих політичних заходів на територію та допомагає відповідним суб'єктам ухвалити правильні політичні рішення.

Метод оцінки впливу на територію має складну природу через необхідність врахування численних можливих факторів, тому ще й сьогодні ще триває робота над його вдосконаленням.

Планування невеликих міст та сільських районів

Цей термін виник у Великобританії (Закон 1947 р. "Про планування невеликих міст та сільських районів" було ухвалено після війни як відповідь на виклики індустріалізації та урбанізації). Сьогодні він широко використовується в Європі.

Він охоплює різні напрями державної політики, наприклад, планування використання земель, міський дизайн, планування ландшафтів, відновлення міст, планування транспортного сполучення та розвиток промислових об'єктів. Загальною метою планування невеликих міст та сільських районів є збереження балансу між економічним розвитком, соціальним добробутом та якістю навколишнього середовища.

Міський розвиток

Як і у випадку з територіальним розвитком, міський розвиток можна розглядати як еволюцію окремого (міського) району або як сукупність різноманітних заходів, спрямованих на його розвиток. Підтримка міського розвитку передбачає реалізацію заходів, які забезпечують посилення економічного, соціального, екологічного та культурного потенціалу міст та міських районів.

Міський розвиток охоплює широкий спектр заходів державної політики, які базуються на міждисциплінарних знаннях. Залучення структур громадянського суспільства у формі спільної участі та партнерства також є важливим для вирішення складних питань міського розвитку. Протягом останніх років цілі сталого розвитку та підтримка соціального об'єднання стали актуальними для стратегій міського розвитку.

Міський дизайн

Міський дизайн є традиційним компонентом міського планування. Він був особливо популярним, коли міське планування знаходило своє відображення у першу чергу у планах забудови. Міський дизайн також широко застосовувався у плануванні нових міст. Останнім часом він більше застосовується для планування територій громадського користування, до яких також належать місця загального користування, зокрема вулиці та парки.

Розробка, облаштування та управління місцями громадського використання вимагають міждисциплінарних знань (інжиніринг, екологія, історія, планування транспортного сполучення, архітектура тощо), а також консультацій та переговорів з різними рівнями управління та зацікавленими суб'єктами.

Міська екосистема

Міська екосистема є сукупністю рослин, тварин та людей, які заселяють міське середовище. Хоча фізичне домінування на цій території належить об'єктам інфраструктури (будинки, автошляхи, каналізація, енергомережі), на ній також розташовані численні зелені насадження (парки, двори, зелені насадження на вулицях, алеї, комерційні ландшафти та незабудовані ділянки), які є «серцем» міської екосистеми.

Хоч усі зазначені елементи території видаються відокремленими один від одного та фрагментованими, вони взаємодіють як єдиний організм. Міські екосистеми, зазвичай, зазнають значного зовнішнього впливу, швидких змін у якостях ґрунтів та зелених насаджень, а також відзначаються нестабільністю температур та водних ресурсів. Життя рослин у міських екосистемах також відрізняється від природних екосистем. Навіть у природних або напівприродних зелених зонах міст флора часто відзначається наявністю видів, які не є типовими для відповідної території. Важливим питанням для міських екосистем є їх здатність створювати здорові умови існування для природної екосистеми та для людей. Відносно нова дисципліна, міська екологія, вивчає та відстежує міські екосистеми (фактори, які дозволяють диким рослинам та тваринам існувати у міському середовищі, а також вплив розвитку міст на екологічні умови). Вона

спрямована на формування умов для покращення умов життя міських громад та покращення їх управління.

Урбанізація

Урбанізація є довгостроковим процесом, під час якого відбувається розростання міських районів, а у містах мешкає зростаюча частина населення.

В Європі урбанізація розпочалася одночасно з промисловою революцією XVIII-го століття і розвинулася на усьому континенті протягом двох останніх століть. Цей процес складався з різних фаз (урбанізація, дезурбанізація або контрурбанізація, реурбанізація), які відбувалися у різний час у різних країнах відповідно до їх географічної або історичної ситуації. Рівень урбанізації показує, яка частина населення країни або регіону мешкає у містах. Ступінь урбанізації — це збільшення чисельності населення міст за певний період по відношенню до загального населення країни або регіону. Урбанізація регіону здійснює значний вплив на його економічний та екологічний стан. Існують різні форми урбанізації, а саме концентрація людської діяльності, населених пунктів та соціальної інфраструктури, наприклад, моноцентричні населені пункти, поліцентричні населені пункти, компактні міста та передмістя.

Урбанізована зона

Урбанізована зона фізично утворює частину міста. Вона відзначається значною часткою забудованої території, високою щільністю населення та високим рівнем зайнятості, а також значною за обсягом інфраструктурою (транспорт та ін.) на відміну від сільських районів. До урбанізованої зони можуть також входити незабудовані зелені території, які використовуються для відпочинку мешканцями міста.

Управління містами

У загальному контексті політики територіального розвитку управління містами охоплює комплекс різних напрямів державної політики, які розроблені та застосовуються на місцевому рівні для вирішення широкого кола питань у таких сферах, як планування використання земель, транспортне сполучення, житлове будівництво, відновлення міст, реабілітація покинутих районів та забруднених територій, захист довкілля, утилізація відходів, енерго- та водопостачання, надання послуг, економічний розвиток, соціальне об'єднання та інтеграція, захист та розвиток культурної спадщини, розвиток культури тощо.

Головні проблеми міст Європи усе частіше представляють собою складне поєднання таких факторів, як втрата власності, низький рівень доходів населення, безробіття, низький рівень освіти та професійної кваліфікації, недостатня якість житла, неадекватна структура міст та їх інфраструктури, а також неконтрольована експансія міст. Міста також повинні підвищувати свою конкурентоспроможність та покращувати власний імідж задля розвитку виробництва товарів та послуг з високою доданою вартістю та з метою залучення інвестицій. Особливим завданням управління містами є відновлення діяльності занепадаючих центральних районів міст та їх передмість. При цьому у центрі

уваги знаходяться не лише їх фізичні та екологічні характеристики, але також економічні та соціальні ресурси мешканців, їх соціальна і культурна інтеграція. Підходи, які поєднують заходи з житлового будівництва та удосконалення інфраструктури міст у межах більш інтегрованих програм відновлення конкретних територій, є важливими елементами політики управління містами.

Міське планування

Міське планування є дисципліною, яка стосується фізичного, соціального, економічного та екологічного розвитку міських регіонів та громад. Міське планування відбувається як процес розробки планів використання земель та планів забудови, а також як процес розробки місцевих будівельних та екологічних норм.

Міське планування перебувало у ХІХ-му столітті під впливом таких нових на той час дисциплін, як архітектура та цивільний інжиніринг, які почали виробляти раціональний та стилістичний підходи до вирішення проблем міст через фізичний дизайн. Протягом ХХ-го століття сферу міського планування було розширено до планування економічного розвитку, соціального та екологічного планування розвитку поселень.

Відновлення міських зон/ регенерація міських зон/ відродження міських зон/ реабілітація міських зон/ відтворення міських зон

До проблем, з якими стикаються міста, належать старіння їх структури, а також зміни їх економічних функцій та соціальних характеристик. Для збереження гармонійного життєвого середовища, динамічного економічного розвитку та збалансованої соціальної структури існує потреба у певних заходах з боку державних органів (інколи у партнерстві з приватними структурами), серед яких слід виділити наступні три типи:

- *відновлення міських зон*

Метою подібних заходів є реалізація масштабних проектів для відсталих міських районів, які спрямовані на розвиток житлового будівництва, сфери послуг, транспортного сполучення, зон рекреації та інших елементів. Інколи вартість відновлення міських зон є досить високою, тому наразі такі заходи застосовуються не так часто у порівнянні з минулими десятиріччями.

- *регенерація та відродження міських зон*

Метою цих заходів є трансформація застарілої соціально-економічної бази міських зон та її адаптація до нових викликів завдяки залученню нових видів економічної діяльності та нових підприємств, модернізації міської інфраструктури, покращення міського середовища та диверсифікація соціальної структури.

- *реабілітація та відтворення міських зон*

Зазначені заходи спрямовані головним чином на регенерацію та збереження архітектурної спадщини міського середовища включно з екосистемами. Окрім реставрації історичної забудови та історичних районів реабілітаційні заходи також охоплюють модернізацію та удосконалення технічних об'єктів, а також їх адаптацію до чинних норм та стандартів у сфері екології та безпеки.

Партнерство між міськими та сільськими районами

Партнерство між сільськими та міськими районами може бути територіальним (потоки людей, фінансових коштів, товарів, інформації та відходів) та секторальним (наприклад, зв'язки між сільським господарством та сферою послуг і виробництвом). У широкому сенсі до такого партнерства також належать заходи «сільськогосподарської діяльності», які реалізуються у містах (наприклад, сільськогосподарське виробництво у містах), а також заходи «міського» характеру (наприклад, виробництво товарів та послуг), які реалізуються у населених пунктах сільського типу.

Протягом останніх десятиріч спостерігається інтенсифікація партнерства між сільськими та міськими районами в усіх країнах Європи, що знаходить своє відображення у збільшенні потоків робочої сили до великих міст, заходах з організації рекреації та дозвілля, переїзді міських мешканців до сільської місцевості та перенесенні функцій та заходів міського характеру до сільських населених пунктів. Іншими словами, зростає вплив міст на сільські райони. Зв'язки між містами та сільськими районами є важливими для забезпечення збалансованого економічного розвитку та зменшення вразливості менш розвинутих сільських районів. Взаємодія між міськими та сільськими районами часто справляє критичний вплив на використання та управління природними ресурсами, зокрема, у напівурбанізованих районах.

Задля підтримки гармонійного територіального розвитку вживаються заходи із заснування партнерства між сільськими та міськими громадами, інтереси яких представлені їх органами управління, а також неурядовими організаціями та громадськістю. Вони спрямовані на надання необхідних послуг, захист природних ресурсів, підтримку регулярних контактів між містами та селами та розвиток економічної синергії.

Міська експансія

Міська експансія представляє собою незаплановане та неконтрольоване розширення міського середовища за рахунок прилеглих до міста територій. Цей термін також використовується для позначення експансивного, швидкого та інколи несприятливого розростання міст на великій території. Міська експансія відзначається кількома моделями використання земель, до яких належить, зокрема, зонування з метою використання земель у єдиному режимі (комерційна діяльність, житловий або промисловий район); створення громад, яке сильно залежить від автомобільного сполучення; території з меншою щільністю використання, але з більш масштабною інфраструктурою (автошляхи, більші за розміром складські площі, великий автопарк). Іншою рисою міської експансії є недостатність різноманітних моделей забудови, що інколи створює враження уніфікованого міського середовища.

Міська структура/ структура поселення

Функціональний огляд та аналіз міст, інших населених пунктів дозволяє визначити їх інфраструктуру, яка характеризується такими елементами як,

морфологія міста (компактне або розширене, один центр або декілька центрів), розподіл міських зон за віком (середньовічні, сучасні тощо), наявність головних профільних функцій (комерційна діяльність, житлові або промислові райони, зони дозвілля тощо), соціальний розподіл (бідні та покинуті райони, райони для середнього класу, райони з великою кількістю некорінного населення тощо), а також основними даними щодо мереж транспортного сполучення та комунікацій (система шляхів, громадський транспорт).

Структура поселення стосується розподілу усіх типів населених пунктів (міста, великі міста, великі та малі села) на певній території. Необхідно також розрізняти наступні поняття: агломерація (різні населені пункти, організовані навколо домінуючого великого міста), розпорошене поселення (гомогенний розподіл малих та середніх міських поселень на певній території), поліцентричне поселення (організація регіону навколо кількох міських поселень), мережа міст (міські поселення, які сильно залежать одне від одного у функціональному плані без територіальної єдності) та конурбація (група різноманітних міських поселень, розташованих близько одне до одного).

Зонування

Див. планування використання земель.

РОЗДІЛ III. МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СЕМАТ «КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЗБАЛАНСОВАНОГО СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ»

(м. Київ, 11-12 червня 2009 р.)

11 червня 2009 р. на базі Міністерства регіонального розвитку та будівництва України було проведено міжнародну конференцію «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту». Цей захід було організовано у співробітництві з Радою Європи, Швейцарсько-українським Проектом підтримки децентралізації (DesPro), Німецьким бюро технічного співробітництва в Україні (GTZ) та Посольством Королівства Норвегія в Україні.

Метою конференції, яка є складовою частиною Робочої програми СЕМАТ на 2007-2010 рр., було визначено популяризацію інтегрованого підходу до регіонального планування та доброго врядування на місцевому на регіональному рівнях, особливо стосовно:

- впровадження Рекомендації (2002) 1 щодо Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, ухвалених 30 січня 2002 р. Комітетом Міністрів Ради Європи;
- вироблення пропозицій для підготовки 15-ї сесії СЕМАТ, яка відбудеться в Російській Федерації у 2010 р. на тему «Майбутні виклики: сталий просторовий розвиток Європейського континенту у змінюваному світі».

В рамках конференції 12 червня 2009 року було проведено 90-те засідання Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ, а також засідання робочої групи з питань реалізації Ініціативи щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса.

Міжнародну конференцію «Комплексний підхід до збалансованого сталого просторового розвитку Європейського континенту» відкрив Міністр регіонального розвитку та будівництва України **Василь Куйбіда**, який подякував представникам Ради Європи, Швейцарсько-українського Проекту підтримки децентралізації (DesPro), Німецького бюро технічного співробітництва в Україні (GTZ) та Посольства Королівства Норвегія в Україні за сприяння в організації цього заходу.

Василь Куйбіда наголосив, що сучасна система територіального планування в Україні сформувалась на основі багаторічного вітчизняного досвіду, який розвивається, особливо останнім часом, дедалі більше згідно з вимогами європейської політики просторового розвитку. При цьому українські фахівці спираються на Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту та інші документи СЕМАТ, Ради Європи і Європейського Союзу. Відбувається переорієнтація на забезпечення соціальної єдності, зміцнення незалежності та територіальної цілісності України, а також більш чітке розмежування повноважень і відповідальності між державними органами та органами місцевого самоврядування, що створює принципово нові можливості для подальшого демократичного розвитку українського суспільства.

При цьому зростає роль територіального планування як ефективного інструменту інтеграції на конкретних територіях не тільки місцевих, регіональних та загальнодержавних інтересів, а й різноманітних секторальних інтересів, обґрунтованого визначення перспектив їх збалансованого розвитку. Сучасний світ демонструє зростання ролі простору в суспільному розвитку. Це обумовлюється тим, що простір розглядається не просто як пасивне вмістище різних видів діяльності, а як складна біо-соціо-економічна система, яка завдяки своїм диференційованим особливостям активно впливає на вибір рішень щодо напрямів та інтенсивності використання простору.

На сьогодні в Україні діяльність у цій сфері регулюється законами «Про основи містобудування», «Про планування і забудову територій», «Про архітектурну діяльність», «Про охорону культурної спадщини», «Про Генеральну схему планування території України», «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» та іншими нормативно-правовими актами, а також державними будівельними нормами, нормативними документами тощо.

Незважаючи на те, що законодавча база у сфері територіального планування, містобудівної діяльності в Україні є досить розвинутою і врегульовує найважливіші питання у цих сферах, вона все ж таки потребує подальшого удосконалення. Оскільки закони та інші нормативно-правові акти, що є її складовими, приймалися протягом сімнадцяти років за різних умов соціально-економічного розвитку країни, вони потребують певного удосконалення та взаємоузгодження. Збалансований розвиток територій неможливий без удосконалення територіальної організації влади та територіального планування, що включає Генеральну схему планування території держави, схеми планування території областей, районів, генеральні плани міст, сіл і селищ.

У Європейському Союзі визнається, що у взаємодії галузевого та територіального планування провідну роль відіграє саме територіальне планування. Це обумовлюється тим, що (на відміну від багатьох видів галузевих прогнозів і програм) територіальне планування та відображаючи його містобудівна документація на національному, регіональному та місцевому рівнях:

- є безпосередньо орієнтованою на людину, на створення для неї повноцінного життєвого середовища;
- об'єктивно має міжвідомчий характер і його завданням є взаємоузгодити на конкретній території різновекторні інтереси окремих галузей;
- головним його об'єктом є основа національного багатства — земля.

На жаль, всупереч Закону України «Про планування і забудову територій», це не завжди враховується. Продовжується практика розробки стосовно однієї й тієї ж самої території мало пов'язаних один з одним прогнозних документів. У новому проекті закону «Про державне прогнозування і стратегічне планування в Україні» про роботи з територіального планування навіть не згадується.

До речі, одним із основних завдань Мінрегіонбуду є участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної регіональної політики, зокрема шляхом забезпечення сталого територіального розвитку. Сталість стосується довгострокових підходів: позитивні результати політики територіального розвитку повинні мати довгостроковий характер, вони не повинні залежати від перегляду пріоритетів державної політики. Як відомо, існує чотири виміри сталого територіального розвитку: економічний, соціальний, екологічний та культурний.

Василь Куйбіда визначив основні проблеми, які об'єктивно перешкоджають цілісній реалізації в Україні Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту:

1. Недосконалість адміністративно-територіального устрою і, як наслідок, значні адміністративні перепони для управління процесом ефективного використання земельних ресурсів.
2. Низький рівень розвитку місцевого самоврядування як дієздатного інституту публічної влади, спроможного приймати рішення під свою відповідальність.
3. Недосконалий механізм фінансування і неналежне фінансове забезпечення програм регіонального розвитку.

Міністерством розроблено низку документів, покликаних врегулювати згадані проблеми просторового розвитку країни, зокрема, підготовлено проекти Концепції державної регіональної політики, Концепції реформи адміністративно-територіального устрою, Концепції реформи місцевого самоврядування. На базі цих документів триває робота з підготовки Бюджетного кодексу, нових редакцій законів «Про основні засади державної регіональної політики», «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про адміністративно-територіальний устрій». Прийняття цих законопроектів дозволить забезпечити реалізацію наступних компонентів сталого розвитку:

- гармонійне поєднання норм різних законів, що стосується

територіального планування. Йдеться, насамперед, про розробку нового типу планувальної документації — генерального плану громади, що поєднуватиме в собі норми генерального плану поселення та територіального планування району. Це дозволить забезпечити просторову неперервність планування розвитку території;

- спрощення процедур прийняття рішень щодо руху земель. Йдеться про симетричну модель переходу земель у приватну власність та навпаки — викуп землі для суспільних потреб. В обох випадках за основу визначення ціни таких трансакцій потрібно брати ринкову ціну землі. Звичайно, її потрібно використовувати також при розрахунку податку на землю;
- формування інфраструктури геопросторової інформації в Україні. Це буде досягнуто шляхом розмежування повноважень самоврядування та виконавчої влади в управлінні землею. Місцеве самоврядування наділяється правом розпорядження землею, у той час як місцеві державні адміністрації — правом контролю за законністю процедур, насамперед, цільовим використанням землі. Оскільки основою цього процесу повинні стати єдині бази геоінформаційних систем, що унеможливить чисельні зловживання, які є в сьогоdnішній, закритій для суспільства системі;
- фінансовий супровід програм та проєктів регіонального розвитку. У зв'язку з цим Міністерством пропонується створення Фонду регіонального розвитку, який міг би фінансово підтримувати інфраструктурні проєкти на довгостроковій основі. Наявність такого фонду дозволить розширити можливості України для участі у транскордонних проєктах та реалізації глобальних програм створення евокоридорів.

Як пілотний проєкт організації окремих програм розвитку території, можна розглядати проєкт Закону України «Про розвиток гірських територій в Україні», розроблений в рамках реалізації Конвенції сталого розвитку Карпат, ратифікованої Україною. Проєкт передбачає передачу повноважень з розвитку гірських територій на обласний рівень, що супроводжується передачею коштів і, звичайно, відповідальності. Можна очікувати, що з прийняттям цього закону активізується й транскордонне співробітництво.

Наводячи лад у сфері планування, забудови територій та просторового розвитку, необхідно забезпечити подальше удосконалення, з урахуванням сучасних умов, містобудівної документації, особливо генеральних планів населених пунктів як робіт, що мають визначати зміст стратегічної та оперативної діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Так, наприклад, в якості одного з основних цільових показників, що визначає обсяги майбутнього будівництва та потреби в територіях, приймається середня житлова забезпеченість. У пропозиціях до нового Генерального плану міста Києва пропонується, що до 2015 р. цей показник зросте до 27 м²/люд., а до

2025 р. — до 35. Але у 2008 р. майже десяту частину приросту міського житлового фонду досягнуто за рахунок спорудження 253 індивідуальних будинків з середньою площею 471 м². Тобто, на одного мешканця в цих будинках припадає 160-170 м². В той же час житлова забезпеченість 20% киян стабільно менша 14м² на людину. Тому цей показник міг застосовуватися лише при плановій економіці, коли держава безкоштовно забезпечувала громадян житлом за встановленими нормами. Видається, що одним з основних критеріїв якості Генерального плану мають бути витрати часу на пересування від місця проживання до місця роботи. У Києві (як це визначено в державних будівельних нормах) для 90% працюючих це 45 хвилин. Було б доцільним у 2009 р. розробити експериментальний проєкт Генерального плану одного-двох міст з відпрацювання нових методичних засад проектування.

У кінці свого виступу Василь Куйбіда висловив сподівання на подальшу підтримку з боку Ради Європи, інших міжнародних організацій діяльності Мінрегіонбуду щодо реалізації нової державної регіональної політики, одним з основних елементів якої має стати впровадження Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту та утворення пілотних (модельних) регіонів СЕМАТ в Україні.

За дорученням Міністерства регіонального розвитку Російської Федерації до учасників конференції з вітальним словом звернулась **Олена Садовнікова**, голова Комітету вищих посадових осіб Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ), яка зазначила, що у 2010 році СЕМАТ святкуватиме свій сорока річний ювілей. Цей факт, на думку О.Садовнікової, надає додаткової ваги діяльності Комітету СЕМАТ.

Російська Федерація визначила основною темою свого головування в Комітеті СЕМАТ - «Виклики майбутнього. Сталий просторовий розвиток Європейського континенту в умовах, що змінюються» з метою розгляду найбільш актуальних тем, що стосуються питань сталого розвитку в умовах глобалізації, її впливу на території, економіку та соціальне середовище, а також створення нових транспортних та торгівельних коридорів, питань нової культури територій та зміни клімату, екології та демографії, розселення та доступу до життєвих цінностей. Більшість з цих питань було обговорено на міжнародних конференціях протягом останніх років, а зроблені висновки виявились корисними для європейської спільноти.

О.Садовнікова висловила впевненість, що тема цієї конференції викличе зацікавлення та жваве обговорення, а також сприятиме виробленню корисних висновків та рекомендацій.

У своєму вступному слові **Роберт Палмер**, директор Департаменту з питань культури, культурної та природної спадщини Ради Європи, відзначив, що одним з головних завдань конференції є обговорення шляхів посилення співробітництва між державами-членами Ради Європи задля сприяння ефективному врядуванню у сфері просторового планування, яке має базуватися на горизон-

тальний, вертикальний та міжсекторальний взаємодії.

Роберт Палмер підкреслив, що горизонтальна взаємодія стосується економічної, фінансової та соціальної політик. При підготовці та ухваленні рішень чи програм слід враховувати від самого початку різні просторові умови та очікувані територіальні впливи. Під час розробки проектів просторового розвитку особливо важливою є взаємодія секторальних політик, що мають великий географічний вплив, наприклад, з питань транспорту, сільського господарства та охорони навколишнього середовища.

Що стосується вертикальної взаємодії, то вона має бути організована між різними адміністративними одиницями таким чином, щоб забезпечити адаптацію місцевих пріоритетів до рішень, прийнятих на вищому рівні. У свою чергу, центральна влада під час прийняття рішень повинна враховувати проекти та пропозиції місцевої влади. У той час, коли зусилля центральної влади у більшості випадків концентруються на питаннях транснаціонального, національного та міжрегіонального значення, влада регіонального рівня має відповідати за забезпечення сталості просторового розвитку разом з місцевою владою і громадськістю.

Роберт Палмер зауважив, що участь суспільства у процесі просторового планування має фундаментальне значення. Він також наголосив на важливості наступних завдань у діяльності Комітету СЕМАТ, а саме: порівняти підходи різних країн, визначити та розповсюдити кращі практики впровадження стандартів з питань доброго врядування та сталого просторового розвитку.

Було також підкреслено, що Київська конференція має привернути увагу центральних та місцевих влад, громадськості держав-членів Ради Європи до питань територіального виміру демократії, соціальної та територіальної єдності, а також забезпечити внесок у підготовку 15-ї міністерської конференції СЕМАТ (м. Москва, 2010 р.).

Від імені Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи учасників конференції привітала **Наталія Романова**, Віце-президент Конгресу, Віце-президент Асоціації місцевих та регіональних влад України, голова Чернігівської обласної ради.

Вона зазначила, що Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи завжди приділяв і продовжує приділяти належну увагу питанням просторового планування, сталого місцевого та регіонального розвитку, які є важливими елементами ефективної системи місцевого самоврядування. Так, Конгресом було підтримано рішення щодо ухвалення Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту. Слід зазначити, що у червні 2007 р. під час 15-ї сесії Європейської Конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування, було затверджено резолюцію та рекомендації щодо Європейської стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, яка у березні 2008 р. була ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи. Одним з двадцяти принципів згаданої Стратегії є принцип сталого розвитку.

Враховуючи той факт, що під час наступної міністерської конференції СЕМАТ має бути обговорено сім основних тематичних питань Робочої програми СЕМАТ на 2007-2010 роки, Наталія Романова підкреслила важливість питань транскордонного співробітництва та територіальної інтеграції Європейського континенту.

Було, зокрема, наголошено, що з ухваленням нового законодавства України про місцеве самоврядування (насамперед, з ухваленням законів «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про транскордонне співробітництво»), ратифікацією Верховною Радою України Європейської Хартії місцевого самоврядування в Україні поступово складаються необхідні передумови для розвитку транскордонного співробітництва як інноваційної форми міжнародної діяльності органів місцевого самоврядування.

У рекомендаціях парламентських слухань «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва», що відбулися у червні 2007 р., зокрема, зазначається, що подальша реалізація сучасних можливостей транскордонного співробітництва є гарантією подальшої реалізації в Україні принципу субсидіарності та забезпечення сталого соціально-економічного і просторового розвитку регіонів у інноваційно-інвестиційний спосіб.

Перспективність реалізації цих нових можливостей європейської інтеграції визначається унікальними геополітичними особливостями України, яка одночасно межує як з новими членами Європейського Союзу на Сході (Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією), так і країнами колишнього СРСР: Росією, Білоруссю та Молдовою. 19 регіонів України є прикордонними.

На сьогодні вже здійснено низку вагомих проектів і програм, спрямованих на розширення промислової кооперації, розбудову кордонів та прикордонної інфраструктури, охорону навколишнього середовища, розвиток місцевого самоврядування. На території України діють сім єврорегіонів: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), Карпатський єврорегіон (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Слобожанщина» (Україна, Росія) та «Ярославна» (Україна, Росія).

На думку Наталії Романової, Чернігівська область та єврорегіон «Дніпро» могли б стати пілотним (моделним) регіоном СЕМАТ для реалізації Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту. Головною метою діяльності єврорегіону «Дніпро», утвореного у 2003 році у м. Гомелі, є сприяння соціально-економічному розвитку, науковому й культурному співробітництву прикордонних територій України, Білорусі та Росії.

Відповідно до Статуту, єврорегіон було створено з метою розвитку співробітництва прикордонних територій у наступних галузях:

- економічний розвиток;
- регіональне планування;
- комунікації, транспорт і зв'язок;

- освіта, охорона здоров'я, спорт і туризм;
- охорона навколишнього середовища;
- ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій та стихійних лих;
- сприяння розширенню контактів між мешканцями прикордонних територій, розвиток співробітництва між установами й організаціями, а також суб'єктами господарської діяльності.

В рамках євро регіону «Дніпро» вже реалізовано низку проектів і програм, спрямованих на розвиток прикордонної інфраструктури. Стосовно тематики проектів, на даний час найбільш актуальним питанням є розробка комплексної програми (стратегії) розвитку євро регіону. Потреба в такому документі викликана необхідністю узгодження великої кількості напрямів співробітництва та включення до діяльності євро регіону установ та організацій трьох областей.

Наталія Романова висловила подяку за підтримку ініціативи створення модельного регіону СЕМАТ (на базі Чернігівської області) представникам Міністерства регіонального розвитку та будівництва України, Секретаріату Ради Європи, Послу Королівства Норвегія в Україні Олаву Берстаду та представнику Норвегії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ Аудуну Мофлагу.

Від імені Швейцарсько-українського Проекту підтримки децентралізації (DesPro) учасників конференції привітала **Оксана Гарнець**, керівник проекту.

На її думку, учасники конференції мають обмінятися думками та досвідом з питань реалізації політики сталого просторового розвитку. Сьогодні зростає роль територіального планування як ефективного інструменту інтеграції місцевих, регіональних та загальнодержавних інтересів на конкретних територіях.

Оксана Гарнець відзначила, що у Стратегії діяльності Швейцарського агенства з питань розвитку та співробітництва в Україні зазначено, що пріоритетними напрямками його діяльності є підтримка доброго врядування та децентралізації. Ця діяльність, що здійснюється у тісному співробітництві з Мінрегіонбудом, спрямована, перш за все, на підтримку впровадження нової державної регіональної політики, реалізацію стратегії децентралізації, надання більш якісних послуг на місцевому рівні та підтримку сталого місцевого розвитку. Одним із важливих завдань Швейцарського Агенства з питань розвитку та співробітництва є забезпечення сталих та довгострокових результатів цієї діяльності. З метою досягнення цих завдань Агенство разом з Мінрегіонбудом вибудовує підходи до співробітництва у цій сфері з міжнародними донорськими організаціями (через діяльність робочої групи «Децентралізація та місцеве самоврядування» в рамках урядово-донорської тематичної підгрупи А4 «Регіональне співробітництво»).

О. Гарнець висловила впевненість, що одним з практичних результатів конференції має стати вироблення інноваційних підходів до подальшої реалізації політики сталого територіального розвитку.

У своєму вступному слові керівник проекту Німецького бюро технічно-го співробітництва (GTZ) «Сприяння економічному розвитку та зайнятості в Україні» **Антон Вірт** підкреслив, що тематика конференції СЕМАТ цілком відповідає пріоритетам згаданого проекту. Просторове планування включає як нові

можливості для розвитку, так і ризики.

На сьогодні перед урядовцями та політиками постають завдання як подолати ці ризики, приділивши особливу увагу питанням просторового планування на центральному рівні. Просторовий розвиток набуває останнім часом дедалі більшого значення. У зв'язку з цим особливої уваги потребують питання міграції, оскільки міграційні процеси можуть негативно вплинути на регіональний розвиток та просторове планування. На думку Антона Вірта, органи центральної влади України сьогодні мають обмежену кількість інструментів захисту національної економіки. У зв'язку з цим надзвичайно важливим завданням є продовження роботи у цій галузі, зокрема з питань розвитку конкурентоспроможності регіонів.

Перед учасниками конференції з вітальним словом виступив посол Королівства Норвегії в Україні **Олав Берстад**, який зауважив, що просторове та регіональне планування є важливим інструментом для подолання низки проблем, починаючи від демографічного занепаду в певних регіонах Європи, закінчуючи такими питаннями, як міграція населення, енергетика, зміна клімату та наслідки глобалізації. Нагальним питанням є використання природних та культурних ландшафтів Європи із урахуванням інтересів нинішніх та майбутніх поколінь.

Норвегія спромоглася певною мірою зберегти традиційну модель поселень, в малих містах уздовж узбережжя, в центральних та гірських районах та в північній частині Норвегії. Але процеси урбанізації та централізації спричиняють виникнення багатьох проблем. З іншого боку, інформаційне суспільство, Інтернет та останні досягнення у сфері комунікацій дали можливість громадянам бути більш мобільними. Іншими словами, нові технології можуть певною мірою пом'якшити тиск централізації на суспільство та ландшафти.

Ще одним фактором, який має як позитивний, так і негативний вплив на життя людей та просторове планування є кліматичні зміни. Для нас більш теплий клімат, крім іншого, означає нові транспортні маршрути, зокрема морські шляхи через Північний Льодовитий океан. Зміна клімату відкриє нові райони для постійного проживання людей та економічної діяльності. Вона надасть доступ до нових мінеральних та енергетичних ресурсів як на суші Півночі, так і на морі. Такі фундаментальні зміни вже є частиною наших роздумів, коли мова йде про Європу.

Сьогоднішня фінансова та економічна криза буде мати не лише великі економічні втрати, але й нові можливості для розвитку регіонів Європи, що створює простір для нових ідей та інновацій. У зв'язку з цим необхідно посилити міжнародне співробітництво з метою більш раціонального використання природних ресурсів.

Перша пленарна сесія конференції на тему «Нові виклики для збалан-

сованого сталого територіального розвитку» проходила під головуванням **Діда Мішала**, Віце-президента Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ, представника Франції в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ.

Першим із доповіддю «Як узгодити розростання територій великих міст зі збалансованим територіальним розвитком у ширшому масштабі» виступив **Робер Лафонт**, Віце-президент Міжнародної федерації житлової політики та планування (FINUAT), який звернув увагу на двох важливих питаннях:

- міське та територіальне планування;
- міське та територіальне врядування.

Було зазначено, що моделі розвитку міст потрібно розглядати в контексті наслідків кліматичних змін і забезпечення заходів зі зменшення викидів вуглекислого та парникового газів в атмосферу, економного споживання енергетичних і природних ресурсів, скорочення відходів і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, збалансованого використання простору і збереження ландшафтів.

Такі підходи слід застосовувати як на рівні окремих будинків, так і на рівні міст та інших територій. Є дуже важливим знайти баланс між економічним розвитком і правом громадян на просторовий комфорт, водночас уникаючи хаотичного розширення меж міст, поглинання територій і погіршення стану природних ландшафтів.

Що стосується міського та територіального врядування, Робер Лафонт наголосив на важливості діяльності Ради Європи щодо впровадження Стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні. До цієї ініціативи мають бути залучені неурядові організації, особливо в рамках Комісії сталого територіального розвитку Конференції міжнародних неурядових організацій Ради Європи, яка покликана сприяти виявленню та поширенню кращих практик у сфері просторового/регіонального розвитку, а також розвитку партисипативної демократії на усіх рівнях.

У своєму виступі «Територіальне планування в Україні: європейські застави та національний досвід» заступник директора «Українського державного науково-дослідного інституту проектування міст «Діпромісто» **Юрій Палеха** зазначив, що період активної трансформації українського суспільства, наближення України до загальноєвропейських цінностей зумовлюють розробку нової стратегії містобудівного проектування. Відчувається потреба у розробці та прийнятті єдиного законодавчого містобудівного документу, яким має стати Містобудівний кодекс України.

Найбільш оптимальним принципом управління просторовим розвитком територій, тобто регіонів та окремих населених пунктів, який покладений в основу проекту Містобудівного кодексу, має стати ієрархічний підхід, що передбачає розробку у певній послідовності містобудівної документації на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях:

1. Загальнодержавний рівень містобудівної документації має вклю-

чати розробку Генеральної схеми планування території України, головними завданнями якої є визначення стратегії територіального розвитку держави та її окремих регіонів на найближчі 25 років.

2. Регіональний рівень містобудівної документації з урахуванням загальнодержавних пріоритетів вирішує питання територіального розвитку окремих регіонів України (Автономна Республіка Крим, окремі області та адміністративні райони). Цей рівень включає також розробку схем планування окремих частин території України — узбережжя Чорного та Азовського морів, гірських територій Карпат, територій, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, транскордонних регіонів.

3. Місцевий рівень передбачає розробку містобудівних проектів для окремих населених пунктів. У першу чергу сюди відносяться генеральні плани, а також деякі інші види містобудівних документів — детальні плани, місцеві правила забудови тощо.

Запровадження ієрархічної моделі розробки містобудівної документації та запровадження Містобудівного кодексу має наблизити Україну до реалізації загальноновизнаних європейських підходів, активізувати розроблення містобудівної документації, адже переважна кількість населених пунктів (у більшості випадків мова йде про середні та малі міста) мають генеральні плани, що були розроблені та затверджені у 1975-1980 роках і сьогодні вже втратили свою актуальність.

Юрій Палеха зазначив, що відродження незалежності України принципово змінило пріоритети у плануванні просторового розвитку держави та створило необхідні передумови для розробки національної стратегії планування на загальнодержавному рівні та реалізації Генеральної схеми планування території України, яка була розроблена протягом 1998-2001 років і затверджена у лютому 2002 року.

Метою Генеральної схеми є забезпечення планувальної основи для раціонального використання території України, створення та підтримки повноцінного життєвого середовища, охорони довкілля та здоров'я населення, охорони пам'яток історії та культури, а також визначення державних пріоритетів розвитку систем розселення, виробничої, соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури.

Генеральна схема планування території України містить близько 30 окремих схем, які відображають багатоаспектний аналіз проблем, передумови та обмеження планування території України. У цьому документі також розглянуто такі питання, як геостратегічне та геоекономічне положення України, земельні, водні, лісові, рекреаційні та лікувально-оздоровчі природні ресурси, демографічний, науковий і виробничий, історико-культурний і туристичний потенціал міжнародного та державного значення, мережа населених пунктів, соціальна та інженерно-транспортна інфраструктури, інвестиційний комплекс, екологічна ситуація, техногенно-природна безпека.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України, щорічно здійснюється моніторинг Генеральної схеми за системою затверджених показників. Його результати є основою доповіді, яку Мінрегіонбуд у термін до 1 жовтня щорічно

готує для передачі Кабінету Міністрів України.

На сьогодні в Україні вже завершено розробку нових схем планування шести регіонів — Автономної Республіки Крим, Вінницької, Львівської, Миколаївської, Одеської та Черкаської областей. Триває розробка схем планування ще 16 областей. 15 цих документів розробляються в інституті «Діпромiсто», а ще один (схема планування Київської області) — в Інституті НДПІ містобудування.

Прикладом однієї з найбільш вдалих розробок є Схема планування території Львівської області, яка є прикордонним регіоном з розвинутими між-державними та міжрегіональними економічними зв'язками, транзитною зоною з перспективним проходженням міжнародних європейських транспортних коридорів Київ — Берлін (А-3) та Львів — Ужгород — Словацько-Угорський кордон (А-5). Область входить до складу євро регіонів «Карпати» і «Буг», що відкриває додаткові можливості для розв'язання спільних транскордонних соціально-економічних та екологічних проблем. З містобудівної точки зору Львівська область є центральним планувальним вузлом для формування надобласного економічного регіону та міжобласної системи розселення (включаючи Івано-Франківську, Чернівецьку, Закарпатську, Волинську та Рівненську області). На цій єдиній планувальній основі передбачається розвиток системоформуючих міжобласних демографічних та соціально-економічних зв'язків.

У процесі розробки схеми планування території, з метою здійснення аналізу соціально-економічного та містобудівного розвитку Львівської області та виявлення внутрішніх диспропорцій між окремими адміністративно-територіальними одиницями, запроваджено систему показників, яка враховує особливості розвитку соціально-економічного комплексу Львівщини. Загалом у межах області виділено 5 планувальних районів: Північний, Північно-Східний, Центральний, Прикарпатський та Карпатський.

Серед розробок схем планування особливого значення набувають проекти, які стосуються планування спільного розвитку територій кількох областей або розвитку транскордонних регіонів, що охоплюють прикордонні території України та сусідніх держав.

Юрій Палеха поінформував учасників конференції про виконання інститутом «Діпромiсто» ще одного важливого містобудівного проекту для півдня України — схеми планування території узбережжя Азовського та Чорного морів.

У межах прибережної смуги, що займає близько однієї п'ятдесятої частини території України, зосереджена одна десята частина населення. З точки зору містобудівного розвитку прибережних територій Чорного та Азовського морів важливим є врахування загальнодержавних інтересів при плануванні територіального розвитку окремих областей, які прилягають до морського узбережжя. Тільки після врахування цих інтересів є можливою розробка наступного комплексу містобудівної документації на місцевому рівні.

Серед головних завдань, які вирішені у Схемі планування узбережжя, можна виділити встановлення меж Приморського регіону та додаткове визначен-

ня 90 тис. га територій, які необхідно зарезервувати виключно для розміщення рекреаційно-оздоровчих закладів. Як показують розрахунки, одночасне перебування організованих відпочиваючих у регіоні може скласти 3 млн. осіб проти 455 тис. на сьогодні. Цей регіональний проект має велике значення для розвитку регіонального планування у приморських областях та районах. Він започатковує серію міжобласних розробок, що стосуються розвитку найбільш проблемних регіонів. Актуальним у подальшому є розробка аналогічних проектів для зони Карпат, Полісся, Донбасу, Промислового Придніпров'я.

Для України важливого значення набуває розвиток єврорегіонів, що має сприяти інтенсифікації міждержавного співробітництва у сфері просторового планування. Іншим перспективним напрямом є розвиток транскордонних регіонів у межах адміністративних одиниць суміжних держав. Мова йде про формування 7 транскордонних регіонів: Україна-Польща, Україна-Словаччина, Україна-Угорщина, Україна-Румунія, Україна-Білорусь, Україна-Росія та Україна-Молдова.

За інформацією Юрія Палехи, на сьогодні вже завершено розробку транскордонних проектів «Україна-Словаччина» та «Україна-Білорусь»; на стадії розробки перебувають ще три транскордонні проекти — «Україна-Польща», «Україна-Угорщина» та «Україна-Молдова».

Юрій Палеха окремо зупинився на проблемах реалізації третього, місцевого рівня містобудівної документації, який має ґрунтуватися на рішеннях планувальної документації другого, регіонального рівня.

Окремо було проаналізовано проблеми розробки генеральних планів населених пунктів. Так, за часів Радянського Союзу розроблення генеральних планів було підпорядковано вимогам планової економіки. Перехід України на засади ринкової економіки зумовив і зміну методології проектування. Сьогодні розробляються генеральні плани на основі принципово нових методологічних засад. Вони полягають у тому, що містобудівна модель розвитку на період до 2031 року має базуватись не на екстенсивних, а на інтенсивних принципах. Головним фактором, що визначатиме розвиток більшості українських міст у найближчі 20-25 років, буде скорочення населення (із подальшою стабілізацією цих негативних демографічних процесів).

Основним елементом розробки генерального плану стає пошук територій для приватного будівництва в існуючих межах населених пунктів. Головними економічними важелями, що визначатимуть планувальні рішення, має стати вартість землі, інвестиційна привабливість території та раціональність її функціонального використання.

На цей час Діпромісто та інші проектні організації вже розробили генеральні плани міст Києва, Харкова, Донецька, Дніпропетровська, Запоріжжя, Одеси, Севастополя, Сімферополя, Великої Ялти, Алушти тощо.

Україна є надзвичайно багатою державою з точки зору історико-культурної спадщини. Всесвітньо відомими є архітектурні ансамблі у Києві, Чернігові, Львові, Кам'янці-Подільському, Севастополі та інших містах, селищах і селах.

Для збереження цієї спадщини та її ефективного туристичного використання необхідно розробити відповідні містобудівні проекти, зразком яких є комплекс містобудівної документації Чернігова. На базі генерального плану цього історичного міста було розроблено місцеві правила забудови, детальний план центральної частини міста, схема перспективного розвитку туризму, кадастр інженерних мереж тощо.

Іншим гарним прикладом проектування історичного міста є розробка генерального плану Батурина — старовинної козацької столиці. Важливим аспектом розробки генерального плану Батурина стало те, що на його основі вже зараз розробляється цілий комплекс проектних робіт з реставрації окремих будівель міста та регенерації його історичного середовища.

У кінці свого виступу Юрій Палеха наголосив, що в Україні набули широкого розвитку різні види територіального планування, але залишається актуальним питання розробки єдиного законодавчого містобудівного документа — Містобудівного кодексу України, а також питання гармонізації національного правового поля з положеннями Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту. Саме просторове планування має стати найбільш дієвим інструментом реалізації принципів сталого розвитку, досягнення соціальної єдності в українському суспільстві та його інтеграції до загально-визнаних європейських цінностей.

В рамках першої сесії конференції було також заслухано доповідь представника Польщі в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ **Марцея Борси** на тему «Сільські території — між економічним відродженням та роллю соціального буфера: якими є впливи змінюваного контексту?».

М.Борса дав визначення та характеристику сучасних сільських територій за статистичними (адміністративними), економічними, соціальними (демографічними) та просторовими критеріями. Він відзначив високу динаміку просторових процесів у сільській місцевості та окреслив найважливіші питання просторового розвитку аграрних регіонів, які складають найбільший відсоток регіонів європейських країн.

Відродження, збереження та розвиток сільської місцевості є надзвичайно важливим питанням з огляду на економічні трансформації, соціальні зміни (міграція та втрата соціальних коренів), зміни у ландшафтах (втрата чарівності сільських пейзажів) тощо. М.Борса наголосив, що відповіддю на проблеми розвитку сільських територій має стати саме комплексний багатofункціональний підхід, спрямований на підтримку виробництва (сільське господарство, сфера послуг, нові види економічної діяльності), вирішення соціальних питань розвитку сільських громад та охорону довкілля.

Комплексний підхід є складовим елементом політики збалансованого сталого розвитку, який позитивно впливає на збереження ландшафтного різномайття та якості ландшафтів, соціальної ідентичності та культурної спадщини, захист природної спадщини на великих територіях через вироблення

ефективної аграрної політики, політики розвитку сільських територій та просторового розвитку.

Друга пленарна сесія конференції, присвячена темі «Інноваційні підходи до комплексного, збалансованого та сталого територіального розвитку», пройшла під головуванням **Маргаріти Янчіч**, колишнього голови 13-го Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ, представника Словенії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ, та **В'ячеслава Толкованова**, директора Департаменту міжнародного співробітництва, інвестиційного розвитку та з питань європейської інтеграції Міністерства регіонального розвитку та будівництва України.

У своєму вступному слові **В'ячеслав Толкованов** наголосив на важливості впровадження кластерних підходів для реалізації політики сталого просторового розвитку.

Було підкреслено, що розширення Європейського Союзу, вступ України до СОТ, світова економічна криза, інші процеси глобалізації мають суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток Української держави. Життя ставить перед українським суспільством нові виклики зовнішнього і внутрішнього походження, серед яких слід відзначити наступні:

- 1) Розгортання загальносвітових процесів, які суттєво впливають на структуру міжнародного ринку праці; зростання конкуренції щодо доступу до усіх видів ресурсів, у першу чергу енергетичних. Це створює додаткові складнощі у процесі розвитку України і може привести до втрати нею переваг, пов'язаних із вигідним географічним розташуванням і високим транзитним потенціалом.
- 2) Відставання України від інших країн Європи за показниками якості життя, рівня інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та розвиненості інноваційного середовища, яке продовжує зростати. Не враховується взаємозалежність конкурентоспроможності держави та її регіонів (загальний розвиток є неможливим, якщо диспропорції між регіонами лише зростають). Низька конкурентоспроможність України гальмує інвестиційну діяльність, в тому числі за участю іноземних партнерів.
- 3) Створення потенційного напруження на українських кордонах, через формування сусідніми державами на прилеглих до державного кордону України територіях центрів зростання, що призводить до відтоку трудових, інтелектуальних та інших ресурсів з прикордонних регіонів України, збільшення соціальної напруги у цих регіонах.
- 4) Недостатність державної регіональної політики, що є причиною зростання асиметрії у розвитку регіонів (в тому числі прикордонних), деградації села, кризи міської поселенської мережі, скорочення кількості та погіршення якості трудового потенціалу, посилення міграції працездатного населення, особливо молоді за межі України. Ця недостатність пояснюється нерозвиненістю відповідних правової

та інституційної систем, слабим кадровим забезпеченням місцевих органів влади у поєднанні із відсутністю чітких стратегічних цілей та пріоритетів регіональної політики на загальнодержавному рівні. Суттєвим недоліком державної регіональної політики є також фактична відсутність ефективних інструментів для її реалізації, невикористання можливостей, пов'язаних із застосуванням інноваційних підходів та ініціатив до подолання проблем регіонального розвитку.

У своїй сукупності ці зовнішні виклики і внутрішні проблеми спричиняють різку диференціацію українських регіонів, в тому числі прикордонних, в першу чергу за інтегральним показником, яким є показник рівня людського розвитку. Така диференціація спричинює соціальну напруженість і веде до наростання відчуженості між громадами та регіонами, що становить загрозу національній безпеці Української держави.

Важливим кроком для виходу із такого становища є використання потенціалу транскордонних кластерів у різних галузях економіки.

Те, що 19 із 25 регіонів України є прикордонними, а їх сукупна площа становить близько 77 % усієї території держави, є підставою для виокремлення діяльності у сфері творення транскордонних кластерів та використання результатів їх функціонування у довготермінову загальнодержавну стратегію.

Україна безпосередньо межує із сімома країнами світу: на північному заході і заході — з Польщею (довжина кордону 543 км); на заході — із Словаччиною (98,5 км) та Угорщиною (135,1 км); на південному заході — з Румунією (625,4 км) і Молдовою (1 191 км); на сході і північному сході — з Росією (2 063 км); на півночі — з Республікою Білорусь (975 км). Загальна протяжність сухопутних кордонів України становить 5 631 км. Морські кордони України мають довжину 1 959 км (у Чорному морі — 1 559 км, Азовському — 400 км). Загальна довжина кордонів України складає 7 590 км.

Виділяють три основні види транскордонних регіонів, до яких входять прикордонні території України:

- за участю регіонів нових держав-членів ЄС;
- за участю регіонів держав СНД;
- морський транскордонний регіон.

З боку Європейського Союзу та Ради Європи здійснюються планомірні заходи для творення «Європи без роз'єднуючих кордонів», забезпечення «територіального вирівнювання» між регіонами з метою зменшення диспропорцій у їх розвитку. На підтвердження особливого значення такої політики та віднесення пов'язаних із її реалізацією завдань до числа пріоритетних було розроблено низку важливих правових інструментів, які застосовуються для підтримки транскордонного співробітництва, а саме Мадридська конвенція та додаткові протоколи до неї, Регламент Європейського Парламенту та Ради 1082/2006 про Європейські угруповання з питань міжтериторіального співробітництва (EGTC) від 5 липня 2006 року тощо.

Ухвалення цих документів має серйозні наслідки й для України. Нова дер-

жавна регіональна політика повинна передбачати можливості для розширеного представлення регіонів України в Європейському економічному та політичному просторах. Велике значення має також і розвиток співробітництва з країнами-членами СНД та іншими державами-сусідами, зокрема членами ОЧЄС.

Транскордонне співробітництво є особливою ознакою державної регіональної політики нової доби, яке має на меті зміцнення добросусідських відносин та створення умов для більш тісної координації дій у сфері інтеграції економік суміжних країн. Це досягається, зокрема, шляхом формування транскордонних кластерів, які є її інноваційним елементом та рушійною силою для динамічного і сталого розвитку транскордонних регіонів.

Діяльність щодо розвитку транскордонних кластерів слід здійснювати із використанням потенціалу євро регіонів, 7 з яких діють сьогодні на території України, а саме: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), «Карпатський євро регіон» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Слобожанщина» (Україна, Росія) та «Ярославна» (Україна, Росія). У 2008 році за ініціативою Ради Європи було утворено Чорноморський євро регіон. Із створенням євро регіону «Донбас» (Україна, Росія) має бути завершено процес інституціоналізації транскордонного співробітництва у вигляді євро регіонів по усьому периметру державного кордону України.

В. Толковановим було поінформовано учасників конференції, що на виконання доручення Кабінету Міністрів Мінрегіонбудом було підготовлено проект Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів, що має сприяти підвищенню рівня якості життя громадян, забезпеченню конкурентноспроможності України та її регіонів, впровадженню інноваційно-інвестиційної моделі розвитку транскордонних регіонів з одночасним підвищенням рівня гармонізації нормативно-правових і соціально-економічних умов для розвитку промислової, науково-технічної та інших видів транскордонної взаємодії у сфері виробництва і надання послуг та трансферту технологій.

Було, зокрема, наголошено, що вирішення проблем розвитку транскордонних регіонів є можливим за рахунок утворення нових ринкових форм територіальної організації господарства у формі транскордонних кластерів різних типів. Вони повинні базуватися на інтеграції діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, які розташовані на території суміжних держав, що забезпечує їм додаткові переваги порівняно з їх функціонуванням. Ці переваги стосуються, зокрема, об'єднання ресурсів в межах кластерів, зростання ефекту від стабільності і довготривалості їх функціонування, розподілу прибутку та інвестування в залежності від спільних пріоритетів їх учасників. Кластери мають стати ефективною формою інтеграції регіонів у глобальну економіку, засобом поєднання загальнодержавних, корпоративних та індивідуальних інтересів, а також інтересів територіальних громад та регіонів для досягнення кінцевого результату - активізації підприємницької діяльності, підвищення конкурентноспроможності та зростання рівня економічного розвитку регіонів,

забезпечення гідного рівня і якості життя населення.

Доцільність розроблення Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів ґрунтується на результативності самого процесу її розробки. Адже при більш детальному аналізі зарубіжного досвіду впровадження інноваційно-інвестиційних моделей розвитку транскордонних регіонів і його порівнянні з набутим вітчизняним досвідом у цій сфері будуть напрацьовані виважені, реалістичні елементи Стратегії, адекватні сучасному стану справ як в українській економіці, так і у відносинах України із сусідніми державами, а також буде встановлений найбільш оптимальний період часу, протягом якого має впроваджуватись Стратегія.

У зарубіжних країнах практика кластеризації економіки, в тому числі в межах транскордонних регіонів, використовується для зменшення нерівності їх соціально-економічного розвитку. Для цього застосовуються різноманітні методи, насамперед, фінансові. Мова йде, зокрема, про податкові стимули розміщення високотехнологічних виробництв в економічно відсталих регіонах з надлишком робочої сили, вартість якої для суб'єктів підприємництва значно нижча, ніж у високо розвинутих регіонах. Це може стосуватись і регіонів з сезонною зайнятістю, зокрема у галузі сільського господарства.

Кластеризація економіки в зарубіжних країнах набула значного поширення, насамперед, як засіб підвищення їх конкурентоспроможності, а також як механізм гнучкого реагування на кон'юнктуру світових ринків, зростання стабільності функціонування завдяки інтеграції конкурентних переваг конкретних суб'єктів економічної діяльності. У зв'язку з цим, на думку В.Толкованова, є доцільним інтегрувати тему розвитку кластерів у програму діяльності Комітету СЕМАТ.

У своєму виступі на тему «Нова стратегія територіального розвитку Російської Федерації» **Єлена Садовнікова**, голова Комітету вищих посадових осіб Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ) зазначила, що Урядом Російської Федерації готується до прийняття Концепція вдосконалення регіональної політики в Російській Федерації, яка має визначити пріоритети просторового розвитку Росії, економічний потенціал її регіонів і механізми реалізації державної регіональної політики. При розробці цієї Концепції російські експерти значною мірою орієнтуються на Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, прийняті на міністерській конференції СЕМАТ у м. Ганновері у 2000 р.

Так, базовою метою регіональної політики в Російській Федерації є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, скорочення міжрегіональних відмінностей у рівнях економічного розвитку і підвищення якості життя населення, що є одним з ключових принципів СЕМАТ.

Основою для вирішення цих завдань в Росії має стати система стратегічного планування соціально-економічного та просторового розвитку регіонів.

З цією метою в Росії визначено «зони випереджуючого економічного зростання», в якій з урахуванням принципів міжрегіонального розподілу праці та економічної інтеграції прогнозується формування кращих умов розвитку регіонів у довгостроковій перспективі.

Мова йде про великі міські агломерації, агропромислові та індустріальні економічні зони, науково-інноваційні та освітні центри, транспортно-логістичні вузли, території освоєння природних ресурсів, туристично-рекреаційні території тощо.

На думку Єлени Садовнікової, слід підвищувати роль нових центрів інноваційного економічного зростання, які спираються на нові комунікаційні технології, концентрацію кадрового і технологічного потенціалу, що впливає на:

1. Зміни територіальної структури розселення громадян і розподілу трудових ресурсів.
2. Створення великих міських агломерацій з високим рівнем якості життя громадян, людським потенціалом, науково-інноваційною, освітньою та культурною інфраструктурами, що динамічно розвиваються.
3. Розвиток територіально-виробничих кластерів, орієнтованих на високотехнологічне виробництво у пріоритетних галузях російської економіки, зокрема в урбанізованих регіонах, та на більш ефективну переробку сировини на раніше неосвоєних територіях.
4. Створення та розвиток туристично-рекреаційних зон з високим рівнем надання послуг на територіях з унікальними природо-кліматичними умовами, концентрацією об'єктів культурної спадщини, традиційної народної культури тощо.
5. Розвиток великих транспортно-логістичних вузлів і виробничих комплексів.

Особливі заходи економічного регулювання на федеральному рівні планують застосовувати до геополітично важливих, але депресивних (через їх географічне положення, кліматичні умови, інші об'єктивні чинники тощо) суб'єктів Російської Федерації, які не мають можливостей самотужки подолати істотне відставання у рівні соціально-економічного розвитку (порівняно з середніми показниками по країні).

Ці заходи є спрямованими на формування максимально сприятливих умов для розвитку бізнесу на відповідних територіях (з урахуванням їх економічної спеціалізації і збалансованого розвитку соціальної сфери), що містять наступні компоненти:

- інфраструктурну інтеграцію регіонів в єдиний соціально-економічний простір Росії;
- створення особливих зон територіального розвитку із наданням їм на законній підставі пільг і преференцій при здійсненні підприємницької та іншої економічної діяльності (насамперед, за рахунок коштів федерального бюджету);
- надання субсидій для компенсації витрат для надання послуг населенню;

- збереження історико-культурних та природно-ландшафтних особливостей територій і культурних традицій при підвищенні якості соціального середовища до рівня високорозвинених агломерацій;
- збереження традиційного устрою життя та зайнятості населення.

Особливу роль у системі стратегічного планування соціально-економічного розвитку повинні відгравати стратегії соціально-економічного розвитку федеральних округів і окремих геополітично значимих територій, зокрема, Далекого Сходу.

На основі таких стратегій мають бути затверджені схеми територіального планування Російської Федерації, в яких, з урахуванням прийнятих федеральних (довгострокових) цільових програм, буде відображено плановане розміщення об'єктів федеральної виробничої, соціальної, транспортної і логістичної інфраструктури, що дозволить створити умови для виробництва на конкретних територіях продукції з максимальною доданою вартістю та забезпечити її постачання на внутрішні і зовнішні ринки з мінімізацією витрат.

Заходи щодо створення таких інфраструктурних об'єктів і забезпечення державної підтримки реалізації економічного потенціалу російських регіонів слід здійснювати в рамках синхронізованих у територіальному та часовому вимірах федеральних (довгострокових) цільових програм.

Стратегічне планування діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо довгострокового соціально-економічного розвитку держави на програмно-цільовій основі слід поєднувати з оперативними заходами державної підтримки конкретних пріоритетних інвестиційних проектів.

Такий підхід до планування розвитку публічної інфраструктури цілком відповідає й іншим керівним принципам СЕМАТ, а саме:

- розвитку регіонів із урахуванням різних типів просторової організації їх територій;
- сприяння розвитку туризму;
- розвитку доступу до інформації та знань;
- примноженню та захисту природних ресурсів і природної спадщини;
- розвитку енергоресурсів в умовах безпеки;
- створенню більш збалансованих умов транспортного доступу до територій.

Таким чином, на сьогодні в Росії поступово накопичується власний досвід стратегічного планування сталого просторового розвитку, що спирається на цільові федеральні, регіональні та місцеві програми розвитку, створення особливих економічних зон, зон територіального розвитку, підтримку державно-приватного партнерства за рахунок коштів Інвестиційного фонду і Російської венчурної компанії.

Одночасно у російській практиці реалізації державної регіональної політики ще залишається багато невирішених питань, пов'язаних із виробленням і застосуванням оптимальних механізмів формування сприятливих умов для збалансованого розвитку регіонів.

У зв'язку з цим надзвичайно важливим є розширення обміну досвідом у рамках основних напрямів діяльності СЕМАТ, продовження роботи з гармонізації термінології, систематизації методів і механізмів гармонійного розвитку регіонів у країнах Європейського континенту.

Патріс Коліньйон, директор Міжнародної асоціації «Rurality-Environment-Development» виступив із доповіддю на тему «Приклади інтегрованого підходу до соціально-економічного відродження сільських районів», в якій наведено результати трьох досліджень, проведених у сільських районах Великого Герцогства Люксембург, Франції та Італії.

Патріс Коліньйон окремо зупинився на досвіді діяльності об'єднання комун Руфак, розташованого на півдні регіону Альзас (Франція). Це об'єднання включає в себе 4 комуни: Гюбершвігр, Гатстат, Пфафенхайм та Руфак. Їх історична та архітектурна спадщина, особливо разом з численними будівлями романського стилю, є надзвичайно багатою і створює привабливе середовище для проживання як для мешканців, так і туристів. Одночасно ця територія характеризується наявністю багатьох промислових підприємств (Behr France, медичний центр, підприємство передових біотехнологій Forenpar тощо).

Об'єднання комун Руфак було сформовано 1 січня 1994 р., а його статут було затверджено у 2000 р. Діяльність об'єднання спрямована на досягнення трьох завдань:

1. Створення на базі об'єднання комун Руфак економічного центру з різним позиціонуванням європейських та регіональних векторів розвитку;
2. Створення на базі об'єднання комун Руфак центру культурного розвитку;
3. Розвиток аграрного потенціалу комун, що є членами об'єднання.

Для досягнення поставлених завдань мають бути використані Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту.

У своєму виступі **Аудун Мофлаг**, представник Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ у Конференції Ради Європи з питань Європейської Ландшафтної Конвенції, представник Норвегії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ, поінформував про досвід Норвегії у впровадженні принципів Європейської ландшафтної конвенції.

Близько 14% всієї території Норвегії знаходиться сьогодні під охороною Уряду (національні парки та заповідники), а інші 86% належать до сфери повноважень міських та регіональних органів влади.

Базовий місцевий рівень самоврядування утворюють 430 муніципалітетів, які є відповідальними за місцеве планування, базові послуги, землекористування, містобудування та видачу дозволів на будівництво.

19 провінцій мають повноваження у сфері регіонального планування,

загальної освіти та громадського транспорту (у межах провінцій).

На даний час Міністерство охорони навколишнього середовища Норвегії здійснює дослідження у 2 провінціях:

- у провінції Хордланд на тему «Ландшафт у міському плануванні»;
- у провінції Телемарк на тему «Ландшафт як стратегія розвитку для поселень та бізнесу в прибережній зоні».

Основними завданнями інтеграції ландшафтно́ї політики до обов'язкових регіональних та муніципальних планів землекористування є:

1. Збільшення поінформованості відповідних осіб щодо причин змін ландшафту.
2. Організація навчальних програм та залучення експертів з аналізу ландшафтів.
3. Проведення оцінки розвитку ландшафтів.
4. Визначення завдань і цілей, які спрямовані на покращення позитивних тенденцій розвитку та одночасно на зменшення негативних факторів.
5. Впровадження Європейської ландшафтно́ї конвенції у національну практику.

Аудун Мофлаг також повідомив, що 24-25 листопада 2009 р. у місті Берген (Норвегія) планується проведення міжнародної конференції з питань впровадження Європейської ландшафтно́ї конвенції.

Третя пленарна сесія конференції була проведена у формі круглого столу на тему «Як узгодити довгострокові цілі територіального розвитку — територіального вирівнювання і сталого розвитку з короткостроковими завданнями подолання економічної кризи», який пройшов під головуванням **Рузан Алавердян**, заступника Міністра міського розвитку Вірменії, представника Вірменії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ. У загальній дискусії взяли участь члени Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ, представники місцевих і регіональних органів влади, представники неурядових та громадських організацій, навчальних закладів, українські та міжнародні експерти.

У заключному виступі під час вищезгаданого круглого столу **Зиновій Бройде**, радник голови Чернівецької обласної державної адміністрації, зауважив, що перетворення впродовж останнього століття навколишнього природного середовища у природно-антропогенне довкілля має бути інкорпоровано у нову Європейську стратегію сталого соціально-економічного і просторового розвитку.

Ідеї транскордонного співробітництва і розвитку екоєвроєрегіонів, проголошені пілотним євроєрегіоном «Верхній Прут», було підтримано на I-й та III-й спеціалізованій робочій зустрічі Центральноєвропейської Ініціативи (ЦЄІ - Буковина). Сьогодні вони послідовно реалізуються за підтримки Міністерства регіонального розвитку та будівництва України, зокрема, через транскордонні проекти та програми ENPI, співпрацю Альпійської та Карпатської конвенцій, а також у міжтериторіальній співпраці у Чорноморському басейні та в українсько-російсько-білоруському транскордонному просторі.

Результати обговорень і дискусій було узагальнено **Марцеєм Борсою**, представником Польщі в Комітеті СЕМАТ, який зазначив, що тема Київської конференції «Комплексний підхід до сталого просторового розвитку» відобразила переконання усіх учасників, що сьогодні місією просторового планування має бути право європейських громадян на територію, яка має можливості для сталого розвитку («сталу територію»). Було обговорено виклики, на які потрібно реагувати, та підходи, які треба для цього застосовувати.

М.Борса підкреслив, що головним лейтмотивом виступів на пленарних сесіях конференції була теза щодо «розумного» врядування, що має забезпечити сталий розвиток території, а також сталості, тобто право на яку мають наші громадяни, і яку просторові планувальники прагнуть їм забезпечити.

При цьому варто пам'ятати, що така територія передбачає крім прав ще й певні зобов'язання. Надаючи людям цінності, вона водночас очікує від них і певних внесків. Ключове питання бажаного комплексного підходу до просторового планування — це готовність і підготовленість суспільства скористатися своїм правом на «сталу територію».

Одночасно постає питання чи мають наші громадяни достатньо знань у цій сфері? Кінцеві результати просторового розвитку важко передбачити чи

спрогнозувати через те, що вони залежать від невідомої кількості рішень, які ухвалюють на місцевому рівні «малі виробники політики», котрі навіть не усвідомлюють, що вони приймають просторово важливі рішення і тим самим є учасниками процесу просторового розвитку. Ці міркування приводять до дуже простого висновку — для того, щоб досягти сталості території, запровадити ефективне врядування і забезпечити комплексний підхід до планування, необхідно починати з інформування та підвищення обізнаності громадян щодо важливості цих питань та запровадження відповідних освітніх і навчальних програм.

М.Борса також відмітив, що на конференції було представлено низку позитивних прикладів залучення громадян до реалізації політики у галузі політики просторового планування. Спираючись на такі приклади, слід поширювати і в подальшому розвивати успішні моделі участі громадян у цих процесах як на національному, так і на європейському рівнях.

Учасники конференції обговорили ще одну важливу проблему стосовно узгодження довгострокових та короткострокових цілей просторового розвитку та запропонували конкретні дії — через інноваційне врядування та перехід від просторового планування до «просторового менеджменту», який передбачає планування, організацію, мотивацію та контроль. Більше того, слід поставити мету на майбутнє — перейти до «нового просторового врядування». Цієї мети можна досягти лише спільними зусиллями, застосовуючи кращий досвід, знання та сучасні методи управління, що має стати основою реалізації комплексних підходів до впровадження політики просторового розвитку.

Підсумки роботи конференції під час заключної сесії було підведено **В'ячеславом Толковановим**, директором Департаменту міжнародного співробітництва, інвестиційного розвитку та з питань європейської інтеграції Мінрегіобуду, **Оленою Садовніковою**, головою Комітету вищих посадових осіб Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ), та **Магльон Дежан-Понс**, виконавчим секретарем СЕМАТ, керівником Департаменту з питань культурної спадщини, ландшафтного та просторового планування Секретаріату Ради Європи.

О. Садовнікова від імені Комітету СЕМАТ подякувала Мінрегіобуду за високий рівень організації конференції. Вона нагадала, що цей захід став важливим етапом підготовки 15-ї сесії конференції, яка відбудеться в м. Москві. О.Садовнікова також привітала готовність України організувати 17-ту сесію конференції СЕМАТ у м. Києві.

У своєму виступі **М. Дежан-Понс** підкреслила, що назва конференції є досить довгою і складною - «Комплексний підхід до збалансованого сталого розвитку європейського континенту». Знайти необхідні відповіді на поставлені під час конференції питання також непросто. Одночасно уряди усіх держав-членів Ради Європи мають продовжити співробітництво у галузі просторового/регіонального розвитку, адже територія Європейського континенту є єдиною та неповторною, що потребує відповідних заходів з її захисту.

У своєму заключному слові **В.Толкованов** подякував усім учасникам за їх внесок в організацію конференції та підкреслив, що проведення цього заходу дало можливість обмінятися думками, представити досвід багатьох держав-членів Ради Європи у галузі сталого просторового розвитку.

Було наголошено на готовності української сторони стати активним партнером Ради Європи у просуванні Керівних принципів сталого просторового розвитку СЕМАТ. Також було представлено спільний доробок Мінрегіобуду та Українського державного науково-дослідного інституту проектування міст «Діпромісто» - монографію «Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід», авторами якої є Міністр регіонального розвитку та будівництва України Василь Куйбіда та директор Інституту «Діпромісто» Юрій Білоконь.

ПРОГРАМА
МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СЕМАТ
«КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЗБАЛАНСОВАНОГО СТАЛОГО
ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ»

ЧЕТВЕР, 11 ЧЕРВНЯ 2009 р.

9.00 – 9.30 РЕЄСТРАЦІЯ

Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
(м. Київ, вул. Велика Житомирська, 9, конференц-зала, 4-й поверх)

9.30 – 10.30 ВІДКРИТТЯ

- **Василь КУЙБІДА**, Міністр регіонального розвитку та будівництва України
- **Єлена САДОВНИКОВА**, Голова Комітету вищих посадових осіб Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ)
- **Роберт ПАЛМЕР**, Директор Департаменту з питань культури, культурної та природної спадщини, Генеральний Директорат IV, Секретаріат Ради Європи
- **Наталія РОМАНОВА**, Голова Чернігівської обласної ради, Віце-Президент Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи, Віце-Президент Асоціації місцевих та регіональних влад України
- **Анн-Марі ШАВАНОН**, Голова Комітету сталого територіального розвитку Конференції INGO Ради Європи
- **Оксана ГАРНЕЦЬ**, керівник Швейцарсько-українського проекту підтримки децентралізації в Україні (DesPro)
- **Антон ВІРТ**, В.о. Голови Німецького бюро технічного співробітництва в Україні
- **Олав БЕРСТАД**, Посол Королівства Норвегія в Україні

10.30 – 11.00 ПЕРЕРВА НА КАВУ

ПЕРША СЕСІЯ
НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО СТАЛОГО
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Головуючий:

Дідьє МІШАЛЬ, Заступник Голови Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ, Делегат Франції в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ

11.00 – 12.45 Виступи:

Як узгодити розростання територій великих міст зі збалансованим територіальним розвитком у широкому масштабі?

- **Робер ЛАФФОНТ**, експерт Міжнародної федерації житлової політики та планування (FIHUT)

Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід

- **Юрій ПАЛЕХА**, Заступник Директора «Українського державного науково-дослідного інституту проектування міст «Діпромісто»

Аграрні райони — між економічним відродженням та роллю соціального буфера: якими є впливи змінюваного контексту?

- **Марцей БОРСА**, представник Польщі в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ

*Запитання/Відповіді
Обговорення*

12.45 — 14.15 **ОБІД**

ДРУГА СЕСІЯ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОГО, ЗБАЛАНСОВАНОГО ТА СТАЛОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Головуючі:

Маргаріта ЯНЧІЧ, Колишній голова Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ, Представник Словенії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ

В'ячеслав ТОЛКОВАНОВ, Директор Департаменту міжнародного співробітництва, інвестиційного розвитку та з питань європейської інтеграції Міністерства регіонального розвитку та будівництва України

14.15 — 16.00 **Виступи:**

Нова стратегія територіального розвитку Російської Федерації

- **Єлена САДОВНИКОВА**, Голова Комітету вищих посадових осіб Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ)

Приклади інтегрованого підходу до соціально-економічного відродження сільських районів

- **Патріс КОЛІНЬЙОН**, Директор Міжнародної асоціації “Rurality-Environment-Development” (RED)

Приклади інтеграції ландшафтного виміру до комплексних стратегій територіального розвитку

- **Аудун МОФЛАГ**, Представник Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ у Конференції Ради Європи з питань Європейської Ландшафтної Конвенції, Представник Норвегії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ

Запитання/Відповіді

Обговорення

16.00 – 16.15 **ПЕРЕРВА НА КАВУ**

16.15 – 17.30 Круглий стіл на тему: **«Як узгодити довгострокові цілі територіального розвитку – територіального вирівнювання і сталого розвитку з короткостроковими завданнями подолання економічної кризи?»**

Модератор:

Рузан АЛАВЕРДЯН, Заступник Міністра міського розвитку Вірменії, Представник Вірменії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ

Загальна дискусія за участі:

- членів Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ;
- представників місцевих і регіональних органів влади;
- представників НУО та навчальних закладів;
- українських та міжнародних експертів.

Підсумки та пропозиції:

Зіновій БРОЙДЕ, радник Голови Чернівецької обласної державної адміністрації, Україна

ЗАКЛЮЧНА СЕСІЯ

17.30 – 18.00 **Презентація та прийняття заключних документів Конференції**

ЗАКРИТТЯ

- **Єлена САДОВНИКОВА**, Голова Комітету вищих посадових осіб Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ)
- **Магльон ДЕЖАН-ПОНС**, Виконавчий Секретар СЕМАТ, Керівник Департаменту з питань культурної спадщини, ландшафтного та просторового планування Секретаріату Ради Європи
- **В'ячеслав ТОЛКОВАНОВ**, Директор Департаменту міжнародного співробітництва, інвестиційного розвитку та з питань європейської інтеграції Міністерства регіонального розвитку та будівництва України

**СПИСОК УЧАСНИКІВ
МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СЕМАТ
«КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЗБАЛАНСОВАНОГО СТАЛОГО
ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНТИНЕНТУ»**

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Країна	Посада, організація
ІНОЗЕМНІ УЧАСНИКИ			
1.	АЛАВЕРДЯН Рузан	Вірменія	Заступник Міністра міського розвитку Вірменії, Представник Вірменії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ
2.	АНДРЕЙЦО Растіслав	Словаччина	Старший радник Міністерства будівництва та регіонального розвитку Словацької Республіки
3.	БЕРАДЗЕ Іване	Грузія	Голова Агентства менеджменту підприємств
4.	БЕРСТАД Олав	Норвегія	Посол Королівства Норвегія в Україні
5.	БІЛЕВСЬКА Тетяна	Фонд Східна Європа	Координатор програм
6.	БОРСА Марцей	Польща	Представник Польщі в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ
7.	ВІРТ Антон	Німеччина	В.о. Голови Німецького бюро технічного співробітництва (GTZ) в Україні
8.	ГОЛОУЛІНА Єкатеріна	Російська Федерація	Заступник голови Комітету з питань економічного розвитку, промислової політики та торгівлі міської думи м. Санкт-Петербург
9.	ГОУНТАНІС Евангелос	Греція	Спеціаліст з планування розвитку міст Міністерства захисту навколишнього середовища, територіального розвитку і громадських робіт Грецької Республіки
10.	ДЕЖАН – ПОНС Магльон	Франція	Виконавчий Секретар Комітету СЕМАТ, Керівник Департаменту з питань культурної спадщини, ландшафтного та просторового планування Ради Європи
11.	ДЕЛІЯ Аня	Мальта	Старший експерт з питань планування Агентства Мальти з питань навколишнього природного середовища та планування

12.	КАЛІВОДА Петр	Чехія	Начальник відділу, Міністерство регіонального розвитку Чеської Республіки
13.	КАРДВЕЛЛ Елісон	Франція	Адміністратор Секретаріату Ради Європи
14.	КАРЕЛІНА Іріна	Російська Федерація	Генеральний директор ICSOR «Leontief Centre»
15.	КОЛІНЬОН Патріс	Бельгія	Директор Асоціації Rurality-Environment-Development (RED)
16.	ЛАФОНТ Робер	Франція	Представник Міжнародної федерації житлової політики та планування (FINUAT)
17.	ЛЮВІЧ Івана	Хорватія	Старший радник Міністерства охорони навколишнього середовища, просторового планування та розвитку Республіки Хорватія
18.	ЛОМІЯ Нона	Російська Федерація	Провідний експерт Департаменту територіального планування та регіонального розвитку Міністерства регіонального розвитку Російської Федерації
19.	МАГО Ержебет	Угорщина	Директор Департаменту просторового планування Міністерства національного розвитку та економіки Угорської Республіки
20.	МІШАЛЬ Дідьє	Франція	Заступник Голови Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ, Представник Франції в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ
21.	МОФЛАГ Аудун	Норвегія	Представник Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ у Конференції Ради Європи з питань Європейської Ландшафтної Конвенції, Представник Норвегії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ
22.	ПАВЛОВСЬКА Даніка	Македонія	Директор Департаменту, Міністерство охорони навколишнього середовища та просторового планування Республіки Македонія

23.	ПАЛМЕР Роберт	Франція	Директор Генерального Директорату IV з питань культури, культурної та природної спадщини, Рада Європи
24.	ПАТЕШВІЛІ Леван	Грузія	Заступник Міністра економічного розвитку Грузії
25.	ПЕЙРЕ П'єр	Франція	Менеджер Консалтингової компанії FLUVIAL CONSULT Pierre Peyret
26.	РУАР Жан-Клод	Франція	Експерт Ради Європи
27.	САДОВНИКОВА Єлена	Російська Федерація	Голова Комітету вищих посадових осіб Європейської конференції міністрів, відповідальних за регіональне/просторове планування (СЕМАТ)
28.	ШАВАНОН Анн-Марі	Франція	Голова Комітету сталого територіального розвитку Конференції INGO Ради Європи
29.	ШІАКІТАНО Ермініа	Італія	Спеціаліст міжнародного відділу Міністерства культурної спадщини
30.	ШОГОР Чаба	Угорщина	Експерт Департаменту просторового планування Міністерства національного розвитку та економіки Угорщини
31.	ЮНГ Петер	Німеччина	Федеральне Міністерство транспорту, будівництва та міських справ, начальник відділу, Представник Німеччини в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ
32.	ЯНАША Леван	Грузія	Начальник відділу з питань ліцензування та користування природними ресурсами Міністерства економічного розвитку Грузії
33.	ЯНЧІЧ Маргаріта	Словенія	Секретар Міністерства охорони навколишнього середовища та просторового планування Республіки Словенія, Заступник голови Конференції Ради Європи з питань Європейської Ландшафтної Конвенції, представник Словенії в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ
УКРАЇНСЬКІ УЧАСНИКИ			

34.	КУЙБІДА Василь Степанович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
35.	АКСЬОНОВА Ганна Дмитрівна	Національна академія державного управління при Президентіві України
36.	БЕРДАНОВА Ольга Володимирівна	Національна академія державного управління при Президентіві України
37.	БЕШЛЕЙ Володимир Васильович	Чернівецька обласна державна адміністрація
38.	БІЛА Світлана Олексіївна	Національний інститут стратегічних досліджень
39.	БОЄВА Олена Георгіївна	Державний комітет України по водному господарству
40.	БРОЙДЕ Зіновій Самуїлович	Чернівецька обласна державна адміністрація
41.	ВАКУЛЕНКО Володимир Миколайович	Національна академія державного управління при Президентіві України
42.	БАТАМАНЮК Олег Анатолійович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
43.	ВНУКОВА Наталія Миколаївна	Євро регіон «Слобожанщина»
44.	ВОЙЦЕХОВСЬКА Інга Вінцентіївна	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
45.	ГАВРИЛОВ Костянтин Сергійович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
46.	ГАНУЩАК Юрій Іванович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
47.	ГОНЗАР Олександр Іванович	Миколаївська обласна рада
48.	ГРИНЧУК Наталія Михайлівна	Національна академія державного управління при Президентіві України

49.	ГРИЦАЙ Олександр Іванович	Чернігівська обласна державна адміністрація
50.	ГРИШКО Володимир Васильович	Полтавська обласна рада
51.	ДЕХТЯРЕНКО Юрій Федорович	Національна академія державного управління при Президентах України
52.	ДІУС Іван Георгійович	Закарпатська обласна рада, голова
53.	ДМИТРЕНКО Олена Віталіївна	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
54.	КАЛЕНЮК Валерій	Львівська обласна рада
55.	КАРАМУШКА Віктор Іванович	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України
56.	КАСТЕЛЛІ Вадим	перекладач
57.	КИЧКОВСЬКИЙ Михайло Михайлович	Закарпатська обласна рада, голова
58.	КОВАЛЕНКО В'ячеслав Дмитрович	Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків чорнобильської катастрофи
59.	КОВАЛЕНКО Роман Олексійович	Донецька обласна рада
60.	КОЛТУН Вікторія Семенівна	Національна академія державного управління при Президентах України
61.	КРУКІВСЬКИЙ Василь Іванович	перекладач
62.	КУЗЬМЕНКО Володимир Іванович	Донецька обласна державна адміністрація
63.	КУКОВАЛЬСЬКА Неля Михайлівна	Директор Національного заповідника «Софія Київська»
64.	КУЦ Олеся Олександрівна	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
65.	КУШНІРЕНКО Марія Марківна	Державне підприємство «Український державний науково-дослідний інститут «Діпромісто»

66.	ЛЕГКА Олена Валеріїна	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України
67.	ЛИТВИНЧУК Віктор Юхимович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
68.	ЛІЄВ Олександр Сергійович	Чернівецька обласна державна адміністрація
69.	ЛІСОВСЬКИЙ Сергій Анатолійович	Національна академія наук України
70.	МОСУНОВ Микола Максимович	Інститут місцевої демократії
71.	НЕГОДА В'ячеслав Андронович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
72.	НОР Оксана Володимирівна	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
73.	НУДЕЛЬМАН Володимир Ілліч	Київський національний університету будівництва та архітектури
74.	ОЛЕЩЕНКО Анастасія В'ячеславівна	Державне підприємство «Український державний науково-дослідний інститут «Діпромісто»
75.	ОРЖЕЛЬ Олена Юріївна	Національна академія державного управління при Президентові України
76.	ПАВЛІЧЕНКО Віктор Васильович	Черкаська обласна рада
77.	ПАВЛЮК Алла Петрівна	Національна академія наук України
78.	ПАЛЄХА Юрій Миколайович	Державне підприємство «Український державний науково-дослідний інститут «Діпромісто»
79.	ПЕТРЕНКО Тетяна Євгенівна	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України
80.	ПЕТРУНЯК Надія Дмитрівна	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
81.	ПІДГРУШНИЙ Григорій Петрович	Національна академія наук України

82.	ПРИТУЛА Станіслав Вікторович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
83.	ПРИЩЕПА Юрій Васильович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
84.	РОМАНОВА Наталія Андріївна	Чернігівська обласна рада
85.	РУБЦОВ Валерій Павлович	Інститут місцевої демократії
86.	РУДНИЦЬКИЙ Петро Петрович	Житомирська обласна рада
87.	СЕНИК Яким Васильович	Волинська обласна державна адміністрація
88.	СИЧ Лариса	перекладач
89.	СНІГОВА Олена Юріївна	Національна академія наук України
90.	СОКОЛИК Світлана Володимирівна	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
91.	СУХОМЛИН Микола Олексійович	Кіровоградська обласна рада
92.	ТАРАШЕВСЬКИЙ Сергій Олександрович	Тернопільська обласна рада
93.	ТКАЧУК Анатолій Федорович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
94.	ТОЛКОВАНОВ В'ячеслав Вікторович	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
95.	УДОВИЧЕНКО Володимир Петрович	Славутицька міська рада
96.	ФАЩЕВСЬКИЙ Микола Іванович	Національна академія наук України
97.	ФИШКО Наталія Миколаївна	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України

98.	ФОМЕНКО Світлана Валеріївна	Київська міська державна адміністрація
99.	ЧАЙКА Наталія Василівна	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
100.	ЧЕРНЯЄВ Сергій Михайлович	Миколаївська обласна державна адміністрація
101.	ЧЕХНІЙ Віктор Михайлович	Національна академія наук України
102.	ШЕВЧЕНКО Ольга Валеріївна	Національний інститут стратегічних досліджень
103.	ШЕВЧУК Ольга Анатоліївна	Міністерство регіонального розвитку та будівництва України
104.	ШИМАНСЬКИЙ Вікентій	перекладач
105.	ЯРЕМА Ірина	Міністерство охорони навколишнього природного середовища України
106.	ЯРОВИЙ Володимир Анатолійович	Одеська обласна державна адміністрація

ЗВІТ ПРО 90-те ЗАСІДАННЯ КОМІТЕТУ ВИЩИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ СЕМАТ

(12 червня 2009 року)

90-те засідання Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ проходило під головуванням Єлени САДОВНІКОВОЇ (Російська Федерація) та Виконавчого Секретаря СЕМАТ Магльон ДЕЖАН-ПОНС (Франція), які у вступному слові подякували українській стороні за підготовку та організацію конференції. Важливо відзначити, що представництво України у Комітеті СЕМАТ, за погодженням з його Секретаріатом, було значно розширено шляхом включення до складу української делегації провідних вітчизняних експертів з питань сталого просторового розвитку.

На засіданні було обговорено та затверджено звіт 89-го засідання Комітету вищих посадових осіб СЕМАТ і низку інших документів, зокрема, проекти резолюцій «Роль базових послуг для сталого просторового розвитку» та «Паневропейська Хартія сільської спадщини: до сталого територіального розвитку», які мають бути представлені та прийняті на 15-й сесії Європейської конференції міністрів СЕМАТ (Москва 2010 р.).

Було також обговорено та затверджено структуру національних доповідей, які мають бути підготовлені країнами-членами Ради Європи до 15-ї сесії СЕМАТ.

Було розглянуто проект Заключної декларації Московської конференції та прийнято рішення, що національні представники в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ мають надіслати свої пропозиції до цього тексту до Секретаріату СЕМАТ.

Під час засідання заступник Голови Комітету та представник Франції в Комітеті вищих посадових осіб СЕМАТ Дідьє МІШАЛЬ заявив про готовність організувати проведення наступної 16-тої сесії СЕМАТ у Франції у 2013 році.

ІНФОРМАЦІЯ

про розширене засідання робочої групи СЕМАТ з питань реалізації Ініціативи щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса (12 червня 2009 року)

Засідання було відкрито Заступником Міністра регіонального розвитку та будівництва України А.Ф.Ткачуком, який зазначив, що Ініціативу щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса було підписано Угорщиною, Румунією, Сербією і Чорногорією, Словацькою Республікою та Україною у 2003 році під час 13-ої Європейської конференції міністрів, відповідальних за просторове/регіональне планування 9 (СЕМАТ) у м. Любляна, Словенія. Ініціатива передбачає, зокрема, розроблення програми дій і конкретних заходів з реалізації спільної стратегії сталого просторового розвитку басейну річки Тиса на основі впровадження Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту та сприяння розвитку басейну річки Тиса як «Інноваційного регіону СЕМАТ транскордонного характеру», що передбачає формування єдиної методології вивчення та оцінки ситуації у басейні, вироблення підходів до спільного планування розвитку цієї території.

А.Ткачуком було також поінформовано присутніх про рішення щодо створення, відповідно до пропозицій Мінрегіонбуду, міжвідомчої робочої групи з питань реалізації Ініціативи щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса (далі — Ініціатива).

Виконавчий Секретар СЕМАТ Магльон Дежан-Понс подякувала Українській стороні за організацію цього засідання та нагадала, що Ініціатива щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса була ініційована СЕМАТ. Вона базується на Керівних принципах СЕМАТ та має на меті посилення співробітництва держав цього регіону з питань запобігання забруднення річки Тиса у майбутньому.

Чаба ШОГОР, експерт Департаменту просторового планування Міністерства національного розвитку та економіки Угорської Республіки, поінформовав, що у 2007 році було розпочато роботу над розробкою спільного проекту від п'яти країн, що підписали Ініціативу: 1) Сербія — на рівні відповідного науково-дослідного інституту; 2) Словацька Республіка — Міністерство будівництва та регіонального розвитку та Інститут планування; 3) Угорська Республіка — Міністерство національного розвитку та економіки та Інститут планування ВАТІ; 4) Румунія — Міністерство будівництва; 5) Україна — Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття». Проект ТІКАД — Tisa Catchment Area Development (TICAD) розпочався у травні 2009 р. в рамках Програми транснаціонального співробітництва «Південно-східна Європа» (SEE). Він має реалізовуватись до лютого 2012 р. Головним завданням проекту на першому етапі є вироблення Стратегії сталого розвитку в басейні р. Тиса, створення спільної бази даних проблемних питань і проведення навчальних програм для роз'яснення важливості сталого просторового розвитку

в цьому регіоні.

Досвідом впровадження Ініціативи щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса та інших подібних програм транскордонного співробітництва поділились Растіслав АНДРЕЙЦО (Словацька Республіка), П'єр ПЕЙРЕ (Франція), Жан-Клод РУАР (експерт Ради Європи) та інші учасники засідання.

За результатами цього засідання було досягнуто домовленості щодо продовження співробітництва та обміну інформацією між національними урядами відповідних країн стосовно впровадження Ініціативи. Було також запропоновано розглянути питання щодо впровадження Ініціативи на наступній Московській конференції СЕМАТ.

Українська сторона погодилась з необхідністю підготовки Плану дій стосовно впровадження Ініціативи щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса, а саме здійснення наступних заходів:

- підготувати SWOT-аналіз на основі положень Декларації про співпрацю у басейні річки Тиса;
- сформувати групу експертів з питань реалізації положень «Декларації про співпрацю у басейні річки Тиса»;
- сформувати перелік донорських організацій, які можуть бути залученими до реалізації Ініціативи щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса;
- провести в Закарпатській області виїзне засідання міжвідомчої робочої групи з питань реалізації Ініціативи щодо сталого просторового розвитку в басейні річки Тиса з метою формування конкретних пропозицій стосовно подальшої діяльності.

**Регіональний розвиток та просторове планування територій:
досвід України та інших держав-членів Ради Європи**

Автори: Куйбіда В.С., Негода В.А., Толкованов В.В.
Редактор: Толкованов В.В., Крамаренко Ж.М.

Виготовлено ТОВ “ПЦ “Крамар”.
м.Київ, Московський пр-т, 23, тел.: +38 044 536-04-06

Підписано до друку з оригінал-макету 09.09.2009 р.
Формат 64x45/16. Гарнітура LiteraturnayaC. Папір офсетний.
Наклад 1000 прим.

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток